Tritogenia

Et Maanedsskrift, udgivet som Fortsættelse af Minerva.

Udkom fra 1828-1830, betegnet 1.-7. Bind.

Om tidsskriftet på: https://danskforfatterleksikon.dk/1850tit/0199/sknr199641.htm

Udarbejdet af Niels Jensen

Poly-T.1

STATSBIBLIOTEKET
I AARHUS.

Tritogenia.

Et Maanedsskrift,

udgivet

som Fortsættelse af Minerva,

ved

Prof. K. L. Rahbek,
Etatsraad og Ridder af Dannebrog.

Parturiunt montes.

Hor. ep. ad Pis.

Femte Bind.

BIBLIOTHECA WEGENERIANA.

Kiøbenhavn.

Paa Hofboghandler Beekens Forlag,
trykt i Johan Peter Mandras Bogtrykkeri.

Indhold.

Side

Om Misforstaaelserne mellem Frederik den fierde og Peter Czar, (fordandsket udaf A. Høyers Leben Friederich des vierten) 1

Hans Finsen om Folkemængdens Formindskelse i Island, (fortsat, s. 9 Hæfte) 14

Tegnelser

1) Holbergiana, udaf weltliche Geschichtsschule von Querner, med Anmærkninger 37

2) Anmærkninger af Journal des Debats, over den saakaldte Protokoll af 22 Martii . . . 55

Historisk Udsigt over de nyeste Begivenheder . . . 61

Om de senere görtziske Intriguer for at vedligeholde og nære Uenigheden mellem de nordiske Allierede. Udaf A. Høyers Leben Friedr. d. IV. (S. f. H.) 81

Indledning til den over Sørgespillet Tiberius forrige Vinter begyndte Forelæsning ved Udg. . . . 96

(Da denne Forelæsning af bekiendte Aarsager ikke blev bragt til Ende, agter Udg., i et følgende Hæfte, at meddele et Udtog af det, Tiber nærbeslægtede Drama, Cromwell af Victor Hugo, for deraf muligt at tage Anledning til nogle Almeenbetragtninger over Digtslagset i det Hele).

Hans Finsen om Folkemængdens Formindskelse ved Naar i Island; fortsat, s. f. H. 106

Tegnelser.
a) Et poetisk Fragment af Digteren Pram . . 132
b) Curiosa af Aviser.
1) Bladet l'Apostoliques politiske Troesbekiændelse om Tiderne, og deres Tegn; udaf Br. Z. 137
2) Savannahmercurys Beretning om en gammel Creekindianers Tale angaaende Præs. Jacksons Budskab; udaf samme Blad . . 138
Historisk Udsigt over de nyeste Begivenheder . . . 142
De görtziske Anlægs Undergang ved Carl den tolvtes Fald og Görtzes egen paafølgende Forfølgelse og Død; udaf A. Hovers Leben Friedrich des vierten 191
(Under Trykken, inden bemældte Værk udkom, og anmældtes til Oversættelse).
Pitts og Polignacs Ministerium satte i Parallele; (udaf Bremer Zeitung) 184
Hans Finsen om Folkemængdens Formindskelse ved Uaar i Island; forts. s. f. H. 191
Tegnelser af Aviser og Blade
Om den russiske Politiks Forhold til Grækenland 208
Historisk Udsigt over de nyeste Begivenheder . . . 217

Tritogenia.

Juli 1829.

Om Misforstaaelserne mellem Frederik den Fierde og Czar Peter.

udaf König Friederich des vierten glorwürdiges Leben ved Andreas Høyer *).

Wismar overgiver sig og fleires.

Under — Carl den 12te — Campagne i Norge (1716) blev Wismars Blokade bestandig fortsat

*) Den fornyede Opmærksomhed, der i nærværende Dage er gienvakt paa den — som en stemmeberettiget Dommer kalder ham — som Historiekyndig og Lovlærd berømte Andreas Høier, som vor Lovkyndigheds Stifter, har tilskyndet Tritogenias Udgiver til at troe, at det vilde være velkomment ogsaa at lære ham i hans anden Hæderscategorie at kiende, og har han derfor, da han just er saa lykkelig at have en Deel af den i Haandskrift endnu henliggende Frederik den fierdes Historie i Hænde, tilladt sig deraf at forbanske og meddele hans

af de danske, preussiske og hannoveranske Tropper; og skiøndt en Deel af den i December til Stralsund destinerede svenske Succurs af Folk, Ammunition, og nogle faa Levnetsmidler, indløb der i Januar, saa kunde det dog ikke bøde paa den indbrydende Mangel af de fornødneste Fødevare; men Commandanten, Generalmajor Schultz, fandt sig endelig nødsaget, at capitulere d. 15 April, og overlade de Allierede Wismar, tillige med Fortet Hvalfisk. Garnisonen blev giort til Krigsfanger, og de Gemeene derpaa, ligesom med Stralsunds Garnison var skeet, frigivne paa Vilkaar, at de ikke maatte tiene mere mod de nordiske Allierede. I Begyndelsen fandt man for godt at besætte Stedet med to Bataillioner Danske, og ligesaa mange Preusser og Hannovraner. Men siden blev Fæstningen i 1717 ganske demoleret, og de deri værende Kanoner, Forraad, og Tropher deelte mellem de Allierede.

Russernes Hensigt paa Wismar.

Ved Stadens Rømning tildrog det sig, at de i Meklenborg liggende russiske tree Regimenter

---

Fremstilling af nogle den Tids Begivenheder, der især syntes ham at trænge til den Oplysning, de derved forekomme ham at faae.

K. R.

under Prinds Repnin ligeledes nærmede dem, og prætendeerte i det mindste at medbesætte den; hvilket General Dewitsch reent afslog dem, og da de ligevel vilde trænge ind med, imodsatte de hannoveranske Tropper sig dem, og vilde fyret, saafremt de ikke over Hals og Hoved havde trukket dem tilbage. Herover blev Czaren meget forbittret, da han alt en Tidlang havde havt Øie paa denne skiønne Havn, og ønsket at bringe den paa den eller anden Maade i sin Magt, dersom Overgivelsen ikke var fulgt alt for hurtig paa, og inden hans øvrige Folk kom til. Men nu tilbød han i Hertugen af Meklenborgs Navn (der selvsamme 19de April i Danzig lod sig formæle med Czarens Broderdatter, og som Czaren tog sig meget af) store Summer for Overladelsen af denne Fæstning, men fandt dermed ikke noget Gehør enten hos Kong Frederik eller Hannover, da det hverken kom overeens med deres Interesse eller med det tydske Riges Rolighed at lade en saa beliggende og vel befæstet Havn komme i Hænderne paa Czaren, hvem Hertugen af Meklenborg ufortøvet vilde have indrømmet den.

Russer i Meklenborg og de nordiske Allieredes Tvedragt.

Thi nu komme vi til den Tid, da de nordiske Allieredes Hensigter adskiltes, og Russerne satte sig et saadant Diemeed, hvormed hverken Kong Frederik eller Kongen af England kunde være tilfreds. Den første Anledning dertil synes Hertugen af Meklenborg at have givet, der allerede 1711 var faldet i mange svare Tvistigheder med sine Landsstænder, hvori Naboerne, især Churhannover, holdt Hovedet kraftig i Veiret paa Stænderne. For nu herimod at finde en tilstrækkelig Modvægt, vendte Hertugen sig til det czariske Hof, formælede sig, som ovenmældt, med Czarens Broderdatter Aar 1716, og udrettede derved saameget, at Czaren lod 2000 Russer, (som efter Foregivende var destinerede Danmark til Succurs ved den forehavende Landgang paa Skaane) gaae til Meklenborg, og leve paa Adelens Godser paa Discretion, i det Haab, at disse trykkede Folk for at afvende deres fuldkomne Ruin strax skulde blindt underkaste sig Hertugens Villie, og opgive alle deres Privilegia. Dog dette Haab slog feil, men endnu mere den derved underhaanden havte Hensigt at tilvende Czaren hele Meklenborg, eller i det mindste dog Wismar mod et meget mere indbringende

Æquivalent; i det Kongerne af Danmark og England ingenlunde forlangte Russerne til Naboer, Keiseren ogsaa saalidet ønskede den Ære, at see denne Monark som Medlem mellem de tydske Fyrster, at han alt for fire Aar siden havde declineret en saadan czarisk Anmodning, og holdt det for altfor betænkeligt, at erkiænde Liefland, uagtet det tilforn havde været en tydsk Rigsprovinds, nu Czaren til Behag derfor igien.

Da Czaren nu heel snarlig erkiændte, dette hans Dessein var opdaget og forhadt i Kiøbenhavn og Hannover, men især, at de meklenborgske Landstænder paa det eftertrykkeligste understøttedes af Churhannover, som nedersachsisk Kredsdirector; den danske General Dewitz ogsaa havde udelukt Fyrst Repnin fra Medbesætningen af Staden Wismar, og næsten drevet ham derfra med Magt, saa fattede han et uforglemmeligt Nag til de ved det kongelige danske og churhannoverske Hof staaende Ministre og Generaler, Dewitz, Hollstein, Bernsdorff, og Bylow, der vare Meklenborgere af Fødsel, og tillige et saadant Had til Kongen af England, der varede ved til hans Død.

Kong Frederiks Entrevue med Czaren ved Hamborg.

Imidlertid havde han ligevel ved den i forrige Aar fornyede Tractat lovet Kong Frederik en anseelig Succurs til Landgangen paa Skaane, og siden aftalt en Entrevue med H. M. ikke langt fra Hamborg, hvortil Kong Frederik alt den 16de April afgik fra Kiøbenhavn. Men Czaren udeblev over 6 Uger, og aboucheredes imidlertid med Kongen af Polen i Danzig, og Kongen af Preussen i Stettin, hvor Prindsen af Kurakin, hans Minister i Holland, den 17de May kom til ham, og bibragte ham den første Lyst til en særdeles Fred med Sverrig.

Ikke desmindre indfandt Czaren sig endelig den 28 Maj paa de hamborgske Hauger i Hamm og Horn, hvor Kong Fredrik mødte ham, og ved denne Leilighed under alle optænkelige Æresbeviisninger kiørte giennem Hamborg, hvilket ingen dansk Monark siden Christian den fierdes Dage, havde giort, uden incognito. Ved denne Conference lagde nu Czaren endnu Dølgsmaal paa de Hensigter, han havde, da disse endnu ikke vare bragte til Modenhed. Meget mere oprettedes den 3 Junii en Convention angaaende Landgangen paa Skaane, og Czaren reiste herpaa til Pyr-

mont, for der at drikke Vranden, hvorfra han i Julio iilte til sin Galeyescadre ved Rostok, for at føre den, og sit hele Infanterie over til Kiøbenhavn, medens Cavalleriet, bestaaende af 5000 slet beredne Dragoner, fra det meklenborgske defilerede giennem Holsteen, Schleswig og Fyen til Siælland.

Czaren fører sin Armee til Siælland.

Hans czariske Majestæt indtraf den 17 Julii med sine 48 Galeyer paa Kiøbenhavns Rhed, og blev af H. K. M. modtaget paa det prægtigste, saavel som Czarinden, der den 23 Julii indtraf tillands. Den 23 ejusdem fulgte den czariske Eskadre paa 9 Krigsskibe og 2 Fregatter, samt mange Transportskibe, og Cavalleriet indfandt sig noget senere, i det Campement, der var afstukket til Russerne ved Sundet uden for Østerport. Da nu alt i Forveien nogle russiske Orlogsskibe laae her paa Rheden, saa bestod den herværende czariske Flaade nu af 18 store og smaa Skibe, og 48 Galeyer, hvilke sidste Kongen havde tilladt at lægge sig midt i Fæstningen i Canalen mellem Toldboden og Søquæsthuset. Den Landmagt, Czaren var forbunden at medbringe, skulde være 20000 Mand til Fods og 4000 Dragoner. Men

man har siden fundet, at han i forskiellige Transporter havde bragt over 40000 Russer herind, hvilket vist nok ikke kan have været uden særdeles Hensigter.

Imidlertid vilde Czaren ikke hazardere Transporten af sine Folk uden Bedækning af en tilstrækkelig Flaade, og den engelske Admiral Norris, der den 7 Julii var ankommen i Sundet, havde ingen Ordre at conjugere sig med Russerne, men af den danske Flaade var en stærk Escadre, under Viceadmiral Gabel, i Nordsøen, for at dække den norske Kyst, og denne kunde ikke førend den 18de Julii efter Fiendernes fuldkomne Retirade kaldes tilbage. Da nu endelig denne ankom, og Admiral Norris ogsaa erklærede sig, under engelsk Flag at ville staae Hovedflaaden bi, overtog Czaren i i egen Person Generalcommandoen over alle tree Flaader, hvoraf da den danske under Generaladmiral Gyldenlove havde Avantgarden. Denne Sømagt var de Svenske for stærk, hvilke strax, da de blev Flaaden vaer, retirerede dem til Carlscrone, hvorpaa da den danske og russiske Flaade den 9 Sept. bragte den sidste russiske Transport hid, paa hvilken Dag det kongeligdanske her uden for Nørreport camperende Cavallerie (der var over 10000 Mand, men Infanteriet, der dog ikke cam-

perede med, men for det meste laae andensteds, var 16000 Mand stærkt) passerede Mønstring, og Heste og Mandskab bleve befundne i saa fortreflig Stand, at Czaren ikke kunde dølge sin Bestyrtelse derover, men, under Revuen, mod al sin Sædvane retirerede sig i et Telt.

Man lader Landgangen paa Skaanegaae tilbage.

Den 13de September var Czaren selv paa den svenske Kyst for at recognoscere, og Alt var nu bereed til Overgangen, ja den 21de September allerede fra kongelig Side ansat dertil, da de czariske Ministre den 17de September uformodenlig erklærede, at Descenten ved en saa sildig Aarstid, og da ingen tilstrækkelige Magaziner vare forhaanden, ikke var raadelig, og deres Herre heller ikke vilde concurrere dertil. Den sande Hemmelighed stak i den Czaren ved Kurakin bibragte hemmelige Hensigt, at slutte en separat Fred med Sverrig, saavelsom i Fortrydelsen over at man hverken vilde overlade ham Wismars Havn, eller Carlskrone, hvilket sidste Sted Czaren vilde forudbetinge sig, og ganske tydelig lod sig forstaae, at han uden en saadan vigtig Fordeel ikke vilde exponere sine Folk.

Alle af Kong Frederik saavelsom af hans Ministre, ligeledes af den engelske Admiral Norris og Envoyé Pollwarth, giorte Forestillinger udrettede Intet, og det Yderste, Czaren offererede, var de i Tractaten fra Aar 1715 lovede femten Bataillonner, og tusind Heste, hvormed Kong Fredrik intet kunde vove, men forlangte 28 Bataillonner, for dermed endnu i dette Aar at foretage Descenten, men som ogsaa den 24de September refuseredes af Czaren, eftersom han i sit Hierte ikke var sindet, at hielpe Danmark til at vinde nogen Fordeel paa svensk Side, end mindre at afvinge Sverrig en Generalfred, om hvilken Czaren vel indsaae, at den umulig kunde fælde saa fordeelagtig ud for Rusland, som en særdeles Tractat.

Czariske farlige Hensigter mod Danmark.

Men det var ikke nok, at Czaren ikke lod Landgangen paa Skaane faae Fremme, og næsten ingen Hemmelighed giorde af, at han ikke fandt det conform med sin Interesse og Handelens Sikkerhed, at tilvende Kongen af Danmark Skaane, skiøndt den russiske Alliance, og gientagne Conventioner førte det tydelig i Munden.

Men man saae klarlig, at hele Hensigten fra Czarens Side gik ud paa at sætte Kong Frederik i store Omkostninger, drive Tiden til Campagnen hen, og først da afslaae Landgangen, naar ingen nye Mesurer for dette Aar kunde tages. Ja det er af alle de Omstændigheder, der ere blevne bekiendte, troligt, hvad den Gang af meget sikre Documenter (der hemmelig kom Kongen til Hænde) skal være blevet opdaget, at Czaren endog havde havt den høist farlige Hensigt, at overrumple Kiøbenhavn og Kronborg, følgelig at forlige sig med Kongen af Sverrig, og da med forenet Magt hævne sig paa Kongen af England, mod hvem de paa begge Sider vare høist forbittrede.

Det store Antal Tropper, som Czaren over det aftalte Tal havde hidbragt, hans daglige Bestræbelse, at lodde Havnen, Fæstningen, og i Særdeleshed Gravene, Henlægningen af hans Galeyer midt inde i Fæstningen, de 2000 Russer, som bestandig blev derpaa, de sælsomme Prætensioner, først at have Nøglen til Østerport i sin Magt, eller dog Frihed til at marchere ind og ud derigiennem Dag og Nat med sine Folk; dernæst at logere sit udenfor Fæstningens Kanoner liggende Corps, som var over 30000 Mand stærkt, paa Contrescarpen; endelig at indlade saa mange

af sine Folk, som han vilde, i Staden; hans sælsomme Lystreise med nogle Galeier fulde af Folk til Kronborg, og den derved brugte besynderlige Nysgierrighed, hvormed han rev en Musketeer af den i Gevær-staaende Garnison Musketten af Haanden, og fyrede den af, for at see, om Garnisonen havde ladte Geværer, hvorpaa han lod sine Galeier strax afgaae igien; endelig den Fortrydelse han viiste over, at den engelske Flaade blev bestandig liggende paa Rheden, alle disse Ting var i Publicums Øine alt for betænkelige Tegn paa et for Kongen og Riget meget værre, eller dog ikke stort bedre Anslag, end Carl Gustavs ved Stormen Aar 1660 havde været.

Der er heller ingen Tvivl om, at Kongen har havt andre overtydende Prøver i Hænde, da ikke blot det engelske Ministerium 1717 ganske aabenhiertig foreholdt det czarske Hof disse blodige Anslag, men Kong Frederik ogsaa fandt fornødent, den 26de Sept. at føie saadanne Anstalter, som hans Persons og Residentsens Sikkerhed fordrede. Alle Vagter bleve fordoblede, Hovedvagterne besatte med Kanoner, det kongelige Cavallerie, der stod udenfor Byen, beordret, at holde sig færdigt paa alle Tilfælde, Kanonerne bragte paa Voldene, og skarpt ladte, Borgerne erindrede,

ingen Russer at huse om Natten, og den kongelige Flaade lagt her paa Rheden.

Den engelske Admiral Norris foreslog endog, strax at borttage den russiske Eskadre tillige med Galeyerne, og den daværende Etatsraad Christian Frederik v. Holstein udbad sig hos H. M. Kong Frederik, Commando over det kongelige Cavallerie paa et Par Timer, i hvilken Tid han forsikrede at skulle dræbe eller fange alle paa Sialland værende Russer.

Russernes Bortgang.

Men Kongen vilde ikke lade det komme til slige Yderligheder, men bad Czaren skriftlig den 26 Sept. igien at føre sin Armee og Flaade herfra; hvilket ogsaa virkelig paafulgte i October. Czaren selv tog den 27 Oct. med et udvortes saare venligt Farvel Afskeed med Kongen, og gik med sin Gemalinde giennem Danmark og Hertugdømmerne til Meklenborg.

Han havde derpaa mod Enden af November en Samtale i Havelberg med Kongen af Preussen, og reiste endelig til Amsterdam, hvor han ankom i December, at forlyste sig Vinteren over, med allehaande en Monark uanstændige Vellyster, men derved tildrog sig en saa svær Sygdom, der

siden ved Svede- og Sultecur ikke lod sig fuldkommen curere, men blev den første Grund til hans otte Aar senere paafulgte Død. Hvad ellers den Gang smededes mellem Czaren og de Svenske, forekommer efter Tidsordenen i det følgende.

Dette var Udfaldet af Czarens Venskab for Danmark, hvoraf Geheimeraad Vibe især havde giort Kongen saa stor Forhaabning, men nu ved sienfynlige Prøver blev overbeviist, at Czaren ikke undte Kong Frederik nogen videre Conqveter *), men maaskee endog havde været tilsinds at fraritve ham Rige og Scepter, eller dog i det mindste at underkaste sig Sundet tillige med hele Østersøen.

---

*) Det er vel ikke fornødent, at anmærke, at det er for at bevare Skribenten sin Tids Farve, man har anseet det for Pligt, troligen at beholde de franske Ord og Talemaader m v., der hører til den Periodes Characteristik.

K. R.

Hans Finsen,
om
Folkemængdens Formindskelse ved Uaar i Island.

Forbanskket og med Anmærkninger forøget
af
Hr. Candidat Einarsen.

(S. f. Aarg. 9 Hæfte).

§ 18.

Det 18de Aarhundrede endte med langvarige haarde Aar og Folkemængdens Aftagelse, hvilket allerede de foregaaende Aar, skjønt i sig selv ikke blandt de haardeste eller meget ødelæggende, dog paa en Maade havde forvarslet; man maa da først nævne Aaret 1680 (1), i hvilket Fiskeriet

Anm. (1) Biskop Tord Torlakssen siger i en Skrivelse til Historieskriveren Tormod Torvesen, dat. 25 Juli 1680: „Forleden Vinter har Vejrliget været meget haardt over hele Landet: Kvægdød og Fiskeri over hele Landet, undtagen ved Søndernæsene; ligesom ogsaa Græsvæxten mange Steder har været usel.“ Men uagtet Annalerne og Biskoppen i bemeldte sin Skrivelse skildre dette Aar saa forfærdeligt, saa synes dog Aarsagen dertil blot at have været, at man saa længe i Forvejen var vant til gode Aar, hvilket bemeldte Skrivelse til Bjorn Mag-

ganske slog feil; Vinteren var den Gang temmelig besværlig, hvortil kom at den store Krigsskat da blev paabudt (2). Aaret 1683 laa Drivisen langs med Landets hele nordlige Kyst langt

nusen paa Munkelværaa af 7de Marts 1681 bekræfter, hvor det hedder: „Næstforegaaende Aar har været middelmaadigt og dog iblandt de bedre. Paa sine Steder, f. Ex. i Tings Syssel, var dog Folkets Tilstand temmelig daarlig, hvilket ses saavel af det Foranforte, som ogsaa deraf, at Aaret 1679 var de Omflakkendes og Umagernes Antal i Hofdehverve steget til 34, men de Gaardes Antal som skulde antage sig og huse saadanne Forsørgelsesløse Mennesker var kun 38, og kun 2 Bønder saa formuende, at de kunde yde Skiftetiende, d. e. delelig Tiende imellem de 4 Tiendetagere, Konge, Præst, Kirke, og de Fattige. Se Altingsbogen for Aaret 1779 No. 42.

Anm. (2) Saaledes toge Islænderne til Ordе i deres Ansøgning til Kongen om Nedsættelse i denne Skat, dateret 7de Juli 1680: „Vi fattige Islands Indbyggere samtlig, som for vores himmelraabende Synders Skyld af Guds Retfærdighed hjemsøgte och straffet hafver vordet med haarde Aaringer, og een sær stræng næstforleden Vinter baade paa Kvæget, saavelsom paa Fiskeriet endnu høiligere betrængt o. s. v.

ud paa Sommeren, og det i saadan Mængde, at man ikke fra de høieste Bjerges Toppe kunde se Søen; og kort efter Sommerens Begyndelse (i Maj Maaned) drev Isen mod Syd, langs hele Kysten, lige til Grindevig, hvor den hindrede Folk fra at ro paa Fiskeri (3). Aaret 1683 syntes man tydeligen at forudse, at hele Bygdelavet paa den nordlige Side af den saakaldte Jøkelsaa i Axarfiord, om kort Tid vilde blive øde, og Folket dø af Hunger. Tings Sysel blev opbudt, men der fandtes ingen som vilde gjøre Bud paa det (4). Aaret 1685 saas Flds-Udbrud (af) i Grimsvandene, og Driviisen blev liggende for Nordlandet lige til 29de August (Johannes Hals-

Anm. (3) Det var derfor ingen Under, at Islænderne i sin Ansøgning til Kongen, dateret 13de Juli 1683, ønske, at han vil naadigen hense til Landets store Fattigdom, dets elendige og farlige Tilstand med Hensyn til Næringsmidler, især da Fiskeriet slaar fejl og de haarde Aaringer foraarsage Kreaturernes Død, hvilket fornemmelig i Aar Indbyggerne til ubodeligt Tab har været Tilfældet. Se Altingsbogen for Aaret 1684 Nr. 49.

Anm. (4) Se Altingsbogen for Aaret 1684 No. 22. Begge Aarene 1685 og 1686 var der Uaar i Norge. Se Trondh. Selsk. Skr. S. 145 f.

huggelse; isl. Høfuddagr). Paa denne Kant af Landet led man derfor af Mangel baade paa Hø og Levnetsmidler; i dette Aar forliste 19 Fiskeskibe, hvorved over halvandet Hundrede Mennesker tilsatte Livet. Aaret 1686 faldt i stille Vejr saa megen Sne i samfulde 5 Dage øverst i Borgerfjorden og Tingvallesvejten, at Heste bleve paa den flade Jord indsneede; og man kunde ikke anderledes komme til Faarehusene, end ved krybende at skyde sig frem (5). Aaret 1688 var en haard Vinter, ledsaget af Afreder (se § 15 Note) og deraf flydende Mangel paa Græsning, saa at Kreaturerne enten hendøde eller maatte slagtes. Ved Korsmesse paakom et pludseligt og voldsomt Snefog med strænge Frost, som vedblev en hel Uge. Paa Vesterlandet var Snefoget saa heftigt, at Hestene bleve indsneede i Hobetal og dræbte omkring Snefiældenæs Jøkelen, og i Myre Sogn bleve Faarene flere Steder revne bort af det uimodstaaelige Veir, og en Del indsneede (6). En sam-

Anm. (5) Se Odd Eriksens Annal. Præsten Benedikt Petersen tilføjer, at Sneen, maalt paa den flade Jord, var 3 Alen dyb.

Anm. (6) Se Odd Eriksens. — Svarfadedals og Præsten Benedikt Peterdens Annaler. Som Bevis paa hvor

tidig troværdig Forfatter (7) har bevidnet, at i disse Aar have Folkets Næringsmidler højligen aftaget især paa Østerlandet, hvormed ogsaa et paa Altinget 1688 optaget Tingsvidne er overensstemmende (8). „Aaret 1689 døde igjen

strængt Vejrliget var om Vinteren, kan anføres, at Landfogden Assessor Heidemann bad Biskop Mag. Tord. Torlakssen at skaffe sig 2 Heste, som skulde overføres til Kjøbenhavn, hvilket Biskoppen, uagtet han anvendte al mulig Umage, ikke var i Stand til, fordi efter Vinterens Strænghed ingen dygtig Hest var at erholde, hvorfor han istedenfor de 2 begjærte, overlod ham en af sine egne Rideheste.

Anm. (7) Provsten Jon Haldorssen paa Hitardal.

Anm. (8) I dette Tingsvidne bevidne Lovtingmændene, „at de hverken selv kan mindes, el„ler af gamle Folk have hørt, at Tilstan„den i Landet de sidste 100 Aar nogensinde „har været saa elendig og farlig som da, „og at det samme høres fra alle Landets „Fjerdinger, især den sidste Vinter og For„aar; at Kreaturerne for en stor Del ere „bortdøde, og de efterlevende uden nogen „Nytte formedelst Mangel paa Græsning, „foranlediget ved det haarde Vejrlig, der „vedblev langt ud paa Sommeren, saa „at deres Melk i denne Sommer er gan„ske utilstrækkelig til Familiernes Under„holdning; desuden har Fiskeriet forrige

mange Mennesker af Hunger og Elendighed; desuden tegnede det til et slemt Aar og Mangel paa Levnetsmidler derved at Fiskeriet mislykkedes, og Jordens Grøde blev fordærvet, de malkende Kreaturer Køer og Faar ere allerede slagtede til Livets Underholdning, og i flere Sogne ere mange Mennesker af Hunger og Elendighed omkomne, og andre ventede, da Lavmændene havde de sidste Efterretninger, paa samme Skjebne, og den samme Tilstand, der var endnu værre end ifjor, havde man Efterretninger om fra alle Landets Fjerdinger, saa at mange Bosiddende havde allerede maattet forlade Hjemmet (9). Aaret 1690 blev igjen paa Altinget optaget et Tingsvidne angaaende Landets økonomiske Tilstand (10), og endelig, skjønt der i

„Vinter næsten omkring det hele Land væ„ret meget daarligt, hvorfor det for men„neskelige Øjne ser ud til stort Aar og Dyrtid.“ Se Altingsbogen for Aaret 1688 Nr. 14.

Anm. (9) Se Altingsbogen for Aaret 1689 Nr. 48.

Anm. (10) Alle de forsamlede Lavtingmænd bevidnede paa Tinget, „at den næstforrige Vinter har „en stor Nød og Landeplage været over hele „Landet, og Snefogene i lang Tid hindret „Kreaturernes Græsning, hvortil kom, at „Sneen i halvtoet Tilstand pludseligen er „frossen fast, hvorved Jorden endnu mere er „bleven utilgængelig; desaarsag ere adskilli-

Aaret 1691 var den bedste Vinter, viser dog den i Aaret 1692 afgivne Altings-Bestemmelse, at intet Herred var i Stand til at hjælpe det andet, men hele Landet led under de samme Uaar (11).

„ge Bønder hist og her blevne nødte til „at slagte deres Kvæg. Desuden er Fi„skeriet de fleste Steder slaaet fejl i en høje„re Grad end før. At Landet er bleven „truffet af en hæftig Sygdom, som bestan„dig udbreder sig baade ved Søsiden og i „Oplandet, og bortrykker mange Mennesker „foruden de mange fattige som af Hunger „og Elendighed allerede ere omkomne; der„som altsaa Græsvæxten den Gang var „bleven saa fordelagtig, saa det farligt ud „for Landets Indbyggere." Se Altingsbogen for 1690 Nr. 34.

Anm. (11) Den Begjering fra Skaftefjælds Sysels Indbyggere om, at det, formedelst foregaaende Tiders, men især denne Vinters store Uaar og Fattiglemmernes tiltagende Mængde, maatte tillades disse ved Flakken over hele Landet at skaffe sig Underholdning, blev afslaaet, fordi der fra andre Kanter gjenlød en almindelig Klage over saadan Uskik, da ethvert Sogn havde nok med at forsørge sine egne Fattige. Se Altingsbogen for 1691 Nr. 1. I Trondh. Selsk. Skr. anf. St. S. 156 f. siges der, at i 7 samfulde Aar ere Uaarene vedblevne i Norge, nemlig fra Aaret 1692 til 1698, men tillige at Aarene 1695, 1696 og 1697 have været de strængeste.

Det Aar begyndte med et stort Snefog og en bidende Frost, saa at alle Vige og de fleste Fjorde bleve tillagte, og man kunde i lang Tid reise til Hest fra Skardstrand over paa Skogerstrand. Heste og Svaner frøs der mange ihjel af, og mange Mennesker tilsatte Livet af Frost og Kulde. Det var kun faa Steder, hvor man for Is kunde ro ud paa Fiskeri, og ved Paasketider var der næsten ikke fanget en Fisk (12).

§ 19.

Aarat 1693 var Ildsudbrud af Fjældet Hekla ledsaget med Sand og Aske, hvorfor man maatte staldfodre de til Græsning vante Kreaturer, skjønt Jorden var fri for Sne; forøvrigt var Vejrliget om Vinteren det bedste, man kunde ønske (1). Aaret 1694 var Nord- og Østkanten af Landet be-

Anm. (12) Se Odd Eriksens Annal.

Anm. (1) Odd Eriksens Annal fortæller følgende: „Vinteren var saa mærkelig god, at „der aldrig faldt betydelig Sne, og i Tore „kunde man skjære Græstorv og i Goe „saa man ikke Sne, undtagen oppe paa „Bjergenes Toppe. — Græsvæxten var „god og Høsten meget fordelagtig, samt „Vejrliget i Efteraaret tørt og behageligt. „Forellerne fandtes døde opdrevne paa det „tørre Land."

sat med Drivis, hvilken endog drev sønden om lige til Drebakke; paa Nordlandet foraarsagede den et slet Aar og Misvæxt paa Græs (2). Aaret 1695 vare haarde og langvarige Froste om Vinteren. Foraaret derefter var meget koldt og skudagtigt, hvilket ganske hindrede Græsvæxten (3).

Anm. (2) Efter Ildsprudningen af Hekla mærkedes sorte og gule Pletter baade paa Hestenes og de unge Faars Tænder. Blandt nogle Kreaturer bleve Tænderne løse og faldt bort, i hvis Sted der igjen voxede smaa Spidser runde ligesom Hundetænder. Hvor Tænderne bleve plettede, bleve de bløde og kunde skjæres med Knive ligesom Træ. — Paa nogle Kreaturer løsnede Tandkjødet fra Tænderne, og naar disse om Efteraaret slagtedes, fandt man, naar Tænderne strax da Hovedet var afskaaret bleve udtagne af samme, Tandkjødet besat med Orme. De Faar, som fik hine Pletter paa Tænderne, kom sig igjen. Se Præsten Benedikt Petersens Annal, sammenholdt med § 28 Anm. 3.

Anm. (3) Den Gang blev somme Steder Græsset paa Hjemmemarkerne aldrig om Sommeren modent til at slaas, og andre Steder maatte det hjembringes i Sække. Paa de mindre betydelige Gaarde beløb Hjemmemarkernes Hø sig til fra 10 til 20 Hestelæs, og af de Enge, hvor man før havde faaet 80 Hestelæs, fik man denne Sommer kun 5 Læs. Se Odd Eriksens og Præsten Benedikt Petersens An-

Efteraars-Vejrliget var ogsaa meget ustadigt lige indtil Jul, og Hestene vare da alt meget magre og slunkne. Denne Vinter grasserede en tung og mange Mennesker bortrykkende Omgangssyge (Landfarsótt). Om Vinteren nærmede Drivisen sig først til Nordlandet og derefter tillige til Østerlandet, hvorfra den førtes videre mod Syd, saa at den før Sommerens Komme havde naaet Torlakshavn; derfra udbredte den sig til Rejkenæs, og snart var den udenfor Gard, endelig henimod det egentlige Torskefiskeries Ophør (ved Foraars-Korsmesse den 12te Maj) indfandt den sig ved Hvaløerne og foran Hitaaens Udløb, da den i 80 Aar tilforn ikke havde naaet Rejkenæs. Paa Vestkanten af Landet drev den lige til Latrabjærget. Ved Landets nordlige Kyst kunde man baade til Fods og Hest rejse tvært over enhver Fjord fra det ene Næs til dtt andet (4).

naler. Nordmændene kaldte dette Aar: Store Frosteaaret, se Trondh. Selsk. Skr. 1 B. S. 156.

Anm. (4) Se Odd Eriksens og Svarfadedals Annaler. Præsten Benedikt Petersen tilføjer, at man den Gang til Fods har kunnet rejse paa den med Is belagte Sø fra Skagen paa Akranæs til Holme Kjøbsted. Alligevel var dog Fisteriet godt, saa at paa Søn-

Næste Aar nemlig 1696 var Vinteren meget streng (5), og Kvægdød saa stor over hele Landet, at man ikke erindrede en saadan siden den hvide Vinter (1634). Aarsagen dertil var fornemmelig den foregaaende slette Græsvæxt og det derpaa følgende vaarlige Vejrlig langt ud paa Vinteren. Da aade de levende Heste de døde samt Træ og Jordvægge, endskiønt de havde Foder og vare i god Stand, og Faarene aade Ulden af hverandre. I Tings Syssel omkom mange Mennesker af Hunger (6).

der- og Vesterlandet beløb endog flere Steder hver Lod af den, af et Skib gjorte og efter lang Sædvane forskjelligen udloddede Fangst, sig til 10 store Hundrede Fiske, men som mange Steder vanskelig lode sig tørre og bleve fordærvede. Se og P. Vidalin om Islands Opkomst. § 5 S. 10.

Anm. (5) Dette ligesom ogsaa de følgende Aar var der Uaar i Sverrig, se Kongel. Svenska Wetensk. Acad.-Handlingar 1754 S. 158

Anm. (6) Se Præsten Benedikt Petersens og Odd Eriksens Annaler. Den førstnævnte siger os, at paa flere Gaarde var kun 1 Hest, og en Sjældenhed var det, dersom Nogen ejede 5. Faarenes Antal var sjunket i samme Forhold, og samme Steder vare baade Heste og Faar ganske uddøde. Altingsvidnet, afgivet 1696, skildrer Landets

§ 20.

Aaret 1697 var en skarp Frostvinter tillige-med megen Snefog og Afreder (se § 15 Note); men Kvægdød kunde der ikke blive, fordi Kreaturernes Antal var ved de foregaaende Aar saaledes aftaget, at de somme Steder næsten ganske vare uddøde. Faarene bleve saaledes forfulgte af Ræve,

Tilstand blandt andet med disse Ord: Saadanne slette Tider og Aaar, som man har maattet udstaa sidstafvigte Vinter, har man ikke i de sidstforløbne 100 Aar hørt Magen til, især hvad angaar det store Tab paa Faar og Heste, hvis Hungersdød man ikke, formedelst den over alt Landet stedfindende magesløse Misvæxt paa Græs, kunde forhindre, og Folket fra Oplandet har umuligen formedelst Mangel paa Heste kunnet hjembringe deres af Søen hentede Næring, og med Nød og næppe baade i Oplandet og ved Sosiden kunnet holde Livet i deres Køer, hvisaarsag disse saa meget mindre have kunnet give den sædvanlige Mælk til Familiernes Underholdning, og det er bevislig Sandhed, at mange Jorder, som forrige Aar uden nogen Vanskelighed lode sig bortbygsle mod fuld Afgift, nu næppe eller slet ikke lade sig bortfæste mod en ringe eller nogensomhelst Afgift, ikke en Gang med Kvilde-Besætning; derfor ser det nu mange Steder ud til at overhængende Hunger, Aaar og Folkedød snart vil indfinde sig."

at det næsten var umuligt at sikre dem. Rævene vare saa nærgaaende, at de gik ind i Husdørre, og kunde fanges med blotte Hænder, end sige i Rævesaxe, og de fandtes endog i Marken omkomne af Hunger, derfor var der i de næste Aaringer nogenledes sikkert for dem; Foraaret var koldt og Jorden blev meget sildig grøn; om Sommeren var derfor stor Misvæxt paa Gyes, og Hjemmemarkerne bleve meget beskadigede af Kulden; Drivisen kom til Nordlandet paa Torre (i Januar Maaned), og alle Fjorde bleve opfyldte af den (1). I de Sogne, hvor Aaret var føleligst, omkom mange fattige Folk af Hunger (2); da

Anm. (1) Odd Eriksens Annal. Præsten Benedict Petersen tilføjer, at den samme Is er bleven liggende paa Hvitaa i Borgerfjorden fra Mortensdag lige til Sommeren (midt i April), og at man har redet over denne Aa paa Is til Havafellsnæs.

Anm. (2) Odd Eriksens Annal fortæller, at i Trækyllesvigen ere 54 Mennesker omkomne af Hunger (Folketallet i denne Egn var Aaret 1703 i det hele 221; 1761, 135; 1769, 257; 1775, 160; 1782, 200 og 1791, 189); omkring Snefjældsnæs-Jøkelen 34 Mennesker; og i de nordlige Egne Fljote, Olafsfjord og der omkring over 100, men de allerfleste ere dog døde paa Langenæs og i de deromkring liggende Sogne. Præsten Benedict Petersen siger, at i Svar-

raſede en ſlem Halsſyge (Hettuſótt, Angina) (3). Aaret 1698 døde ogſaa mange Folk af Uaaret, ligeſom ogſaa 1699 iſær ved Søſiden. Det ſidſtnævnte Aar var Froſten ſaa ſtræng, at de ældſte Folk ikke kunde erindre ſig en ſtrængere Vinter. Der faldt ogſaa megen Sne, hvilken allerede begyndte at viſe ſig paa Sønderlandet de første Vinterdage (midt i Oktober Maaned), men paa Nordlandet henved Mikkelsdag. Da blev Søen ſaaledes tillagt med Is, at man til Heſt kunde reiſe over Staksfjorden fra Gard til Vatnsløſe-

fadedal have 70 Mennesker tilsat Livet af Hunger, men i Hofde Distriktet 30 Mennesker, og at en forholdsmæssig Folkedød har fundet Sted i de øvrige nordlige Egne. Et Altingsvidne optaget om Landets Tilstand i dette Aar, bevidner: at paa Nord- Øster- og Vesterlandet har, forleden Vinter, Foraar og den tilbagelagte Sommertid, en stor Mængde Mennesker tilsat Livet ved den Hunger og Elendighed, hvormed den sidste Vinter, ledsaget af ſtræng Frost og Kulde, afløste de foregaaende slette Aaringer, hvortil kom en heftig Død blandt Kvæget og sjældent Mangel paa Fiskeri lige til Juni Maaned, der er foraarsaget for en Del ved den Landet omgivende Drivis.

Anm. (3) Se Odd Erikſens Annal. Se § 4 Anm. 12 foran.

stranden. Baade Svaner og andre Søfugle fandtes frusne ihjel ved Stranden. Sneens Tyngde nedbøjede og brækkede Skovene, Træerne bleve gjennemfrusne, saa at de dels faldt til Jorden, dels raadnede og ødelagtes mange Steder formedelst de mange og store Frost-Vintre, som fulgte paa hverandre. Mange Mennesker frøs ogsaa ihjel, og over 20 Personer omkom under aaben Himmel. Foraaret var saa koldt, at ved Fjæld-Kanten (i Bjærgegnene) laa den ved Sommerens Begyndelsen næsten ganske var tilhyllet af Sne. Alle Fjorde vare paa Nordlandet opfyldte med Drivis og Fastis langt ud paa Foraaret. Vejrliget begyndte først at blive bedre ved Kristi Himmelfartsdag (4). Hvidaa i Borgerfjorden blev tillagt ligetil Storeaas, og Skoredalsvand blev tillagt den næste Nat efter Allehelgensdag, og ikke optøet førend efter Fardage (5). Fiskeriet mislykkedes i de omkring Snefjældsnæs-Jøkelen liggende Fiskepladse; og i disse Egne døde henved 70, og flere andre Steder ikke faa Mennesker af Hungersnød. Om Sommeren var Vejrliget godt og Høavlingen fordelagtig (6). Aaret 1700 var Vejr-

Anm. (4) Anf. Sted.
Anm. (5) Se Præsten Benedict Petersens Annal.
Anm. (6) Se Svarfadedals-Annalen.

liget strængt, ustadigt og medbringende meget Snefog ligefra Mortensdag til ud paa Foraaret. Længere hen i Sommeren var det fugtigt, og Høet blev derfor meget fordærvet. Uaaret fandt Sted over hele Landet især paa Nordlandet, og mange Mennesker døde af Hunger; paa Sønder- og Vesterlandet døde især omflakkende og fra andre Landsfjerdinger, formedelst Armod og Elendighed, fra Hus og Hjem flygtende fattige Mennesker og Husmænd, som nø..e ved Søkysten Bosatte havde trukket til sig, for i de for Fiskeriet fordelagtige Aar at besætte sine Fiskebaade med dem, men som de nu ikke kunde underholde. Ved denne Mængde fremmede Folk bleve Bønderne i de Egne forarmede, da der hver Nat var fuldt Hus af Omflakkere paa de Gaarde, hvor de nøde nogen Gjestfrihed. Den Gang blev der spist mangen en uspiselig Ting, hvoraf Mange døde, og ubeskriveligt Ran og Tyveri fandt Sted (7). Aaret 1701 var en

Anm. (7) Se Odd Eriksens Annal. Men Præsten Benedikt Petersen tilføjer: at man den Gang har spist baade Heste- og Ravnekjød, og hvadsomhelst andet man var i Stand til at tykke. Hertil kom mange Fiskebaades Forlis, saa at foruden den omtalte Folkedød af andre angivne Aarsager, ogsaa paa denne Maade Aaret 1700, 151 Mennesker tilsatte Livet i Guldbringe Sys-

besværlig Vinter, undtagen i Arnæs og Rangarvalle Sysseler (8); Foraaret var koldt og Drivi-

sel, af hvilke den største Del eller 129 omkom i en Tid af 3 Timer Fredagen den 8de Marts, og den samme Tid omkom paa lignende Maade 22 Mennesker ved Snefjældsnæs Jøkel. Den Gang grasserede ogsaa en heftig og skadelig Sygdom i Fljotsdalsherred. Svarfadedals-Annalen. — Angaaende alt dette udtrykke Landets geistlige og verdslige Indbyggere sig saaledes, i deres Ansøgning til Kong Frederik den Fjerde, dateret 2 Juni 1700, om at den ene af Lavmændene maatte reise til Kjøbenhavn for at underrette om Landets Tilstand: „Det haffver behaget dend Retfærdige Gud att hjemsøge och straffe voris Synder med langvarig Plage paa mannge Aar med Hunger och Dyrtid, saa mannge Menniſker aff Hunger ere bortdøde, næsten offver alt Landet, och allermest ere i dette offverstaaende Aar, og der foruden nu i forleden Vinter bleven en stoer Dehl Fisker-baade med mannge Mennesker paa, saa ikke siden Landet blev bebygt skal flere paa eengang være forgaaen; saa det er for menneskelig Øjne at see — monne Landet inden kort Tid vorde øde."

Anm. (8) Tingsvidner optagne i hvert af disse Syssseler, over Aaars Tilstanden dette Aar, ere dog deri overensstemmende, at de ældste Mennesker ikke erindrede sig et saa elendigt Aar som dette. Af det Tingsvidnerne berette om Tilstanden dette Aar i Tings-

sen indfandt sig i Fardage, og blev liggende ved Landet til langt ud paa Sommeren. Halssygen

Vadle- Hegranæs- Hunevands- Isefjords- Borgerfjords- Skaftefjælds- og Mule-Sysseler, vil jeg kun bemærke, at den Græs-orm, som indfandt sig i Skaftefjælds Syssel, foraarsagede den værste Landeplage (hvilket samme findes i de Tingsvidner, som vare optagne i Rangarvalle og Arnæs Sysseler), og i det vestre Skaftefjælds Syssels 3 Sogne-(hvilket, naar herved menes Tingsogne, som uden Tvivl er det Rigtige, indbefatter hele Sysselet) befandtes 460 Fattiglemmer fordelte blandt de Bosatte (disses Antal var i Aaret 1703 i Vester Skaftefjælds Syssel 246). I Mule Syssel spiste man Tang, der voxede ved Stranden, og en Arest blev betlende ført om imellem Bønderne i Bygden. I Vester Isefjords Syssel døde mange Mennesker af Hunger, og Fiskerne paa Fjældeskagen spiste kogt Haakalsskind og ferske Hajfisk. I Tingsvidnet fra Hegranæs Syssel anføres som Exempel: at af 240 Vætter Fisk, som skulde ydes til Hole Bispestol, vare kun 4 Vætter at erholde af det i Fljote Distrikt liggende Arbedsgods. Men paa Hjemmegodset manglede 60 Vætter i det ydende Kvildelejesmør; se § 22 9 Anm. og § 27 12 Anm. Ligeledes siges der, at i Foraaret 1701 ere inden Tings Syssel i Svalbardsstrande-Rep, som indbefatter 14 Gaarde, 20 Mennesker døde; i Rejkedalssvejten, bestaaende af 60 Gaarde, 90

(Hneppusótt: det samme som Hettusótt, angina) rasede mange Steder især ved Søkanten blandt de Mennesker, som levede af blot Fisk og Vand. Græsvæxten var yderst daarlig (9), og Høslætten

Mennesker; i Høfdehverfissvejten, bestaaende af 30 Gaarde, 40 Mennesker, og endnu flere i Tjørnes-Kjelduhverfis, Øfjords og Nupe Sogne; ligesom ogsaa et stort, men uangivet Antal Mennesker har i det Strøg fra Tistilfjord til Langenæs tilsat Livet. — I alle de saaledes optagne Tingsvidner staar, at Dyrtiden har vedvaret i 7 Aar, og at de omflakkende Tiggeres Mængde er Aarsag i denne Elendigheds-Tilstand.

Anm. (9) Fra Bjærget Lomagnup og lige til Tjorsaa (eller i Vester Skaptefjælds og Rangaavalle Sysseler) fandtes Græsorme i en usædvanlig Mængde, som paa mange Jorder saaledes afaad og fortærede Græsset paa Hjemmemarkerne, som om det var afbrændt med gloende Fern. Nogle Steder blevne de sammenskrabede i smaa Dynger, og siden opbrændte; se Odd Eriksens Annal. Præsten Benedikt Petersens Annal siger, at Græsormene have indfundet sig fra den saa kaldte Lonshede lige til Hvolreppen, have forspildt Jordens Grøde og Græsvæxt, og at de i Forstningen have været smaa, men snart tiltaget i Størrelse, indtil de bleve saa store som en halv Mandsfinger. Bemeldte Præst fortæller ligeledes, at Maddiker paa Østerlandet er nedregnet fra Skyerne ligesom før. Herved er det

varede kun i 6 Uger. Høet blev fordærvet og mange Steder til ingen Nytte henliggende paa Markerne, Fiskeriet var allevegne saa daarligt at man ikke erindrede sligt; man opsamlede og hjembragte de henkastede Fiskeben, og gjorde dem ved langvarig Kogning spiselige; mange haarde Sogne og afsides liggende Gaarde bleve da forladte, og Ran og Tyveri var uendeligt ligesom før. En stor Folkedød fandt Sted formedelst Mangel paa Levnetsmidler, saa at i Tingøsyssel døde over 120 Mennesker af Hunger (11). Enskjønt Aaret 1702 var med Hensyn til Vejrliget blandt de

at mærke, at naar det findes af menig Mand skrevet og omtalt, at (Maddikerne) Græsormene nedregne fra Skyerne, saa maa det ikke forstaas bogstaveligt, men Maddiken (eruca eller larva), der bliver udklækket i en sandig og haard Jordbund, kommer især tilsyne i Regnvejr, og de mindre Agtpaagivne antage den at være tillige med Regnen nedfalden fra Skyerne.

Anm. (10) Svarfadedals, Odd Eriksens og Præsten Benedikt Petersens Annaler. Dermed er Indbyggernes Følgebrev til Kongen, dato 15 Juli 1701, oversendt med Lavmanden Lauritz Gottrup, overensstemmende. Aaret 1784 var 776, og Aaret 1785, 191 Mennesker døde flere end der ere fødte i Tings Syssel, og de fleste deriblandt omkomne af Hunger og Magerhed.

bedste, saaledes at Græsset paa Hiemmemarkerne i Fardage var alt modent til at afslaas, saa var dog Mangelen (11) iblandt Folk, især

Anm. (11) Kommissarierne Professor Arne Magnussens og Vicelavmand Paul Johnson Vidalins Skrivelse til Rentekammeret, dateret Hvamme i Dale Syssel den 16de September 1702, viser Landets Tilstand paa den Tid: „Her er overalt i Landet saa stor Armod og Fattigdom, som her vel ikke i lang Tid har været, Fiskeriet slaaer feil overalt. Kvæget er i de forrige haarde Aaringer bortdød, Gaardene derover staae øde mange Steder, de faa Penge, som her tilforne have været, er moren alle ude af Landet, formedelst at Indbyggerne udi Mangel af Vare, dermed have maatt betale deres Gjæld hos Kiøbmændene, og kiøbe det, de til Livs Ophold fornemmeligen have haft fornødent. De drivende Træer, som aarligen plejede at komme flydende her til Landet, høre op, hvilket er snart den største Plage for Landet, saasom det Tømmer, som af Kiøbmændene her hid føres, er ikke Halvparten saa godt, og dog meget dyrere. Østerlandets vesterste Del anfægtes saa storligen af Sandfog og flydende store Elvers Magt, at det synes at ville blive øde inden en kort Tid; den haver og nu udi nogle Aar hvert Foraar været plaget med Orme, som opæde Græsroden og i Grund ødelægge Græsset. — Her er og snart ingen Skikkelighed angaaende Husaven eller Disciplinam

paa Akranæsset og flere Steder saa stor, at mange Mennesker omkom af Hunger (12), hvilket alene var en Lævning fra de forrige Aaringers Dyrtid.

Oeconomicam, saa at Tjenerne raade iblandt meer end Husbonden, og almindeligen gjør det dem godt synes. Alle disse Uordener fylde Landet op med Betlere, hvoriblandt findes mange friske føre Mennesker, hvilke, naar de af Bonden intet bekomme til givende, eller ikke saa meget, som de vil, saa stjæle de, og forøve andre Modtvilligheder" At denne Beretning ikke er overdreven, derom vidne baade samtidige Skribenter, og tillige skrev Rentekammeret til Kommissarierne igjen den 18de Maji 1702: „Hvad de berette om Landets armelige Tilstand, have vi og af Kommerceraad og Amtmand Müllers Relation fornommet."

Anm. (12) Præsten Benedikt Petersens og Odd Eriksens Annaler. Islands Kjøbmænd sige i sit Brev fra Aar 1705 til Kommercekollegiet, at i Aarene 1700—2 have de faaet hjem tilbage 2 Skibe fra de islandske Havne, som slet ingen Varer medbragte, og nogle, som ved Tilbagekomsten kun havde 12—30—50 Skpd. inden Borde.

Tegnelser.

I.

Holbergiana.

Peberſvenden og den ſære Mand.

I et i Neuſtadt an der Orla hos J. K. G. Wagner forrige Aar udkommet Skrift, Weltliche Geſchichtſchule von G. Querner kaldet, findes under ovenſtaaende Titel følgende om vor udødelige Holberg, ſom man til danſke Læſeres Moerſkab har troet at burde overſætte med fornødne Anmærkninger.

a) Baron v. Holberg var en overmaade artig, og fuldkommen omgiængelig Mand, ſom man kunde vente af en Mand, der næſten havde ſeet hele Verden, og førte derhos et uſtraffeligt Levnet. Han var af Middelſtørrelſe, ikke ſmuk og ikke hæslig, med en Pande fuld af Folder og Rynker, ſom en Philoſoph i ſin Alderdom maa have *).

En vis fornem og brav Dame fik ham kiær. Hun ſpurgte ham engang i flere Perſoners Overværelſe, om han da aldrig vilde gifte ſig — om han af Naturen intet Fruentimmer kunde lide?

*) Holberg var født 1684 i Bergen i Norge, og døde 1754. Hans Luſtſpil ere meget lunefulde og Niels Klim og Peder Paars endnu at agte for deres Vittigheds Skyld. Den tydſke Forf. Anm.

Holberg svarte: o jo! jeg kan meget vel lide Fruentimmer; jeg giør mig en Fornøielse af at være ofte i Selskab med dem. Men jeg vil sige Dem den sande Aarsag, hvorfor jeg ikke gifter mig. Denne bestaaer deri, fordi jeg ikke kan komme til rette med noget Menneske i nøyere og nærmere Omgang.

Damen sagde: Men hvad om De nu fandt en Kone, der fuldkommen vidste at skikke sig i Deres Maade og Sindelag, og gav sig al Umage for at behage Dem? Han sagde: O ja! saa gifter jeg mig paa Øieblikket, naar forresten en slig Person stod mig an.

Damen blev end videre med en mere (?) anstændig Frimodighed ved: Hr. Baron! naar jeg nu havde den Ære at staae Dem an, og forud forsikrede, at De fuldkommen vilde kunne fordrages med mig, vilde De da vel ægte mig? siig mig det! siig mig: staaer jeg Dem an?

Vor Pebersvend ophørte at være det. Han blev paa eengang ganske indtaget af denne artige Dames Yndigheder, og hendes philosophiske Adfærd. Han svarte: ja De behager mig; jeg kan fuldkommen vel lide Dem, og jeg ønsker at have Dem til Gemalinde (?) naar De kan lide mig og vil have mig til Ægtemand.

Giftermaalet blev af Selskabet for fuld Alvor besluttet (?) dog faldt til god Lykke endnu en vigtig Omstændighed Hr. v. Holberg ind, inden de lovede hinanden evig Kierlighed og Troskab (!!!) Han sagde: Min naadige Frue (???) tag mig blot ikke eet eneste Spørgsmaal ilde op, som jeg maa giøre Dem endnu: Sover De ogsaa med aaben Mund om Natten?

Hun svarte: ikke, det hun vidste; men det kunde dog let uden hendes Vidende og Skyld skee, og hun haabede, en saa liden Omstændighed ikke vilde være ham til Anstød. Nei! sagde han: min naadige Frue! Denne Punkt er for mig af allerstørste Vighed. Naar De ikke kan give mig fuldkommen og usvigelig Vished derom, kan Intet blive af vort hele Giftermaal, thi naar De sover med aaben Mund, er det sandsynligt, i det mindste meget let muligt, at De ogsaa snorker i Søvne, og det var mig strax første Gang Aarsag nok til Skilsmisse.

Damen kunde umulig stille sin elskede Holberg Sikkerhed nok for dette mulige Tilfælde, engang at sove med Munden aaben; altsaa blev intet af Giftermaalet, saa kiær han endog fik denne skionne og artige Enke."

Jeg nægter ikke, at strax den hele Fortælling om Holberg som Frier og halv Brudgom, faldt mig heel betænkelig, især da Begivenheden skulde have tildraget sig efter, at han alt var Baron, og altsaa inde i de 60. Til Lykke erindrede Anmærkningen, om at snorke, mig, at der i Holbergs tredie Brev til en fornem Mand omtaltes noget deslige, og fandt jeg da der følgende, som tilstrækkelig oplyser det urigtige i Tydskerens Fortælling:

„Ofte ægge mine Venner mig til at tage en Kone; disse afviser jeg for det meeste med Fias, og bringer snart min Ukyndighed i Physica experimentalis, snart min tiltagende Alder til Paaskud. Jeg pleier for det meeste at føre følgende Beviis *): Inden jeg havde fyldt de 40, var jeg formedelst mine knappe Kaar ikke istand dertil; men siden den Tid er jeg sat ud af Stand. Forhen var jeg bange for Trang, nu for Overflødighedshorn, en Ulykke, jeg vilde have tilfælles med mange af mine Landsmænd, der formedelst deres Fattigdom

*) Holbergs Samtidige vilde vide, at han i sit lidt fesienninske Sprog havde udtrykt sig saaledes: da jeg kunde forsyne en Kone, kunde jeg ikke forsørge hende; nu, jeg kan forsørge hende, kan jeg ikke forsyne hende;" hvilket ustridig baade er i hans og Tidens Tone, som jeg endnu i den ædle, som Skribent saa rene, Suhms, og den attiske Luxdorphs Mund til Tid og Sted har kiendt den.

ikke kan tage dem en Kone, før de gaae ned af Bakke, og Aarene har giort dem udtiente. Hvis jeg da i den Alder saae mig om en Kone, blev det ikke mig, der tog hende, men hende der tog mig. Dette Slør pleier jeg at kaste over min Peberſvenddom, men Hovedgrunden er mit altfor kildne og ſmaalige Sind. Jeg er bange for Huusſorger, jeg er ogſaa bange for andre mindre Ting, men ſom jeg ikke kan fordrage. Og hvis jeg ſkulde frie, vilde jeg aabenhjertig aabenbare alle mine Skrøbeligheder, ſom, ſkiøndt for det meſte af ringe Betydenhed, dog ere ſaamange, at de kunde afſkrække enhver Pige eller Kone fra at indlade ſig i Ægteſkab med mig."

„Da for ikke længe ſiden en Dame ſpurgte mig, om jeg havde giort beſtandig Eenligheds Løfte; ſvarte jeg, Løfte bandt mig ikke, men Meget knyttede mig til det ugifte Liv, og meget ſtod mig for Hovedet, ſom holdt mig tilbage, naar jeg vilde gifte mig. De Uleiligheder, ſagde hun, der følge med Giftermaal, opveies ved utallige Fordele, en forſtandig og retſkaffen Kone afhiælper mange Fortrædeligheder, og tager Huusholdningsbyrden halv eller heel paa ſig, om De vil. Hun begyndte nu at udvikle mig denne Stands Behageligheder, der ere ſaa mange og

store, at de fordrive alle Besværligheder. Jeg svarte, at en Mand paa de 60 blot følte Ulejlighederne af Giftermaal, men ikke Behageligheberne. Da hun nu forlangte, jeg skulde opgive de Ulejligheder, jeg især var bange for, spurgte jeg hende, om hun maaskee snorkede i Søane, og da hun sagde, hun snorkede overmaade stærkt, svarte jeg: blot for den lille Ubehagelighed slog jeg op med Dem. Hvorpaa jeg gik, og hun var færdig at lee sig fordærvet."

Man seer tydelig, at det er den selvsamme Anecdote, Tydskeren har sat sin Sauce paa; og maa jeg blot endnu anmærke, at, da ovenstaaende er taget af Holbergs tredie latinske Epistel, udkommet 1743, var han den Tid ikke Baron, mindre von, hvilket jeg meget tvivler paa, Holberg nogensinde har kaldt sig, eller ladet sig kalde. Ydermere maa jeg anmærker, at naadige Fruer den Tid var af de sjældne Fugle her tillands, og at man kunde vædde ti mod een, at ingen af dem, som var kjøn til, havde i et Selskab saaledes sans façon friet til den 60aarige Assessor Holberg.

b) „Da Holberg ikke kunde komme til rette med Folk, han naturligviis ofte maatte have om og hos sig, foraarsagede dette ogsaa — tilføyer vor Tydsker — at han aldrig holdt en Tiener. Fol-

kene hos Professor Anchersen, som han boede hos, vare saaledes afrettede, at de efter visse Signaler maatte paa Øieblikket komme, eller bringe visse Ting op. Forsaae de dem det allermindste heri, blev hans Concepter strax forrykkede for den hele Dag; ja, han var i Stand til, af Fortrydelse derover, ikke at spise en heel Dag."

Den første Ting, jeg herved maa anmærke, er, at Holberg, efter Suhms Vidnesbyrd — Suhms Skr. 14 B. S. 243 — ikke boede hos Anchersen, men Anchersen, der, som Vicarius Qvæstoris holdt Forelæsninger paa hans Vegne, hos ham.

Dernæst maa jeg anmærke, at det er saa langt fra, at han ikke selv havde Folk, men opvartedes af Anchersens, at jeg mere end een Gang i mine Hænder har havt en skriftlig *) daglig Kiøkkensæddel, af hans egen Haand opsat til hans Huusholderske, siden en Fru Munthe, hos hvem min nu længe afdøde Ungdoms Ven hendes Frænde Kammerraad E. Munthe mange Aar var i Huset; ydermere seer man i hans nøye Ven, Scheibes

*) Dette anfører ligeledes Scheibe i sin Biographie, hvor det hedder: han forordnede, hvad Mad han vilde spise, og satte sin beskedne Kjøkkensæddel op, som han Uger, Maaneder, ja selv Aar ikke afveeg fra.

Biographie, at han, inden han blev Baron aldrig havde holdt Tiener til sin personlige Opvartning da han tilforn — hvori vel flere kunde være af hans Mening — havde anseet det for en Forfængelighed, der ikke anstod en Privatmand alt for vel, og som man desuden kunde undvære; men efter hans Ophøielse tog han efter en forstandig Mands Raad en Tiener, dog maatte denne ikke være snaksom, end mindre, som tit skeer, sin Herres Orakel eller Raadgiver.

c) „De tredsindstyve tusind Daler, hedder det fremdeles, han havde givet for sit Landgods, som Kongen havde forvandlet til et Baronie, var blot en fortient, og udbetalt Løn af Boghandlerne; en Lærd gjøre ham det efter, og skrive sig saa rig, som han! Dette Gods testamenterede han Sorø Ridderacademie."

Herved er den liden Urigtighed at anmærke, at det var ikke af Boghandlerne, men af Publico, Holberg som Selvforlægger oppebar disse Penge, som man blandt andet seer af hans Dedication til Phœniberg, hvor han siger, at han af de tvende første Tomer af sine Comedier har til otte hundrede Exemplarer paa Halsen, hvoraf han fast ingen har kunnet sælge mere, siden Phœnibergs Eftertrykning er skeet; og seer man ligeledes af hans Testamente,

at hans Oplag af Skrifter i raa Materie maa sælges, for deraf, om muligt at complettere hans Legat til en Jomfrues Udstyr; ligesom han og forærte det utrykte femte Bind af sine Epistler til Boghandler Wenzel.

d) „Sit Embedsnavn kunde han — hedder det fremdeles — aldeles ikke lide, og hørte intet meer ugierne, end naar man kaldte ham Professor, da han dog satte sin største Ære i at være det, skiøndt han paa mange Aar ingen Collegia mere læste."

Over denne Punkt ville vi atter lade Holberg forklare sig selv, da han just derover har givet en saare fuldstændig Oplysning: I hans moralske Tanker er hele det andet Stykke fornemmelig sysselsat dermed. Epigrammet, han har taget til Text, giver ham nemlig Anledning at omtale Rangsygen, men da han ved adskillige Leiligheder har commenteret derover tilforn, og mærker, Sygdommen er incurabel, og at det ikke vilde gaae ham bedre, end den Prædikant, der holdt meget grundige og giennemtrængende Taler mod Fruentimrenes Fontanger, som imidlertid voxede een Etage høiere end før, vil han ikke gientage, hvad han før har anført, og gierne, for ikke at stode godt Folk for Hovedet, lade deres Skrøbelighed

passere under Navn af honette Ambition! Hvad som jeg allene — siger han — censurerer hos Folk, som ere begavede med den saa kaldte honette Ambition, er ikke saameget deres Begierlighed efter Rang, i sig selv, som deres Attraa efter inconvenable Titler. Jeg pardonnerer f. Ex. en Præst, om han af en honette Ambition søger om Rang over sin Provst, men om han, for at komme paa saadant Trin udi Rangen, søger at beklædes med Titel af Krigs- eller Hof-raad, er det i mine Tanker noget, som ikke vel kan qualificeres med den Titul af honette Ambition, men ansees, som en Virkning af en uordentlig Hierne, eller henføres til slige utidige og unaturlige Lyster, som man siger at overkomme Barselqvinder. Thi om saadan een kan man ikke anderledes dømme end om den, der forlanger, at han stedse maa bære en Kiole, som ikke passer til hans Krop."

„Jeg for min Part haver alene stødet mig over saadan Slags Begierlighed, og søgt, for at foregaae Andre med godt Exempel at betiene mig af den Titel, som passer sig til mine Forretninger, skiøndt adskillige af mine Medborgere, som gemeenlig seer meer efter en Tings Størrelse end dens Be-

qvemhed, have stødt sig derover, og censurere en Ting, som heller kan fortiene Roes end Last. Mit Embede, som Qvæstor ved Universitetet, bestaaer i at giøre aarligt Regnskab for Universitetets Udgifter og Indtægter, at besørge dets Capitaler, at udføre dets Processer, og andre af samme Natur. Disse Ting, synes mig, at jeg med mere Anstændighed haver kunnet forrette som Assessor udi Consistorio, end som Professor Philosophiæ, hvorfor jeg stedse, fra den Tid, Qvæstura blev mig confereret, har betient mig heller af den første end den sidste Titel, thi Prof. Phil. og Rentemester, er kommet mig for ligesom Doctor Medicinæ, og Regimentskriver. Og synes mig, at Philosophien passer sig ikkun libet til en Stævning eller Indførsel. Jeg haver derfor fra den Tid været omhyggelig for at conservere den første Titul, skiøndt mange af mine Landsmænd, helst de som studere flittig i Rangforordningen, have ikke

saadant kunnet begribe, saasom de fleste holde det høieste for det bedste."

Da jeg ikke tager i Betænkning at vedgaae, at der ikke lettelig i vort hele Bogvæsen er et Skrift, det mindre fristet mig at giøre Kiændskab med, end Rangforordningen, vil man finde det begribeligt, at det med de afdankede og reducerede endnu meer er Tilfældet, og er jeg saaledes udygtig til at oplyse, hvorledes Professor kunde være en høiere Rangtitel end Assessor i Consistorii, da man dog af Nyrups Universitetsannaler, f. Ex. i Anledning af den holbergske Programstrid, og flere Steder, seer, at denne sidste Titel først ved Indtrædelsen i Consistorio, og det endda ikke førend ved Secretariatets Fratrædelse, erhvervedes. I Forventning af, at en kyndigere vil oplyse dette, vil jeg endnu anføre følgende af samme moralske Tanker, for da til Slutning endnu at tilføie en liden Anmærkning.

„Læseren pardonnere mig — bliver da Holberg ved — denne Digression, som synes for ringe at indføre i et moralsk Skrift. Mit Forsæt herudi haver været at vise, at herudi intet Mysterium ligger; men at Tingen er let at begribe, naar man ikkun vil forestille sig: at enhver fornuftig Mand, der haver tvende Titler, betie-

nersig af den, som haver Overeensstemmelse med hans Embedsforretninger. Jeg sætte dog andre ikke tilrette herudi; thi naar en Ting er først kommen udi Vane, ansees den ikke mere underlig. Men hvis en Indbygger i Maanen eller en anden Planet kom ned til os, skulle blandt mange underlige Ting intet komme ham selsommere for. Og var der derfor intet, som de underjordiske Folk efter Niels Klims Vidnesbyrd mere stødte sig over, end at Folk i Europa søgte at føre Navn af det, som de ikke vare, eller affecterede Titler, som ingen Overeensstemmelse havde med deres Stand og Haandtering."

Hvorvidt det med ovenstaaende Anmærkning torde staae i Forbindelse, at Holbergs gamle Vederpart Gram var nogle Aar tilforn bleven Justiceraad, ligesom om han skulde atter have havt dennes Forfremmelse til Etatsraad i Tanker, da han i Epistlen om sin Baronisation (V B. 447 Ep.) taler om: at hans fleste Medborgere have faaet saa mange nye Skikkelser, at de ere blevne fast ukiendelige, medens dette var det eneste og første Trappetrin han efter henved 40 Aars Tieneste havde giort, vover jeg ikke at indlade mig paa;

men maa blot in transitu erindre, at han i sidstnævnte Epistel selv giver sig sit gamle Embedsnavn, der i ovenanførte foregaves at have været ham saa meget imod, i det han opholder sig over dem, der efter hans Tanker syntes at forbre mere Capacitet og Skrivekunst af en Baron, end af en Professor.

e) Meget skulde det undre mig, om nogen Hiemmel fandtes for Hr. Guerners følgende Fortælling: Da Kongen erklærede ham til Baron, var paa den Dag, da han personlig skulde betakke sig hos Kongen, Hoffet meget talrigt. Enhver Hofkrabat (Hofschranze) vilde see den Lærdes Reverentser. Han aflagde først sin Visit hos Kongen om Aftenen Klokken 10, og loe dem siden ud; dette behagede Kongen saare vel."

Med Alt det høie Begreb, jeg har om den Danmarks Titus

Hvis Bryst var Godheds Kongesæde

tilstaaer jeg dog, at jeg i høi Grad maa kalde i Tvivl, hvorvidt enten Holberg skulde have tilladt sig dette, eller Kongen have optaget ham det vel; ligesom jeg heller ikke troer, at alle Hofschranzer efter Behag kunne være overværende, naar en anseelig Mand — for at tale Forf. Sprog — giør Kongen sin Visit; endnu mindre kan jeg

faae dette til at passe til det Vidnesbyrd, hans med ham saa vel bekiendte Biograph Scheibe giver ham: at han vel var sær i sin Tænkemaade og sit Privatliv, men ikke i sit Udvortes og slige Ting, der falde alle Folk i Øinene, eller hvorom han troede, at Andre havde Aarsag at lee ad ham, eller ærgre dem over ham. Men allermindst kan jeg forene denne Fortælling med Holbergs 183 Epistel: „Du skriver, at en reisende Person, der nyligen kom fra Kiøbenhvvn, haver fortalt, at han for Slotsporten ikke saae de sædvanlige Livguarder til Hest, endskiøndt det høie Herskab var hiemme. Du forlanger af mig at vide Aarsagen dertil: Aarsagen dertil er den samme, som til adskillige andre Ting af lige Natur, hvorved H. K. M. lader see Ømhed mod sine Undersaatter: at han grunder det kongl. Huses Styrke og Sikkerhed paa sit Folks Kiærlighed, som han ogsaa fuldkommeligen haver vundet. Naar du engang kommer hid til Staden, skal jeg vise dig en heel Liste paa deslige glimrende Actioner, saa at du med mig skal tilstaae, at vi leve under et Herskab, hvilket vi maa ansee, som Himmelens store Gave; og hvad vor regierende Dronning angaaer, da haaber jeg, at din Frue ved sin Hiemkomst haver

fortalt dig saameget derom, som du af Glæde kan taale at høre. Du maa derfor ikke forundre dig over at høre, at jeg nu paa min gamle Alder iblandt kommer tilhove. Det skeer ikke af nogen Forfængelighed; men jeg finder intet behageligere Sted for en Philosopho; thi her kan man bivaane en høi Forsamling uden Maske, uden Sminke, uden afpassede Skridt, og uden paa Skruer satte Ord, saa at man i et kongeligt Hof seer den naturlige Stands Simplicitet foreskillet. Jeg vilde derfor ønske, at jeg kunde komme der oftere; men om Vinteren udi de koldeste Maaneder tillader min Helbred mig ikke saadant."

Havde man paalidelig Hiemmel for Riegels's Ord: at det var neppe nogle Maaneder efter Christian den siettes Død — altsaa inden Holberg endnu var baroniseret — han havde skrevet Ovenstaaende (hvilket rigtignok de første Linier, hvor den indtrufne Forandring omtales som en Nyhed, ynes at pege paa) vilde intet videre giøres behov til at giendrive den tydske Fortælling.

f) Jeg maa indskrænke mig at meddele den sidste af disse Anecdoter oversat, og overlade til andre at undersøge det usande eller usandsynlige deri, eller i al Fald oppebie, om Forf. ved Slutning af hele sit Værk skulde finde sig foranlediget

at nævne de sjældne Kilder, hvoraf han har øst.

„Hertugen af Würtenberg vilde gierne see Holberg, og lære ham at kiende, og besøgte derfor Prof. Ancherſen. Denne løb strax op til Holberg, og mældte Hertugen hos ham. Holberg svarte, han skulde kun komme op, det skulde være ham kiært. Ancherſen holdt nu Hertugen med Selskab saa længe, som han troede, Holberg vilde have fornøden til at klæde sig paa, og ventede med Smerte paa, han skulde komme ned, og hente Hertugen, og føre ham op til sit. Han kom ikke. Ancherſen bragte nu ganske fortrædelig Hertugen op til Holbergs Værelse, og gik ned igien. Hertugen bankede paa. Holberg raabte: kom ind! Hertugen traadte ind, og giorde adskillige Complimenter. Holberg blev siddende ved Bordet i sin Slaabrok, vendte Hovedet, tog sin lodne Hue (?) af, og sagde blot: ydmyge Tiener; satte saa sin Hue paa igien, blev ved at skrive, og lod Hertugen staae. Hertugen var nu færdig med sine Complimenter, blev en liden Stund staaende ganske forundret, gik igien, og sagde: Hr. v. Holberg! jeg recommanderer mig. Holberg saae sig om igien, sagde: ydmyge Tiener, Hr. Hertug! og lod ham gaae.

Denne begav sig til Prof. Ancherſen, og sagde til ham: han havde aldrig i sine Dage seet en saa forunderlig Mand. Da Hertugen var borte, løb Ancherſen, fraadende af Vrede (?) op til sin Huusvært, og skieldte ham dygtig ud (?) for hans selsomme Adfærd mod Hertugen. Holberg studsede, og spurgte om Aarsagen. Den anden kunde neppe svare af Arrighed. Men Holberg sagde ganske rolig; kiære Hr. Collega! De sagde: Hertugen vilde gierne see mig. Det har han jo nu giort! havde De sagt mig i Forveien, at han ogsaa gierne vilde tale med mig, skulde jeg gierne talt med ham."

For maaskee derved lettere at kunne komme efter, hvorvidt der i ovenstaaende er noget sandt, ønskede jeg at erfare, om den her omtalte Hertug af Würtemberg, var den Hertug af Würtemberg-Oels som — i Følge Dr. J. Kragh Høsts Mærkværdigheder af Frederik den femtes Levnet S. 89 — anførte den ene Qvadrille ved Ridderspillet i Christiansborgs Ridehuus 1745, eller om her i de Dage har været nogen anden.

K. N.

2.

Anmærkninger i Journal des Debats over den saakaldte Protokol af 22 Martii.

Lad os om muligt overveie med koldt Blod de Instructioner, som Frankrigs og Englands Gesandte i dette Øieblik bringe til Constantinopel; da denne Protokols Anordninger ere bestemte til, at gielde, som saadanne.

Alt inden vi kiendte deres Natur, torde vi undres over et Tilbageskridt, der ikke var retfærdiggiort ved nogen Eftergivelse fra Portens Side. Seiren blev altsaa ganske paa Haardnakkenhedens og Stolthedens Side, og vore Gesandters Reise lod os kun forudsee en ny Række af Noter uden Svar, Ansøgninger uden Resultat.

Nu vide vi, hvad vi have at holde os til i Henseende til et Skridt, der vel ligeledes kunde blive uden Følge. Give blot Himlen, at det skede uden Fornedrelse.

Trættet af den ottomanniske Undertrykkelses Aag, hæver Grækenland sig en Dag, og holder fem Aar, svævende mellem Seir og Nederlag, en Uafhængighed opret, som det betaler med sine Børns Blod og Taarer. Tree Gange under sin Kamp kaster det sig for Europas Fødder, og tree Gange stødes det af Europa tilbage. Staaende eene mod sin frygtelige

Fiendes Hielpekilder, slaaer det hans Paschaer, og hans Skibe. Neppe er paa een Punkt Branden sluttet, før den tændes igien paa en anden. Frihed eller Udrøddelse er der Lodbet, det sig selv overladte Grækenlands Lod. Da kaste Cabinetterne, mindede af Folket, et Medynksblik derpaa; man aabner Conferencer, man fastsætter frygtsom Grudlæggene for en Intervention, man beder i Constantinopel, man truer i en Tone, som viser at man ikke vil udføre Trudslen.

Senere støde Skibe paa hinanden; Admiralerne redigere deres Instructioner under Ilden af Navarinos Batterier; den ottomanniske Sømagt er tilintetgiort. Grækenland vil blive reddet; men dette Resultat bliver endnu alle Ønsker for fiernt.

En ædel Øieblikks-Bevægelse sætter Frankrig i Spidsen for denne ærerige Fremtid. 12000 Mand seile til Morea; de komme did; de faste Steder aabne deres Porte, Araberne indskibe sig, Grækenland er frit. Ja; men see! der kommer Cabinetter, der i den ved de petersborgske Conferencer og det londonske Fordrag grundede Skygge af Uafhængighed, blot see en Mading, der holdes for Portens Frygtsomhed i det Øieblik, da 100000 Russer skulle gaae over Donau. I Grunden ubekymrede om Grækenlands og dets Børns Lod,

tænke disse Magter ikke paa andet, end at forekomme et Stød, de anse som skadeligt for deres Handelsinteresse, eller for Europas Ligevægt, som de betragte det o: for deres Overvægt. De troede, det tyrkiske Rige stod paa den Punkt, at styrte sammen for en Bevægelse af Rusland, og saaledes var deres Medynk med Grækenland kun det første Skridt til den Hielp, de tilbød Divan.

Udfaldet skuffede alle disse Beregninger. Feldtoget af 28 ryster knap Mahmuds Throne; det i29 aabner sig uvist og saa fuldt af Afvexlinger, at Vægtskaalen ligesaalet kan synke til Tyrkiets Fordeel. Hvad gior man? Man underhandler endnu engang i London; man vil Freden, og da man maa byde Sultanen et Pant, søger og finder man dette i Vasalskabet af et Folk, der ved sig ene har faaet sin Uafhængighed.

Grækenlands Hospodarat er det, man byder Mahmud; det er Lønnen for hans Maadehold, naar han forstaaer sig til at opgive en Kamp, man endnu for et Aar siden havde anseet, som saa ulig. Grækenland havde vel aldrig formodet, at dets Frihed nogensinde skulde blive Pantet paa Ruslands og Portens Forsoning.

Dette er det System, som omtalte sørgelige Document afslører os. Hvilken frygtsom Forsig-

tighed i det Sprog, der bestemmer den nye Stats Grændser? „Det vil blive Porten foreslaaet“... og naar nu Porten intet vil vide af Eders Linie fra Volos Golfo til den ambraciske Havbugt? naar den selv af de Ord, I betiene Eder af, drager den Slutning, dette er ikke Eders Ultimatum?

Udentvivl have I i Tilfælde af Forkastelse sat Trudsel ved Siden af Tilbud? den vilde i det mindste ved den ganske uafviselige Betingelse for en Nations Tilværelse, ved Begrændsningen af dens Landemærke, ganske været paa sit Sted. Nei! I have efterladt det.

Dog lad os gaae videre — i det mindste er dog Athen ikke overladt Halvmaanen, det skal kun, som det øvrige Grækenland blive vasal og skatte pligtigt! En Skat! og hvorfor? for at holde Porten skadesløs for Undertrykkelsens Omkostninger. Hvad! dette ulykkelige Land, blottet for Alt, der kun med Møie nærer Resten af sine af den tyrkiske Sabel forskaanede Børn, skal endnu med en aarlig Skat betale sin Indtrædelse i Folkeretten? Dog ogsaa dette kunde gaae hen for den politiske Uafhængighed; men I love det blot Ro; I ville, at det skal tilkiøbe sig denne, og det er Eder, som sælge det den. Nu kommer Suze-

rainiteten, en slet, og haanfuld Copie af det fornedrende System, der ligger tungt paa Moldau og Wallachiet; ligesaa slet fattet, som defineret, giver den disse ulykkelige Provindser til Priis for alle Divanets Luner. Er dette det gamle Vasallskab? Udentvivl, da I ikke have forebygget den Fortolkning, man sikkert vil reclamere i Constantinopel, da I ikke selv ere gaaede Misbrugen af Eders Ord imøde. Saaledes vil altsaa Grækenland lige som Ægypten blive taget paa Slæbetoug af Tyrkiet, i dets Krige med Europas andre Magter; det er Conskriberede til de nye Caserner i Ramis Tiflik, Soldater til de Stammer, der dannes af hin General, og hine franske Officierer som Fædrelandet har udstødt af sine Hæres Stammer.

Sandelig! slige Foranstaltninger maa paa en forunderlig Maade forbinde Grækenland til at optage Eders Omsorg og Eders Bekymring for dets indvortes Regieringsform med Tak. Raader det Monarchie, og constitutionelt Monarchie — intet er bedre; men giver det dette stærkt, og ærefuldt, naar I ville, at det skal modtage det; for Alting paatvinger det ikke nogen tyrkisk Præfect til Souverain; Hvad er denne Chef, der hvergang lægger sin Commandostav for Sultans Fødder, saasnart Arveligheden kalder ham til

Magt? Og naar Sultan nægter ham denne sørgelige Investitur, hvad bliver der da af Legitimitetsprincipet? tilstaaer heller, I vil et Valgmonarchie, og at I udnævne Mahmud, til Storvalgmand.

Sandelig I have giort vel deri, at udelukke de tree Familier, Frankerigs, Englands, og Rislands fra enhver Concurrence om Hospodaratets Ære, men tillader os at troe, at dette var en meget overflødig Forsigtighed. Vi mene ikke, at der blandt dem fandtes en eneste Prinds, der til denne Priis gad været Grækenlands Konge, selv under den Betingelse, at popularisere sin Thronbestigelses Aar med dobbelt Skat.

Og velan! disse Bestemmelser, saa ydmygende for de ulykkelige Hellener, saa bugnende af Eftergivelser til Porten, der endnu ikke har giort een eneste, troer man, at Porten tager dem an! Nei! de vil blive forkastede, som de andre. Angriber et tyrkisk Regiment eengang endnu en russisk Quarree ved Donau, vil Mahmud ikke engang tage imod Eders Underhandlere. Eders Ydmyghed vil intet have nyttet Eder; I ville tilbyde Ofret; Porten vil ikke modtage det af Eders Hænder; den vil ofre det for Eders Øine.

Er dette for Alvor det Formaal, hvortil vi alt have udgivet 50 Millioner, hvortil vi endnu ydermere ville udgive 50? Frankerig ville maaskee betale Omkostningerne af et nyt Navarinoslag; men af et saadant Fordrag? aldrig!

K. R.

Historisk Udsigt

over de nyeste Begivenheder.

Da vi i foregaaende Artikel have meddeelt Jour. d. Debats Betragtninger over de grædske Anliggenders Stilling ville vi begynde nærværende med et Udtog af den Fremstilling det — sandelig ikke ultraliberale — Bilag til Bremer Zeitung har givet af det engelske Ministeriums Synsmaade med Hensyn til Portugal, især efter Peels, Skatkammerkanzlerens og Huskissons Yttringer i Debatten over Sir J. Mackintoshs Motion desangaaende.

„I Følge alle i et Tidsrum af 460 Aar sluttede Tractater var Storbrittannien blot Portugals Beskytter mod fremmed Angreb, og denne Standpunkt var det aldrig veget fra. I sine indre Forhold havde Portugal fuldkommen Ro og fri Raadighed, og blandede England sig aldrig i disse. Dette varede, indtil den kongelige Familie 1807 blev tvungen at gaae til Brasilien. Kong Johan kom vel senere tilbage til Europa, men han lod

sin Søn, Don Pedro blive i Brasillien, og det tegnede snart til Brud mellem disse.

Imidlertid fandt Kong Johan sig foranlediget at give sit Land en Constitution; i 1822 vendte Regieringen sig to Gange til det britiske Cabinet med Anmodning at garantere denne, men fik til Svar af Canning, at England saameget mindre kunde vige fra det System blot at beskytte Portugal mod fremmed Angreb, da Lord Castlereagh nys paa Laibach-Congressen havde givet alle europæiske Hoffer den positive Forsikring, at hans Regiering aldeles ikke vilde blande sig i noget andet Lands indre Anliggender. Han holdt saa fast ved dette System, at han underrettede alle Cabinetterne om det givne Svar.

Spændingen mellem Brasilien og England gik endelig saa vidt, at England maatte træde op som Mellemhandler, og tilveiebringe Tractaten af 1825, hvorved begge Riger adskiltes for stedse. Kong Johan ratificerte den, men Døden overraskede ham, inden han fik noget bestemt om den portugisiske Krone, der nu efter Arveret tilfaldt Don Pedro. Da han ikke maatte forene begge Kroner fraſagde han sig Besiddelsen af Portugal, dog paa Vilkaar, at det skulde modtage en af ham forfattet Constitution; han udnævnte sin Datter til Dronning af Portugal og Don Miguel til Regent, indtil hun blev myndig.

England havde ingen Deel i Don Pedros Constitution. Tilfældig bragte den engelske Gesandt, Sir Ch. Stuart, der havde affluttet en Handelstractat mellem Brasilien og England, Constitutionen til Lissabon; men England havde ikke ringeste Anledning at garantere den eller tage den i Beskyttelse, da det vilde været en Indblanding i indre Regieringsanliggender, og altsaa

aabenbar mod Lord Castlereaghs Erklæring i Laibach; ligesaalidt kunde det sige noget til den unge Dronnings Udnævnelse, der var England aldeles uventet. England og Østerrig gjorde rigtig nok senere i Forening Skridt efter Don Pedros Ønske, at faae Don Miguel til at ægte sin Broderdatter, men afbrød strax, da Keiseren af Brasilien gav tilkiende, han ønskede det ikke mere. England havde altsaa heller fra denne Side ingen Forpligtelser paalaget sig.

Den unge Dronnings Ankomst og Modtagelse i England forandrede aldeles intet i Englands politiske Stilling. Hendes Bestemmelse var at føres til det østerrigske Hof, da hendes Ledsager Marquis Barbacena den Gang, han kom til Gibraltar, besluttede, uden al foregaaende Notification, at føre hende til England. Den brittiske Regiering kunde ikke undlade at forebolde Marquien hans upassende Adfærd, men besluttede at tage imod Prindsessen med den Respect, der skyldtes hendes Rang, uden derfor at erkiende nogen Forpligtelse at beskytte hendes paastaaede Ret.

Don Miguels Usurpation kunde — i Følge Ovenstaaende — ingen Forandring gjøre i det antagne System. Regieringen var rigtig nok grovelig fornærmet ved Bruddet af alle hans, medens han var i England, givne Løfter, at opretholde Don Pedros i Wien besvorne Constitution; thi i Tillid hertil fik han alt, haad han bad om; han bad om, at de Tropper, der var i Portugal for at forsvare det mod et spansk (?) Angreb, maatte blive der, til han havde mynstret dem; han ønskede at faae et Laan; alt blev ham tilstaaet, men han brød hvert givet Ord. Det var vist nok en Fornærmelse mod den engelske Regiering, men kunde ikke gjøre nogen Forandring i

dets politiske System, der havde Almeenfredens Vedligeholdelse til Formaal.

Don Miguel vælges af de portugisiske Cortes til Konge, og Nationen bevidste ved at undertrykke Opstanden i Oporto at den erkiendte hans Successionsret for grundet Man fik derved den Overbeviisning, at han var populair, og at man altsaa maatte binde an med Nationen naar man vilde angribe ham. Skulde England vove Penge og Blod paa et saadant Foretagende? om det endog havde villet handle i Forening med Brasilien, havde dog Brasilien intet kunnet hielpe. Det brittiske Rige har ingen Interesse af, om Don Miguel eller en anden sidder paa Portugals Throne. Regieringen skal blot sørge for, at dens Undersaatter enkelte ikke lide under hans Undertrykkelse, og det har den trolig giort.

Begivenheden ved Terceira var en ganske naturlig Følge af samme Neutralitetssystem, som Itabayana ved utilladte Midler havde villet sætte England ud af. Det havde af Mednyk taget imod de udvandrede portugisiske Insurgenter, da Spanien ikke vilde modtage den, men erklærede, det modtog dem blot som Mennesker, ikke som Soldater, og at det ikke vilde tillade, at de fra England af brugtes til fremdeles Angreb paa Portugal. Grev Itabayana bad om Tilladelse at sende 150 Fade Krud og et betydeligt Forraad Vaaben til Brasilien, og gav sit Ord paa, de ingen anden Bestemmelse havde. I det Sted sendte han dem til Terceira for at lade Soldaterne, vist nok ubevæbnede, følge efter, men da kunne forsyne dem med alt fornødent. Da Portugiserne selv seilede af, tog Ministren paa Toldboden Papirer, der lød paa Gibraltar, Virginien og andre Steder; man vilde anden Gang føre Regieringen bag

Lyset, thi han sendte den ikke lige til Terceira. Vilde ikke hele Europa troet, England talte nok om Neutralitet, men begunstigede dog factisk et Part i ved at afsende Tropper fra sine egne Havne? Disse Bebreidelser kunde England ikke udsætte sig for, og var tvungen voldelig at lade Portugiserne bortvise fra Terceira, da de ikke vilde give mindelige Formaninger Gehør."

„Dette det engelske Ministeriums Sprog, som ogsaa en senere fremlagt Correspondance mellem Barbacena og Aberdeen stadfæster, viser nokſom — siger det Blad, hvoraf vi have uddraget ovenstaaende — at fra Storbrittaniens Side, uden en besynderlig Forandring i Omstændighederne, intet Skridt vil skee, hvorved de portugiſiske Anliggender kunde tage en anden Vending, og da den franske Udenrigsminister over dette Æmne havde, skiønt mindre reent ud, yttret sig, for den samme Tingenes Anskuelse, give disse Erklæringer, den brasilianske Keisers Mangel paa Kraft, og det spanske Hofs aabenbare Understøttelse af Don Miguel — efter ovenanførte Blads Mening — det positive Resultat, at Don Miguel udenfra intet har at befrygte, og at altsaa, da han trygt kan regne paa Kleriſiet, Pøbelen, og en stor Deel af Adelen, ingen Udsigt er forhaanden til at see ham fordreven fra Besiddelsen af sin Throne."

Om det er, fordi der er Ting, som man ikke vel kan troe, da man ikke gierne vil troe dem, eller hvad Grund man vil tilskrive det, torde der dog være de, der ikke fandt dette Resultat saa aldeles positivt; deels fordi dertil udkræves, at begge hine Ministerier skulle blive uforandrede, baade af Sammensætning og Tænkemaade, hvilket, som vi i det følgende skulle see, torde være

adskillig Tvivl underkastet; deels fordi Don Miguel, foruden Almeenstemmen over hele Europa, har en saare farlig Modstander i sig selv, da han uafbrudt vedbliver med ukloge og uretvise Handlinger at vække saa vel i, som uden for Portugal, stedse fornyet og forøget Misnøye og Forbittrelse mod sig. De nærmere Betragtninger i saa Henseende ville vi imidlertid udsætte, til vi slutte nærværende Udsigt, for at see, hvad Tiden da kan have bragt til Verden, hvormed den vienfynlig er svanger.

Da vi i det foregaaende meddelte nogle i Journal de Debats indrykkede Betragtninger over den saakaldte Protokol af 22de Martii, sder, som vi saae, paa ingen Maade var, eller kunde være Grækervennerne tilmaade, maa vi begynde med at anmærke, at i Følge en senere — i et tydsk Blad aftrykt — Overeenskomst af 29 Maj, Landgrændsens Bestemmelse allerede havde lidt en Forandring, og paa ny indskrænkedes til Morea og Cycladerne. I denne Anledning er i de franske Deputeredes Kammer forefaldet en saare mærkelig Forhandling, som især med Hensyn til Udenrigsministerens deri afgivne Forklaring synes at egne sig, i Udtog at meddeles her.

Frihedsheronen Lafayette, og General Sebastiani giennemgik i Anledning af Udgiftsbudgettet alle Punkter af Frankrigs udenrigsForhold, for at vise, at Ministeriet i intet eneste havde fulgt en rigtig Politik. Især angreb Gen. Sebastiani ganske særdeles Protokollen af 29 Maj, der vel betragtedes som en Følge af London-Tractaten af 6 Julii, men ved sine Dispositioner havde tilintetgiort alle de Forhaabninger, som Tractaten, rigtig nok uden Føie, nogen Tid havde næret. — Vi maa — sagde Taleren — for tydelig at forstaae dette, fremfor al Ting undersøge 6 Julii Tractatens

egen Natur. Hvad er dens sande Caracter? den første Anledning dertil gav England; men hvad var Englands Hensigt; Intet andet, end at berøve Rusland hvert Krigspaaskud, som det i Begyndelsen tog af Camardschi Tractaten, i det det tiltog sig Protectoratet over de grædske Religionsfriheder. England vilde hindre, at Tyrken ingen Skade skulde tilføyes. Frankerig gik ind i Englands Betragtninger, men beholdt derved ogsaa sin egen Politik for Øie, som bestod i, at forebygge, i Tilfælde, Krigen dog skulde bryde ud, at hverken England, Østerrig, eller Rusland skulde tilvende sig forøget Magt. — Hr. Canning var den Tid Englands Minister. Han døde! — Var han blevet ilive, vilde neppe paa Tractaten af 6 Julii Protokollen af 29de Maj være fulgt. — Hvad er denne Protokoll! En Erklæring, der fastsætter Sultanens Overherredom over Grækenland; betinger en aarlig Tribut af 1,500 000, der skal tilflyde ham; indrommer Porten Investiturretten, og vil give det saa levende efter republikanst Frihed stræbende grædske Folk en Overherre, der skal være halv orientalsk, og halv occidentalsk. Derved er Hellenerne Livet forsikret, men kun under haanlige Betingelser. — Men hermed er endnu intet Ultimatum udtalt mod Porten. Det er man langt fra; den skal kun forelægges den Bøn, om den ikke vil antage disse Bestemmelser, og naar den ikke vil det, har en anden Haand, der er let at erkiende, forbeholdt sig ved andre Forslag paa ny at trække Sagen i Langdrag, og først oppebie de videre Begivenheder, der da igien kunde føre til andre Beslutninger. Og under slige Omstændigheder, efterat Frankrig med store Omkostninger havde skikket en egen Expedition til Morea, for at befrie det fuldkommen,

fordre Ministrene nu en ny Credit, for at fuldende denne Befrielse, formodentlig blot efter Protokollens Aand. Maaskee er det endnu Tid at forbedre de forgangne Feil, og denne Betragtning kan ene bevæge os, til at give vort Samtykke."

„En sand Fortrolighed kan derved vistnok ikke mere finde Sted. En stor Ansvarlighed falder paa Ministrene! Lad dem vel betænke, at den næste Session følger faa Maaneder efter den nuværende."

Udenrigsministeren Portalis besteeg nu Talerstolen. En stærk Spænding var synlig i hele Forsamlingen. „Jeg beder, sagde han, Kammeret at sammenholde min Stillings Vanskeligheder med Oppositionens Fordele. Den kan frit sige, hvad den veed, og ikke veed. Ministren, der skal svare, tør ikke engang frit udtale, hvad han veed bedre. Vore Modstridere fremstille Tingenes Tilstand, som om ganske nye Omstændigheder havde formaaet os, pludselig at opgive det gamle System, og overlade os til en Svaghed eller Overilelse, der hverken kunde stemme overeens med Kongens eller Frankrigs Værdighed. De udiede deraf, at det vilde være farligt, at betroe os Statens Skatte, da vi ville forevige Grækernes Slaveri, og de overvældе os med Bebreidelser, som de hente fra visse Documenters Publication. Men ere disse Bebreidelser grundede?" — Han gjennemgik nu Omstændighederne ved 6te Julii Tractaten. Historien — sagde han — frembyder maaskee intet Exempel paa større politiske Forviklinger end vor Tids. Tree forenede Magter havde fattet det Forsæt, at giengive Østen Fred, og det bragte dem til at bruge deres Magt mod en fierde, de ikke var i Krig med, for tvinge denne at emancipere en Deel af sine Undersaatter. Pludselig udbrød

i det samme imellem denne og en af de første en Krig, der i Bevæggrunde og Formaal var uafhængig fra den fælles Sag. Det kom an paa, at ved denne alvorlige Tildragelse den Enighed ikke forstyrredes, som det er saa vigtigt for Almeenfreden at holde vedlige, dernæst at anvise Krigsskuepladsen sit Theater, og Neutraliteten dens Grund, og endelig at tage en saadan Vending, at Grækenlands Sag ikke kom til at lide ved Udbruddet af Krigen mellem Rusland og Porten, paa det dette interessante Land ikke blev udsat for en Privatkrigs afvexlende Tilfælde, men forblev under de tree store Magters Beskyttelse."

„Man har opnaaet at forene denne vanskelige og fine Ledning. Det skeede paa en for Grækenland ærefuld og for Frankrig ikke uberømmelig Maade."

„Langt fra, at den lokale Krig skulde have afbrudt Fuldbyrdelsen af 6te Juliitracten, fik dens Forholdsregler meget mere forstærket Eftertryk. Virkelig fra det Øieblik af, da Rusland erklærede, at det vilde ikke nedlægge Vaabnene, før det havde erholdt de i Tractaten fastsatte Betingelser, og, i modsat Tilfælde, ogsaa blot til dette Formaal vilde fortsætte Krigen ene, blev det til at bevare Almeenfreden uundgiængeligt fornødent, at gribe mere afgiørende og omfattende Forholdsregler. Da paatog Kongen sig at giøre Ende paa det Ødelæggelsessystem, der hverken skaanede Oldinger, Børn eller Gamle, og vilde forvandlet den ældgamle Peloponnes til en vidstrakt Ødemark."

„En Tanke var uudsat herskende i Kongens Raad: Grækenlands og Europas Almeenfred. Frankrig er endnu ikke keed af, at nyde Fredens Velsignelser. Vi troe ikke, som

Ministre, at have hængt Kappen efter Været, hengivet os til fremmed Interesse, men vi have efter Omstændighederne, snart ved Alvor, snart ved Overtalelser, stræbt til Maalet."

„Det er ikke længe siden, vi alt engang udlod os for Huset; vore Ord syntes at finde Bifald; hvad er da paa den korte Tid forefaldet, hvorved Tingenes Stilling er forandret? Kongens Gesandt er vendt tilbage til Constantinopel, og en tydsk Tidende har leveret en Protokoll, som efter dens Sigende den 29de Maj skal være undertegnet i London af Alliancens Befuldmægtigede."

„Midlertid, den kongelige Ambassadeur havde blot forladt Constantinopel, fordi Porten afslog at tilstæde en Mægling med Grækerne. Medens Frankerig bragte Tyrkerne ud af Morea, har det aldrig ophørt, at tilbyde Porten sin Mægling, for at fastsætte Grækenlands Fremtid. Paa et Par Maaneder har nu Divanets Sind forandret sig, Porten beder indstændig om Gesandternes Tilbagekomst, den lover Forsoning og Fred, just det, hvad den to Aar igiennem med paataget Stolthed havde afslaget. Naar end Tingenes Natur ikke tillader, at der gaaer en russisk Befuldmægtiget til Constantinopel, saa skeer dog Intet, der ikke skeer i Forbindelse med Rusland. Kongen viger ikke, før de christne Nationers Forhaabninger ere opfyldte. Det er nøiagtig Tractaten af 6 Julii, hvis Udøvelse den franske Gesandt i Constantinopel skal paadrive."

„Er den Protokoll, som man giør et saadant Skraal over, til, indeholder den Instruxer for de Befuldmægtigede; men disse Instruxer holdes endnu hemmelige; derfor kan og tør jeg ikke meddele deres Indhold; men dette kan og maa jeg sige, at de ere ophøiede over enhver Bebreidelse

saasnart de svare til sjette Julii Tractatens Ord og Sind. Denne Tractat er enhver bekiendt, og saaledes kan ogsaa enhver domme om den."

„Det er ikke tænkeligt, at Protokollen af 29 Maj skulde være forfattet til Skade for Tractaten af 6te Julii; men skulde, langt fra, at indskrænke Grækenland inden Moreas og Cycladernes snævre Grændser, Civilisationens og Kunsternes Moderstad Athenen gives dette tilbage; havde den til Hensigt at anvise det Grændser, der med Held forebygge en Gienkomst af de Elendigheder, der saa længe have bedrøvet det, saa maa man tilstaae, at om i denne Betydning ogsaa Bogstaven af 6 Julii Tractaten en Smule blev overtraadt, torde man tilskrive en saadan Afvigelse den Inspiration, som Frankrig ikke vilde nægte sit Bifald. (Her lod et Bravo sig høre). Skulde Porten nægte de retfærdige og beroligende Forslag sit Samtykke, indtræder en anden Tingenes Orden; da begynder en ny Afdeling af Begivenheder. Men herom, mine Herrer! maa jeg være meget tilbageholdende; thi der handles hverken om en fuldbragt Handling, eller en fuldbyrdet Tractat, eller om de Betingelser, under hvilke man da kunde handle i Fællig."

Lidet trøstelige ere ustridig de Udsigter, Forhandlingerne, saavel i Henseende til Portugals, som Grækenlands Anliggender give. Breve fra Rio Janeiro, hedder det fra London, ville vide, at Don Pedro har til Fordeel for sin Datter giort nyt Forsøg hos de europæiske Hoffer, men næsten ingensteds faaet et gunstigt Svar. Som man fornemmer, har England afslaaet alle Interventioner, Rusland skal have fremført Tingenes nærværende

Stilling i Orient, som en Grund, der giør enhver Indblanding i de portugisiske Anliggender umulig. Østerrig hedder det fremdeles, skulde endog have viist sig tilbøielig til at erkiende Don Miguel. Frankrigs Svar er enten endnu ikke indløbet, eller ikke bekiendt, da det synes at vakle mellem stridige Indvirkninger." Lægge vi nu hertil, at det ministerielle parisiske Blad Le Messager siger, at det efter de sidste Breve fra Lissabon synes, som Spørgsmaalet om Donna Marias Formæling med Don Miguel skulde forelægges de saakaldte Lamegocortes til Afgiørelse, og at disse til den Ende skulde sammenkaldes; at det fra selve Lissabon mældes at samme Dag, da Aarsfesten for Don Miguels Thronbestigelse høitideligholdtes, den nye spanske Gesandt havde en to Timers Audients om Aftenen hos Miguel, hvorpaa begge begav dem til Enkedronningen, der er sengeliggende, og blev en lang Tid hos hende, og at derpaa Ministrene bleve kaldede, der samme Nat holdte et Statsraad, hvori handledes om Giftermaalet og om en Amnestie, og at nu Ministrenes Majoritet vandt Tid, i det der er blevet lovet, at indhente gode Raad hos det wienske Cabinet, falder det ikke vanskeligt at forudsee, hvilken Vending denne Sag synes i Begreb at tage; imidlertid vedvare Regieringens Rædselssystem, Pøbelens tøilelose Voldsfærd, og Fornærmelserne mod fremmede Flag og Undersaatter bestandig.

I d. Børsenhalle fortælles ovenstaaende saaledes: fra Lissabon mældes, at Don Miguel vil paany forsamle Cortes for at spørge, om han da endelig skal ægte sin Niece?" men den siger ikke, hvem hun saaer at raadføre sig med for at spørge: om

hun da endelig skal ægte ham, hvis han saa behager?

Posten, der indtræffer, medens der skrives paa dette, medbringer den Efterretning fra Paris, at nylig en overordentlig Courier er fra Madrid kommen til den spanske Gesandt, for videre derfra at befordres til Don Zea Bermudez i London, og at der mellem det spanske og engelske Hof skal være Misforstaaelse, saasom det spanske beklager sig over at, skiøndt det nu har faaet Don Miguels Samtykke til Formælingen med hans Niece, han dog ikke, som man dog havde givet Haab om, er af det engelske Hof erkiændt som Konge. Tillige mælder et andet Blad, at en i Havre landet hemmelig Agent af Don Miguels har givet de i Laval og Fougeres værende portugiiske Flygtninger tilkiende, at, dersom de ikke aflægge den mod Don Miguel antagne fiendtlige Caracter, de ikke kunne regne paa nogen Amnestie; og tilføyes, at man fra Lissabon erfarer: en Hovedindvending af Ministrene mod hin Formæling som den spanske Regiering saa ivrig driver paa, er, at, naar den virkelig fuldbyrdedes, en Generalamnestie vilde være u u n d g a a e l i g (!!!) hvortil den spanske Gesandt skal have svaret, at just en saadan Amnestie allersnareſt vil tilveiebringe Portugal Rolighed. En anden saare mærkelig Nyhed, som imidlertid tør behøve Bekræftelse, er, at Journal des Debats vil fra Lissabon vide, at Don Miguel fra den engelske Regiering ved Krigscorvetten Vigilant skal være underrettet om Grev Villaflors og hans lojale Vaabenbrødres Ankomst til Terceira.

Hvad Indflydelse herpaa de Ministerialforandringer ville have, der saavel i England som i

Frankrig uafladelig bebudes, vil vel fornemmelig komme an paa, til hvad Side disse skee. Venter det foreslaaende Statsslag i Frankrig kun, som Aviserne have berettet, paa Fyrst Polignacs Ankomst for at iværksættes kan der ikke lettelig være nogen Tvivl om, i hvad Aand den vil skee, og og at Don Miguel med Absolutismens og Apostolismens øvrige Venner neppe ville faae Føye at være utilfredse dermed. Mindre afgiort torde dette maaskee være i England, om end Hertugen af Cumberland, og de øvrige Høitorys skulde virkelig seire over Wellington og Peel. Skulde man troe, hvad Aviserne have berettet om en Samtale, Hertugen af Wellington nyrig skulde havt med en høi Person, der afordrede ham et Mandtal over de forskiellige Partier i Underhuset, synes det vel neppe rimeligt, at en mulig Forandring vilde blive til Fordeel for de hollandlandsdownske Grundsætninger. Dog lod det sig vel tænke, at et nyt Ministerium i denne Punkt torde lempe sig efter, hvad der siges at være Kongens personlige Sindelag, i Følge hans særdeles Godhed for Portugals unge Dronning. At der er Rore, og i høiere Grad, end Ministerialbladene indrømme, synes øiensynligt endog blot af den Iver og Lidenskabelighed, hvormed disse benægte det. Hvorvidt det Huusraad, at hæve det nærværende Underhuus, som valgt under canningsk Indflydelse, torde holde Prøve, vilde vel beroe paa Omstændighederne; men at dette Fremfærd, og hvad i den Anledning torde forefalde, vilde forsyne Forfægterne af en Parlamentsreform med mangehaande nye Vaaben, og ustridig fordoble deres Iver til at giøre Brug deraf, kan neppe være Tvivl underkastet. Og er det umiskiendeligt, at Orangisternes Bestræbelser for factisk at bevise, at

Catholikernes Emancipation ikke vilde være tilstrækkelig til at tilveiebringe og vedligeholde Rolighed og Samdrægtighed i Irland, kun lykkes alt for vel. Om imidlertid Orangisterne, naar de til Tid og Sted ville gjøre dem til af, at deres Cassandraspaadomme have sandet dem, ville være aabenhiertige nok til at vedgaae, at det var dem selv, der brød Freden, og giorde alt for at opægge Catholikerne, og at de f. Ex. ved denne Leilighed raabte: ingen Konge! ingen Wellington, ingen Peel! tør man vel med Foie kalde i Tvivl.

I Frankrig troer man, at det aldeles ingen Tvivl er underkastet, at Ministeriet vil undergaae en Forandring, og mener man, af den betænkelige Tone, hvori de liberale Blade tale derom, at kunne forudsee deres Forventninger i saa Henseende. Blandt de Symptomer, man i denne Anledning har lagt Mærke til, er, at den geistlige Minister for ikke længe siden har givet en stor Diné, hvor hans Colleger Vatismenil, St. Cricq, Hyde de Neufville, og Bourdeu ikke vare indbudne, og hvor kun Roy, Martignac, og de Caux vare tilstæde. Portalis var indbuden, men kom ikke; og sluttede man deraf, at de fire førstnævnte stode paa Afgang, ligesom man om den sidste vil vide, at han staaer færdig at ombytte sin Portefeuille med den længe omtalte lucrative Præsidentpost.

Megen Opsigt gior det, at i denne Crisis de to meget udmærkede liberale Deputerede Chauvelin og d'Argenson have aftakket, og vilde man paastaae, at der laae flere Resignation færdige, men som ikke endnu ere afgivne, og blandt disse i Særdeleshed den nuværende Præsidents, Hr. Royer Collards, men indskrænker sig dog senere til at be-

bude, han vil blot i hvert Tilfælde — og det ikke ene paa Grund af sin slette Helbred — nedlægge Præsidentskabet, saafremt Sessionen blot prorogeres, og ikke formelig hæves

Det hedder og, at disse Udmældelser ere Skridt af et ultraliberalt Parti, der vil have Kammeret hævet og Ministeriet fældet; et saare voveligt Foretagende, saa længe det ikke er afgjort, at enten de selv, eller især Frankrig, vinder ved Byttet. At man i en saadan Gnist med nogen Bram høitideligholder den 14de Julii — Bastillens Erobring — er ustridig ligesaa uoverlagt fra den eneSide, som fra den anden, Justits-Ministeren Bourdeus aabenbare Krig med Bogtrykkerpressen, der — efter de Grundsætninger, han under det villelske System handlede efter — snarere maatte vente sig en Ven i ham. Ogsaa have Bladene ikke uden god Føye anstillet interessante Betragtninger over de besynderlige Forandringer, der ere foregaaede, og det i aldeles modsatte Retninger, med adskillige af Excellencerne fra den Tid af, de have modtaget deres Portefeuille: at saaledes den nu saa liberale Hyde de Neufville tidligere var som Deputeret en saa erklæret Ultra, at hele Partiet fik Øgenavn efter ham, at med Vatismenil er foregaaet en ligedan Omvendelse, medens derimod Roy og Portalis, og Bourdeu alt mere og mere synes at gjøre *høire om*, o. s. v.

Vi gaae nu til den store østerlandske Gaade, og ere i dens Opløsning neppe videre, end da vi sluttede forrige Hæfte. Uagtet Storvizíren ikke skal ville vide noget af den russiske Seier i Bulgarien, men blot vil have erfaret, at ved en Explosion af nogle Krudtvogne nogen Forvirring var opkommen mellem hans Tropper, synes dog Silistrias paafulgte Fald, og Russernes Fremskridt over

Balkan, tidligere eller senere at maatte faae aabnet Hans Øine i saa Henseende, saameget mere, som endog de londonske Blade skulle være bragte til Sandheds Erkiendelse om denne Sag, og frygte at Russerne kunne omgaae Schumla, og med eet trænge frem mod Adrianopel. Times trøster sig med, at Tyrkerne ikke ville lade det komme til det Yderste, og at det Maadehold, Keiser Nicolaus lægger for for Dagen, understøttet af de europæiske Hoffer, vil tilveiebringe en Fred, hvorunder den almene Ligevægt ikke vil lide. The Courier begynder med at berette, at der mældes fra Paris: at den franske Regiering er overmaade fornøyet over Silistrias Fald, og anseer Orientens Anliggender som tilendebragte, og Freden som uundgaaelig. Hertil føyer Bladet nu selv: at Tyrkiet nu maa underhandle, thi at det igien skulde fravinde Russerne alle alt vundne Fordele, er fornuftigviis (!) ikke at tænke paa. Kiærnen af Hæren er ødelagt eller adsplittet. Det er en meget gunstig Omstændighed at Frankrigs og Englands Gesandte ere i den tyrkiske Hovedstad; Deres Indflydelse vil fremme Fredsunderhandlingerne. Ved Maadehold paa den ene Side, og nogen Forsigtighed paa den anden vil Krigen snart tage Ende."

Hvilken den Side er, hvorfra der skal anvendes Forsigtighed, da dette Anliggende lettelig torde have langt flere end to Sider, og hvor vidt Divan vil være, hvad the Courier kalder, fornuftigt, og faae Lov at være det, er hvad Tiden vil vise.

En egen Side, om man vil tillade os at forfølge denne Foreskillingsmaade, synes Greven af Nesselrode at have givet et Slags Oplysning om, i det den turinske Hoftidende meddeler en Depeche fra ham af 18 Junii til den russiske Gesandt ved Forbundsdagen, hvor han siger: De nyeste

Efterretninger fra Constantinopel melde, at der er ankommen en Gesandt fra den persiske Shah, som de offentlige Tidender tildele det Ærinde at foreslaae Sultan en offensiv og defensiv Alliance med Rusland. Tillige underretter General Paskewitz os, at Chosrew Mirza, en Søn af Abbas Mirzah er kommet til Tiflis for at overbringe Forklaringer og Undskyldninger, angaaende Hr Gribojedows Mord. Saa stor end Persernes Tvetungethed tør være, frembyder dog denne sidste Kiendsgierning en for paafaldende Modsigelse mod Efterretningen fra Constantinopel, som vi altsaa ingen fuld Tillid kunne skiænke. Paa en anden Side tør man haabe, at de nye Fordele General Burzow i Nærheden af Achalzich har erholdt, ville giøre en Standsning i Persiens fiendtlige Beslutninger, om disse virkelig skulde være tagne. Men hvordan det end er, ville de Forstærkninger, der paa ethvert Tilfælde blive tilsendte General Paskewitz, i dette Øieblik sikkerlig alt være stødte til ham, og sætte os i Stand til, at forebygge enhver ny Forvikling, der ved ond Villie kunne paadrages os." Han slutter med at yttre det Haab, at Betragtningen af Ruslands Adfærd i Henseende til Gesandtmordet, m. m. hos Shah vil faae Overvægt over de Raadslag, som Ruslands Fiender kunde tildele ham, og der, ved den ynkelige Tilstand, hvori Persien befinder sig, blot kunde falde ud til dets Skade og hans Beskiæmmelse."

Høist glædelig er den Efterretning, som over Berlin meddeles os, om den preussiske Generallieutenant Mufflings Mission til Constantinopel efter den russiske Monarks Ønske, og vil han, i Henseende til Grækenland ikke fornægte sin ophøiede Caracter, men for-

dre, at det faaee den Udvidelse, uden hvilket denne Stats Selvstændighed ikke er tænkelig, nemlig den hin Side Thermopylæ liggende Linie, fra Volo indtil Arta, saa at ei alene Grækenlands Krone, Athen ikke udelukkes fra Grækenland, men ogsaa en stor Deel af Thessalien bliver inden for dets Landemærker.

Med dobbelt Glæde maa hvert Hierte, der slaaer for Menneskehed og den gode Sag efter denne den seirkronede Monarks Erklæring erfare det bestemte og værdige Svar, Grækenlands ædle Præsident Capo d'Istria har givet paa den engelske Underhandler Dawkins Opfordring, at trække de grædske Tropper tilbage i det Indre af det Landemærke, der er stilt under Garantie af de tree Magter ved Acten 16 Nov. 1828.

Efter at have anmærket, at denne Protokoll aldrig er den grædske Regiering meddeelt, erindres, „at det ved Enden af forrige Aar var, og stedse vil blive umuligt, at skaffe de ulykkelige Folkefærd paa hin Side den corinthiske Isthmus ved en Autoritetsact over i Peloponeses og de omliggende Øers Omkreds. Provindserne hin Side Isthmus, og Peloponesos og Øerne have i Prøvelsernes og Farens Dage sluttet det høitidelige Forbund aldrig at adskille deres fælleds Sag, og dette Forbund er siden forsynet med en dobbelt Sanction, Nationalcongressernes og Edens."

Tillige siges i hine Folkefærds Navn, at de i lang Ulykke samlede Erfaringer tvinge dem til, at blive urokkelige i den Beslutning, ikke at forlade deres Fædreland, og ikke opgive Forsvaret af dets Ruiner, før de af en høiere Magt tvinges dertil.

Paa andre Poster i sær om Erstatningen for Overlehnsherredømmet bebudes et Svar, som sikkerlig samme ægte Grækeraand vil betegne. Det Held, der i Oldtidens Dage var over Hellenernes Vaaben, naar de streed mod Barbarer, blive dem ogsaa denne Gang tro!

Den 31 Julii.

E. Skr. Særdeles Opsigt gior i dette Øieblik en Expedition, Spanien bebuder imod Mexiko. I Frankerig er Kamrenes Session sluttet ved en kongelig Ordonnance. Saavel Russerne, og det baade i Europa og Asien, som Grækerne, siges at giøre Fremgang.

K. R.

Tritogenia.

August 1829.

Om de senere, görtziske Intriguer til at vedligeholde og nære Uenigheden mellem de nordiske Allierede.

Udaf Friedrich des vierten glorwürdiges Leben, ved Andreas Høyer, 10 Afdeling.

(S. f. H.)

Da Görtz efter sine Tanker aldeles havde redet sig ud fra det tunge Ansvar for hans i Holsteen givne Anslag, drev derimod hans Ærgierrighed ham, at anstille en ny langt videre gaaende Intrigue i Sverrig, der endelig kostede ham Hovedet. Uenigheden mellem de store svenske Ministre, den særdeles Hengivenhed, de fleste af dem havde til Prindsesse Ulrica, og Kong Carls Misfornøielse over baade Finantsernes og Krigsanstalternes slette

Forfatning, gav ham den første Anledning enten at bringe denne Monark paa de Tanker, eller dog at styrke ham deri, at han ikke kunde love sig nogen tilforladelig og særdeles Tieneste af Senatet og de øvrige anseeligste Svenske, da de vare trætte af Krigen, og ikke tænkte paa andet, end at befæste deres Credit hos menige Mand.

Derimod vandt Görtz selv Kongens ganske ualmindelige Tiltro, og derved for det første Directionen af hans Financer, som han satte paa en ganske anden Fod, lod alle Landets Penges indlevere til visse kongelige Contoirs, betale med Myntsædler og Myntlegn, og derimod for rede Penge paa Kongens Regning sælge udenrigs Kiøbmænd, der i Afslag paa Betalingen kunde levere Korn, Salt, og andre de kongelige Magaziner uundværlige Vare.

Dette faldt vel de svenske Kiøbmænd og Undersaatter haardt, og de kongelige Creditorer saavelsom Embedsmænd ikke mindre utaaleligt, at hverken Renter eller Lønninger skulde betales dem uden i Myntlegn. Men Görtz var vant til ikke at bekymre sig om nogen Klagen, og satte efter nogenlunde at have indrettet Værket, Grev v. d. Nath med et Par andre i en Deputationscommission, at føre Financerne fremdeles paa denne Maade, da Görtz

selv imidlertid i Maj gik fra Gottenborg til Holland, deels at negociere nogle Millioner paa de svenske Vare hos fremmede Kiøbmænd, deels ogsaa at prøve, om Czaren ikke var at bringe fra den nordiske Alliance.

Intriguer med Russerne og Prætendenten.

Til den Ende aboucherede han sig med den russiske Minister i Holland, Fyrst Kurakin, og aftalte med ham den af Kurakin selv alt forhen udtænkte Plan, at Czaren skulde beholde alle Conqveter undtagen Finland, og derimod ved russisk Hiælp forskaffes Kongen af Sverrig en des større Erstatning fra Dannemark og Churhannover; hvorpaa Görtz gik til Frankrig, for hemmelig at drage Regenten ind med i dette Værk, og tillige aftale med Prætendentens Ministre en Overeenskomst, hvorledes han ved russisk og svensk Hielp var at ophøie paa Englands Throne.

Dette sidste dristige og i Verden utrolige Foretagende var vel alt forhen faldt nogle Jacobiter ind, som da og den svenske Minister i Paris, Baron Sparre, var blevet sonderet derom, og den skotlandske Lord Duffus, efter at de skotske Rebeller i dette Aar vare blevne adspredte, var flygtet til

Kongen af Sverrig; men det stod især Görtz fortreflig an, som en Vei at mætte baade Kong Carls og hans eget Nag til det churbrunsvigske Hof, og tillige at forbinde Czaren i et nøye Forbund med Kongen af Sverrig, da denne alt i Forvejen ved sin Livmedicus Areskin var heel vel stemt for Prætendenten. Den görtziske og gyllenborgske i denne Intrigue førte Correspondence, er trykt at faae i forskiellige Sprog; og altsaa er her kun med to Ord at anmælde, at Forehavendet havde været, strax om Foraaret 1717 at føre 12000 Svenske fra Gottenborg under Kongen af Sverrigs personlige Commando til England eller Skotland under Bedækning af en god Eskadre (som Jacobiterne havde skudt 20000 Guineer sammen til at equipere) og tillige medbringe Vaaben til 24000 Mand, og saaledes ved Rebellernes Hielp styrte Kong Georg fra Thronen.

Kong Georg lader den svenske Minister, Grev Gyllenborg, hæfte, ligeledes Baron Görtz.

Alle disse forvovne Anslag bleve imidlertid røbede det storbritanniske Hof, der den 9 Febr. lod den svenske Minister i London, Grev Gyllenborg hæfte, og bemægtede sig hans Papirer, og

paa samme Tid forlangte af Generalstaterne, at forsikkre dem Baron Görtz med hans Papirer. Denne torde have faaet Nys derom, og flygtede altsaa hemmelig fra Haag, saa at blot hans Cavalier og Secretair, Grev Gyllenborgs Broder, blev anholdt der, men i Amsterdam den fyrsteligh hollsteenske Geheimsekretair Stambke, der vidste af alle görtziske Hemmeligheder, som endelig Baronen selv den 21 Februar blev anholdt i Arnheim

Fra engelsk Side blev nu vel de hos Gyllenborg fundne Brevskaber ufortøvet publicerede, og der var altsaa ikke videre Spørgsmaal, om disse Mennesker ikke havde arbeidet paa en meget farlig Conspiration mod Kong George. Men der gaves ligevel Folk, der mente, en accrediteret Ministers Hæftelse, og endnu mere Borttagelsen hans Papirer, var mod Folkeretten. De herom paa begge Sider verlede mange Stats- og Stridsskrifter fortiene vel at læses, men her kan Indholdet deraf ikke recenseres.

Om Baron Görtzes Person gaves der endnu et andet Spørgsmaal, nemlig om han kunde ansees for en publik Minister, da han ikke havde noget formeligt Creditiv, men blot en Generalfuldmagt, at handle og afslutte med alle og enhver til Kongen af Sverrigs Tieneste; da han heller aldrig

formelig havde communiceret Generalisterne denne, og endelig aldrig havde underhandlet noget Statsanliggende med dem for Kong Carl.

Han løslades i Gelbern.

Imidlertid levede han meget magnifik, og næsten fyrstelig i sin Arrest, indtil endelig Kongen af England bevilgede, at Gyllenborg og Görtz tilligemed deres Papirer skulde tilskibs sendes til Gothenborg, og udleveres Kongen af Sverrig (der omsider fragik disse Rænker) til Afstraffelse. Dog inden det kom dertil, vidste Görtz, og hans Svoger, Grev Henrik Rewentlow, tillige med den svenske Secretair Preis, at drive det saavidt hos Gelderns Stater, at Görtz den 1 August blev fri for sin Arrest, og optaget i Zütphen med Forsikring om fuldkommen Beskyttelse. Altsaa maatte Gyllenberg seile ene til Gottenborg, hvor han udverledes mod den engelske Resident Jackson. Men Görtz blev endnu en Tid lang i Zütphen, og og vilde helst havt Satisfaction af Generalstaterne for den ham tilføyede Tort. I det mindste vilde hverken han, eller nogen i Sverrig videre tilstaae, at han havde handlet ilde; hvorimod det engelske Parlament nu forbød al Handel paa Sverrig især med Korn og Salt, og sendte en Flaade paa 24

Skibe under Admiral Bing til Sundet, for at spærre de svenske Havne, og derved endelig fremme en Almeenfred i Norden.

Czarens Fortrydelse herover og Handel med Frankrig.

Saasnart denne svenske Intrigue med Jacobiterne i England var opdaget, udgav den russiske Resident i London, Wesselofsky, en Memorial, hvori han ønskede Kongen til Lykke til den heldige Opdagelse af en saa giftig Ondskab, men tillige besværede sig hæftig, ikke blot, at de svenske Ministre havde indblandet Czaren med i disse deres Drømme, men fornemmelig, at man i England havde uforandret publiceret disse Steder i trykte Breve, da dog Czaren af Hiertet afskyede deslige Machinationer.

Men Kong George vidste fuld vel at betale disse Ueresord med lige Mynt. Thi i Virkelighed optog Czaren Baron Görtzes Anholdelse saa ilde, at han følgende Aar ligeledes, under et andet Paaskud, fratog den hollandske Resident i Petersborg alle hans Brevskaber, og derved beraabte sig paa det med Görtz og Gyllenborg engang givne Exempel. Men for nærværende fortsatte han ogsaa efter Baron Görtzes Arrest disse eengang nyttigbefundne

görtziske Anslag, og gik i saadan Hensigt i April til Frankrig for at drage Regenten, om muligt, ind med i dette Værk.

Planen var, at Frankrig skulde formaae Kong Carl til en particulair Fred med Czaren, tilligemed Sverrig og Rusland tage sig af Prætendenten, og tilligemed Czaren tilveiebringe Kronen Sverrig med samlet Kraft alle dens tydske Provindser tillige med fuld Erstatning af Dannemark og Hannover. I denne Forbindelse skulde Kongen af Preussen træde ind med, imod Forsikringer om Equivalent for Stettin, og Czaren vilde til at understøtte dette Værk være rede, paa første Vink at trænge ind i det romerske Rige med fiirsindstyve tusind Russer, hvor, og naar det maatte behøves.

Men Regenten vilde dengang ikke indlade sig paa disse Propositioner, og Alt, hvad i Paris virkelig blev afsluttet, var Defensivalliancen mellem Frankrig, Rusland og Preussen, som siden den 4 August er underskrevet i Amsterdam, og i Kraft af hvilken disse tree Fyrster guaranterede hinanden den utrechtske, badenske og tilkommende nordiske Fred, saavidt deri maatte angaae Czaren og Preussen, Frankrig ogsaa forpligtede sig ikke

uden ved en venlig Mediation at blande sig i den nordiske Krig.

Czaren taler med Görtz.

Herpaa vendte Czaren tilbage til Holland, og talte mod Enden af August hemmelig med Görtz i Loo, hvor da Grunden til en for Rusland høist fordeelagtig, men for Danmark og Storbritannien skadelig Particulairfred forberededes, og blev af Görtz lovet, inden tree Maaneder efter hans Ankomst til Kongen af Sverrig at bringe den istand. Til denne Ende blev han forsynet med czariske Passer, og gik over Sachsen (hvor han talte med det kongelig polske Hof) til Reval, og derfra til Sverrig, hvor han endelig ankom den 5 Dec. hos Kong Carl i Lund, og snart bragte Tingene saa vidt, at denne vel hverken fandt det raadeligt, at sende Hertugen af Ormond, eller Prætendentens Emissarius Irneghan til sit Hof, men ligevel approberede det görtziske Project, og samtykkede i en Congres med Czaren paa Den Aland, hvorom siden bliver at tale.

Czaren trækker sine Tropper ud af Meklenborg.

Czaren lod imidlertid imod Enden af Julii 1717 sine Tropper gaae fra Meklenborg og til

Finland, i den Hensigt, saavel der, som i Polen, at have en considerabel Magt tilrede paa alle Tilfælde; for med den sidste, hvis Freden paafulgte, strax at agere for Stanislaus, men i modsat Fald med en skrækkelig Magt at trænge ind i Gammelsverrig, og tilveiebringe sig de forlangte Fredsbetingelser med Sværd og Mordbrandsblus i Haanden.

Hertugen af Meklenborg hverver.

De 3000 Mand, der blev staaende i Meklenborg, traadde imidlertid i Hertugen af Meklenborgs Eed, og de af denne Fyrste ved russiske Subsidier foretagne ualmindelige Hvervinger forøgede dem snart til 12000 Mand, der for det første tiente til, retskaffen at undertrykke Landets Ridderskab, men derhos var bestemte til et ganske andet hemmeligt Diemeed, som i det følgende ligeledes vil blive omtalt.

Men for sin egen Person tog Czaren sin Vei over Berlin, hvor han fra 15 til 24 September opholdt sig tilligemed Hertugen af Meklenborg, og tog allehaande til hans hemmelige Hensigter sværende Aftaler med Kongen af Preussen, hvem han af alle nordiske Allierede ganske ene vilde drage ind med i dette Værk.

(Det 15 Capitel, som omhandler Tordenskiolds mislykkede Forehavende paa Gothenborg og Strømstad, gaaes, som ikke hidhørende, her forbi).

Alandske Tractater mellem Sverrig og Czaren 1718

Efter Baron Görtzes Ankomst til Lund i Skaane, kaldte Kongen af Sverrig alle sine Ministre til sig, for at raadslaae, om det var fordeelagtigst for Sverrig at slutte Fred med Danmark og Hannover, eller med Czaren. Paa begge Sider maatte vistnok noget tabes; men Kong Carl havde den Mening, at, naar han undte det ene Parti dets Convenience, maatte det igien staae ham saa kraftig bi, at han paa den anden Side kunde faae sin Skade oprettet.

Prindsesse Ulrika, og næsten alle gamle Svenske raadede til en Fred med Kongen af Danmark og England; Görtz derimod blev ved sine forangførte Forslag, der ogsaa stod Kong Carl bedre an, og altsaa bleve approberede. Görtz og Grev Gyllenborg bleve altsaa svenske Plenipotentiarier paa den forestaaende Congres, hvortil fra russisk Side alt Generalfeldtøimester Bruce, og Geheimeraad Ostermann vare udnævnte i Januar, og hemmelig afgaaede til Abo. Men Congressen for-

lagdes til Aland, hvor de svenske Ministre først ankom d. 19 Maj, og den varte til efter Kongen af Sverrigs Død, da den bortfaldt af sig selv.

Görtz og Ostermann vare meget snart enige om følgende Præliminarier: at 1) Kong Carl skulde afslutte en Præliminairfred med Czaren og Preussen, men ingenlunde med de øvrige nordiske Allierede; 2) Sverrig ogsaa blot tabe noget paa den russiske Side; 3) tvertimod have samtlige sine tydske Provindser tilbage; 4) Ja af Kongerne i Danmark, England og Polen faae eclatant Satisfaction; og til den Ende skulde en nøye Offensiv og Defensiv Alliance oprettes mellem Czaren og Kong Carl, i Kraft af hvilken de begge med samlet Magt skulde sætte Stanislaus paa den polske, og Prætendenten med spansk Bistand paa den storbritanniske Throne; men Kongen af Sverrig til Erstatning for de store Krigsomkostninger, og til Erstatning for de Provindser Liefland, Esthland, Ingermanland, og Carolien, der skulde afstaaes Czaren, erobre og beholde Kongeriget Norge."

Om disse czariske Propositioner, men især om de Lande, der skulde afstaaes Czaren, Reguleringen af den tilkommende Grændse, og det Equivalent, der skulde tillægges Kongen af

Preussen for Stettin, underhandledes hele Aaret, og Afslutningen opholdtes paa begge Sider, indtil Kongen af Sverrig skulde være istand med sit norske Tog, som Czaren lovede paa ingen Maade at hindre, men imidlertid sidde ganske stille, og altsaa skaffe Kong Carl frie Hænder, uden Betænkning at anvende de Tropper, han ellers havde ved den bothniske Bugt, med imod Norge. Ja, han lod endog General Reinschild komme tilbage fra Casan, i Julio sætte i Frihed mod Generalerne Gollowni og Trubezkoi, og gaae til Kongen af Sverrig, en Udveerling, som Czaren ingensinde tilforn havde villet give sit Samtykke til.

Paa samme Tid synes ogsaa noget om Hertugen af Holsteens eventuelle Successsion paa den svenske Throne, og hans Formæling med den russiske Prindsesse, at have været paa Tapetet, skiøndt de authentiske Efterretninger derom ikke ere bekiendtgiorte.

De forbølges for Danmark og England.

Skiøndt nu disse alandske Underhandlinger holdtes saa hemmelige, at Baron Görtz endog fandt det fornødent ikke at troe nogen anden, end sig selv, og altsaa altid giøre en egen Reise til Kongen af Sverrig, naar han vilde indhente nye Instruc-

tioner over en eller anden Punkt, og ikke en eneste fremmed Minister admitteredes til Aland, og ingen til Abo, undtagen den preussiske Envoye Mardefeldt, og Prætendentens Emissarius Sterling, saa kunde de andre nordiske Allierede dog let slutte, at man ikke uden Aarsag udelukkede dem fra disse Tractater, og befalte deres Ministre at blive i Reval, hvor de henholdtes med lutter tomme Ord. Til al Lykke havde Frankrig forrige Aar sendt Grev de la Marck til Sverrig som Ambassadeur, der refererede alle disse Hemmeligheder til Regenten i Frankrig, hvorfra de, med eller uden Regentens Villie, blev der storbrittanniske Hof bekiændte.

Alisaa forsøgte Kongen af Storbritannien alt muligt for at afdrage Kongen af Sverrig fra en for Europa farlig Particulairfred med Czaren, og lod først ved General Ducker, der var kommet med en svensk Commission til London saa ved den holsteenske og svenske Envoyé Fabricius, men derpaa ved den churhannoverske Raad Schrader, giøre allehaande Fredsforslag, og blev den sidste til den sidste til den Ende sendt til Sverrig i Marts, men kom efter nogle Ugers Ophold i Maj tilbage over Gothenborg, uden engang at have faaet Audients hos Kongen af Sverrig.

Forgiæves engelske Freds forslag.

Ducker var paa samme Tid ogsaa fra London ankommet til Gothenborg, men fandt, hvad den Punkt om Freden angik, ligesaa lidet Gehør, da tvertimod Underhandlingerne paa Aland fra den Tid af for Alvor bleve foretagne; ogsaa blev i Haag mellem den spanske Minister, Beretti Landi, den russiske Prinds Kurakin, og den svenske Resident Preis confereret meget flittig, og det spanske Brud med Frankrig og England meget ivrig fremmet, hvilket dog ved den franske Regents Vigilance snart efter, noget for hastig, blev opdaget.

De øvrige nordiske Allierede ere paa deres Post.

De nordiske Allierede kunde under slige Omstændigheder ikke andet end muligst præcavere sig mod alle Tilfælde, til hvilken Ende den engelske Minister Vollwarth tilligemed den churhannoverske Generalmajor Bothmar sluttede en nøiere Overeenskomst med Danmark, ogsaa den engelske Flaade under Admiral Norris allerede i Maj indfandt sig i Sundet, for saa meget bedre at gaae alle fiendtlige Foretagender imøde.

K. R.

Indledning
til den over Hr. Prof. Hauchs Tiberius forrige Vinter begyndte Forelæsning.

I det jeg her fremstaaer at opfylde et aargammelt Løfte, eller rettere, at nyde en Glæde, jeg alt i Fior havde med Attraa seet imøde, at giøre Rede for den Aands Nydelse, Prof. Hauchs geniale Drama havde skiænket, og vedbliver at skiænke mig, finder jeg mig beføiet at forudsende et Par foreløbige Anmærkninger, da let man kunde troe sig foranlediget at vente, hvad jeg af gode Grunde har bestemt mig ikke at give.

Det første er med Hensyn til, hvad i Anledning af dette Stykke allerede er skrevet, eller under Løbet af disse Forelæsninger maatte blive skrevét. At jeg, saavel i Følge af min almindelige Interesse for det Fag, hvis Dyrkning en saa stor Deel af min Levetid har været opofret, som og af min særdeles Forkierligheo for dette nye Aandsværk, hvormed vor Litteratur er beriget, ikke har ladt, eller i Fremtiden agter at lade noget dithørende ulæst, behøver jeg neppe at sige; ogsaa torde der mellem dem, der have taget tilorde i denne Anledning, findes Mænd, ved hvis Lys det mere end eengang har været mig velkommen

at see; med hvem det paa Litteraturens Bane har været mig Held at vandre Haand i Haand. Men forrige Aars Erfaring ved at læse over vor Oehlenschlägers herlige Sørgespil Væringerne, lærte mig, hvad i et Foredrag som dette, ved den idelige Opmærksomhed paa andres Yttringer for og imod Æmnet, voves og tabes.

Enhver har sin Synspunkt, hvorfra han betragter den Materie, han har at behandle; det er hans Pligt, at drage Omsorg for, at vælge Synspunkten saaledes, at Æmnet derfra klarlig og tilfulde kan sees og overseés; han bør og maa altsaa i Forveien vedbørlig have undersøgt, hvad for og imod denne Synspunkt kan være at anføre; bør noye have prøvet og veiet de Grunde, der i saa Henseende bestemme hans Valg. Men har han det, og ere nu de Betragtninger, han har anstillet, tagne fra denne Synspunkt, maa han ikke lade sig den forrykke, saa fremt han ikke vil udsætte sig for, at de, han meddeler disse sine Betragtninger, ville see andet og anderledes end han, ja, at han endog selv tilsidst bliver usikker og forvirret i sine Anskuelser.

Indlader han sig med dem, der fra en anden Side, i en anden Stilling, under et andet Lys have betragtet Æmnet, og han altsaa idelig

maa ombytte sin Synspunkt med deres, for at forklare, saavel, hvorfor de saae, og maatte see, hvad de have seet, og som de have seet det, som hvad mod denne deres Synspunkt og Synsmaade er at erindre, udkræves der allerede en høi Grad af Sikkerhed og Nøiagtighed til, hvis han fra disse forskiellige Excursioner stedse skal komme bestemt tilbage til sin oprindelige Synspunkt; men man kan gierne tilføye, at det ikke er stort mindre end en Umulighed, han venter, hvis han troer, at de, der skulle følge ham paa disse hans Jagttagelser, ikke skulle komme i Vilderede mellem disse forskiellige Synspunkter, og, alt eftersom de ere af mere eller mindre skeptisk Natur, enten in verba magistri troe at see, hvad de paa deres Synspunkter ikke kunne see, eller bebylde ham for at have Syner, naar han viser dem, hvad de fra en forskiellig Synspunkt have seet langt anderledes.

End mindre vil jeg, hvad jeg i Forelæsningen over Væringerne undertiden lod mig henrive til, tage ringeste Hensyn paa den sceniske Fremstilling, og Stykkets Held eller Misheld paa Skuepladsen. Tilfældig hindret at bivaane dets første Forestilling, har jeg giort mig til Lov, i det mindste saa længe disse Forelæsninger vare, ikke at see det spillt, for at bevare mine egne Begreber derom desmere uforvanskede. Tragedien, siger

Aristoteles, har sin Kraft ogsaa uden Foreſtilling og Skuespillere. Neppe kan vel nogen med fuldere Overbeviisning end jeg, erkiende det beſøyede af, hvad i Fortegnelſen over Kobberne til Bells Udgave af Shakſpeare er ſagt, at Garriks Billede her har faaet Sted, ſom Shakſpears bedſte fremſtillende Commentator. Heller ikke er mig givet Føie at drage i Tvivl, at vor Digter i det Hele og Væſenlige har havt Anledning at være tilfreds med de Commentatorer, hans Værk paa vor Skueplads har fundet. Men, i det mindſte til denne Beſtemmelſe, foretrækker jeg, at ſtudere Digtet i ſin oprindelige Reenhed; og hvad angaaer den ſaakaldte Lykke, et Stykke, en Scene, eller Rolle giør, eller ikke giør paa vor Skueplads, behøver jeg neppe at tilføye, at den paa min Dom om ſammes Værd eller Uværd har liden eller ingen Indflydelſe. Lichtenbergs bekiendte Sarcasme: naar man ſlaaer en Bog og en Pande imod hinanden, og det klinger huult, er det ikke ſaa afgiort at den hule Klang er fra Bogen, giælder ustridig fuld ſaa vel om Skuespilſalens, ſom Læſeſtuens Pander, og jeg tilſtaaer uden Betænkning, at efter ſaare meget, der paa ſenere Tid har ſærdeles behaget, vel og maaſkee efter et og andet, der ikke har havt denne Lykke, jeg mindre end nogenſinde

er fristet, ubetinget at anse dette Behag, som et godt Tegn.

Vi ville da med Tilsidesættelse af alle fremmede Hensyn gaae over til Stykket selv, saaledes, som vi her have det for os, og uden Fordom, enten for eller imod, uden nogensomhelst Paavirkning udenfra, følge Forf. Skridt for Skridt, giøre os Rede for, hvad vi see, og som vi see det, og da ved Enden af vor Samvandring overskue det hele, for derpaa at fælde vor endelige Dom, med Forbehold, til Slutning maaskee at kaste et Die paa, hvad imidlertid i denne Anledning maatte være udkommet, der fandtes at egne sig dertil.

Men for rettelig at bedømme Digterens Gierning, bliver det først og fremmest vor Pligt at tage i Betragtning, hvad han havde til Hensigt at giøre, at vi ikke af ham skulle fordre, hvad han ikke har lovet, ikke agtet, ikke kunnet, ikke villet, ikke burdet. Meget træffende har Digteren selv i Fortalen til de tvende skiønne Dramer, hvormed han senere har beriget vor skiønne Litteratur, giort vore Kunstdommere den Erindring, at det overhovedet var alt for meget blevet dem en Vane, at henføre Alt under en vis Rubrik i Konsten, og forkaste, hvad ikke under een af disse fuldkommen

passer. „Ethvert ægte organiſk Værk, føyer han til, skaber sig selv en ny Form, og de eengang bestemte Former maa vel snarere ansees som Grændselinier, inden hvilke mange Overgange kunne være mulige, end for ufravigelige Indskrænkninger, udenfor hvilke ingen poetisk Verden, og intet poetisk Liv kunne tænkes at røre sig.... De bedste Kunstdommere have og bestandig mere søgt at sætte sig ind i Kunstværkerne, og at opfatte disses egendommelige Natur, end at henføre dem under visse Rubriker; de have vel følt, at ethvert originalt Kunstværk, ved at give os en ny Verden, ogsaa gav os en ny Regel; desuagtet vil jeg ikke nægte, at der ere væsentlige Love, der sielden (?) ustraffet overtrædes.

Særdeles velkomne vare mig disse Digterens egne Ytringer, da jeg just til Indledning for Betragtninger af lige Natur, syslede med, at lægge Aristotelis rigtige Anmærkning: at man af et Digterværk ikke maa æske enhver Fornøielse, men den det eiendommelige i Forening med Jean Pauls titanførte Sandsagn, at hver Classification kun er rigtig, indtil et Genie skaber en ny Classe, til Grund. At Tiber, at selv den nysudkomne Gregor den syvende, der, — tager jeg ikke i Be-

tænkning at vedgaae — som Digterværk, staaer mig endnu over Tiber, danne en saadan ny Classe, vari det imidlertid ikke min Hensigt at paastaae, da de efter mine Tanker med fuld Føye kunne henføres til en gammel og herlig Slægt, som en *) nyere skarpsindig Kunstlærer saaledes har caracteriseret: „Disse Skuespil ville ikke bedømmes efter Lystspillets, Sørgespillets og andre dramatiske Opfindelsers Regler. De gjøre ingen Fordring paa fuldendt Handlingseenhed, end mindre paa de øvrige aristoteliske (?) Eenheder. De ere dramatiske Gallerier, af hvilke det ene fører til det anbet, og hvoraf dog hvert for saavidt kan gjælde for et særskilt Heelt, som de sammenhængende Begivenheder rykke frem til en bestemt Tidspunkt, hvor et vist Maal er opnaaet."

Og hvo er den Digter, og hvilke de Skuespil, der saaledes caracteriseres? Digteren er den, hvem han, der af Tibers Forfatter er nævnt som hans store Forgjænger, Danmarks sjældne Digter, Oehlenschläger, har taknemmelig givet Sted mellem sine Mestere, ligesom denne glad vil erkiende ham blandt de ypperste af sine

*) Bouterweks Geschichte der Poesie und Beredsamkeit 7 B. S. 287.

Disciple, Brittebarden Shakspear; og Skuespillene ere de, samme stemmeberettigede Dommer havde for Øie, da han til en anden af sine Mestre, Göthe siger:

Jeg i din Götz, den store Shakspeare seer; hans Historys. Men nærværende Forfatter har betitlet sin Tiber et Sørgespil! Jeg kunde svare, at en Titel i den litterariske, som i den borgerlige, Verden er en conventionel Benævnelse, der ikke sjælden høist synderlig stikker af mod, hvad eller hvem den har at betegne; jeg kunde tilføye, at Tiber vel kunde være et Sørgespil, uden derfor at have behov at være efter Aristoteles Bestemmelse: en Tragedie, hvis Formaal var at vække Frygt og Medlidenhed; jeg kunde erindre, at Shakspears med Tiber saa nær beslægtede Richard den Tredie gjennem Aarhundreder har umodsagt baaret og hævdet dette Navn; men jeg vil indskrænke mig til den Paastand, at Paakiændelsen af dette Spørgsmaal maatte udsættes, indtil vi havde fuldbragt vor Gjennemgang af Stykket, og nu til Slutning med et Tilbageblik paa det Hele kunde gjøre os Rede for de Følelser, det har vakt, vedligeholdt, og efterladt hos os; og vil det da — for atter at anvende en grundet Yttring af Forf. i Fortalen til hans nyere Dra-

mer — „komme an paa, om Stykket havde andre Fortrin, der kunde forskaffe det Tilgivelse for Mangler, der vel torde være mindre vigtige, saa fremt de maatte befindes at forsvinde ved blot Forandring af Benævnelse og ved at betragte Værket fra en anden Synspunkt."

Den Synspunkt, hvorfra Digteren vil have sit Værk betragtet, og der udentvivl her maa gielde, som Norm, da ingen kan være berettiget, af ham eller det, at fordre Andet, end hvad han har villet, og — kan man gierne tilføye — efter Æmnets Natur kunnet give, finde vi saaledes opgivet i Fortalen til første Deel:

„Tibers egen Caracteer vilde være en fuldkommen Gaade, hvis ei Tacitus dertil havde givet os Nøglen... Hvorledes var han vorden saadan ved Siden af Germanicus? Hvorledes voxer en Giftblomst ved Siden af en Lilie, og suger sine Safter af samme Jord? Hvorledes vorder en Leopard til en Leopard, og den legende Tigerhvalp til en voxen Tiger? En indre ubekiendt Kraft ligger til Grund for enhver Caracteer. Omstændighederne kunne kun udvikle eller tilbagetrænge den. Man har forekastet mig, at en slig Caracteer var for frygtelig for Tragedien (!) hvis den er sand i sin Frygtelighed troer jeg det ei. Hvo ønsker ei gierne

at see ind i Hjertet paa slig en Tyran? han, som ingen Fortrolig havde, knap sin egen Tunge, hvor interessant, hvis han vilde giøre os dertil . . . Det ægte tragiske findes, som vel bekiendt, ei i en idealsk fortreffelig Tidsalder, hvis en slig overhovedet i Verdenshistorien gives, men i Kampen imellem Lys og Skygge. En saadan Kamp viser sig endnu i Tibers Tid. Germanicus, Cordus, og andre minde endnu om noget bedre, og fremtræde i saameget stærkere Glands, som de rundt omgives af Mørke. Paa tragisk Modsætning feiler da ikke; kun, at det Onde seirer, synes gysseligt. Men dette skeer jo dog stundom til alle Tider. Her er Tragedien imidlertid, hvad den stedse er, eller bør være, en Jubelhymne i Døden; thi hvo vil ikke heller døe, som Germanicus, end seire, som Tiber? kun for den, der antager Alt endt med dette Liv, er en saadan Undergang virkelig."

„Med Tiber maa man og fremstille enkelte Grundtræk af hans Tidsalder, af dette Vendepunkt, denne mærkværdige Overgang, da Giengieldelsens Aand, der længe havde staaet truende i det Fierne, traadte Romerfolket nærmere, da den gamle Gudevrimmel forvirredes til et Chaos, hvori igien forberededes en ny Tid."

K. R.

Hans Finsen,
om
Folkemængdens Formindskelse ved Uaar i Island.
Fordandsket og med Anmærkninger forøget
af
Hr. Candidat Einarsen.

(S. f. H.)

I første Halvdel af nærværende Aarhundrede have ingen saadanne Uaar indtruffet, som have foraarsaget Folkedød; thi endskjønt der i dette Tidsrum adskillige temmelig haarde og slet Vejrlig medbringende Vintre ere indfaldne, saa kom de dog ikke umiddelbart efter hverandre, og Folkets Tilstand var saadan, at man kunde taale dem, fordi Græsvæxten de fleste Steder var temmelig god, og gamle Hoforsyninger afgave en god Støtte. Saaledes var Aaret 1703, uagtet vore Annaler ikke omtale den Gang noget egentligt Uaar, dog et mindre godt Aar (1). Men skjønt der da var

Anm. (1) Thi saaledes skrive Commissarierne Arne-Magnusen og Vice-Lavmand Paul Vidalin i deres Relation til Kong Frederik den 4de dat. paa Hvalsnæs den 30te August 1703. „Denne Sommer have hæftig Regn og Stormvinde grasseret.“ Og i

daarlige Udsigter i Landet, saa fandt dog ingen Ødelæggelse Sted hverken blandt Folk eller Fæ,

Skrivelse til Rentekammeret dat. paa Hvalsnæs den 1ste Sept. 1703 sige de: „Landets almindelige Tilstand den forgangne Vinter kand regnes iblandt dem, som paa det hæftigste have trokt Landet, i det Sneen uden Ophør nedfalt, og siden continuerlig blev liggende paa Marken og bedekkede den, undtagen udi nogle Herreder nord i Landet. Vinteren varede og saa længe ud paa Foraaret, at man sidst i Maio og først i Junio ikke kunde komme over Bjergene paa anden Maade, end at sanke en Hoben Heste til at bryde igjennem Sneen, og gjøre Vej, i hvilken man bag efter kunde gaae til Fods. Herudover hørte Høet op midt i den Tid som det mest behøvedes, Kvæget derover mange Steder uddøde, og det som er bleven tilbage, har formedelst dets slette Tilstand gjort liden Gavn i denne Sommer. I Ugen før Pintsedag indfalt et forfærdeligt Uveir med Frost og Snee, som storligen ødelagde de unge Lam. Samme Tid kom der til Landet drivende den grønlandske Is (Havis kalde de den her), som tildækkede Nord- og Nordvest-Kanten af Landet, og i saa Maade formenede Folkene Søen, som visseligen havde i Mængde døet af Sult, hvis ikke Guds barmhjertige Haand samme Havis inden kort Tid havde igjen taget fra Landet. Med Høebjergningen har det sondenlands nor-

fordi Efteraaret var saa overmaade mildt og behageligt (2). Aaret 1705 medførte Vinteren henad Slutningen daarligt Vejr og skarpe Froste, Foraaret var haardt, og Jorden blev først grøn ved St. Hansdag; den paafølgende Sommer var kold, saa at det sneede midt om Sommeren ikke alene oppe paa Fjældene, men endog nede i Bygden og Dalene, hvilket meget standsede Græsvæxten. Aaret 1706 bleve 8 eller 9 Gaarde i Trækyllisvig i Arnæs Sogn formedelst Uaar forladte (3); det samme Aar, den 28de Januar, den 1ste April og især den 20de samme Maaned mærkedes Jordskjælv. Ved det sidste styrtede, især i Ølveset og den vestlige Del af Floen, 24 Gaarde foruden mange

der og Vester paa i denne Sommer seet ud paa det allersletteste, i det her siden Medio Julii have været continuerlige Regn saa at Folkene derudover vare fast blevne mistrøstige. Nu for 8 Dage begyndte Regnen at høre op saa at man siden den Tid haver bjerget Høet saa fordærvet som det var, allene det lader sig ikke ansee at blive tilstrækkelig Vinterfode for Kvæget, i hvorlidet deraf er blevet tilovers."

Anm. (2) Hvilket bemeldte Commissarii bemærke i deres Relation til Kongen Aaret efter, dateret Tykkebø 20de Sept. 1704.

Anm. (3) Se den af Præsten Benedikt paa Hest forfattede Annal.

Hjáleier (Hovedgaarden tilliggende Huse). Tømmeret i Husene blev ved denne Leilighed ikke allene brækket i smaa Stykker, men hele Bygningen blev saaledes omvæltet, at Væggenes Grundlag kom øverst. Hytter og svagt bygte Huse bleve somme Steder staaende imedens de stærkere omstyrtede; Levnetsmidler og Bohave ødelagdes (4). Køer og andre Kreaturer bleve dræbte, men af Mennesker kom kun et Fruentimmer til Skade. Disse Jordrystelser vedbleve langt ud paa Foraaret, skjønt desmindre bemærkede jo længer mod Vest. Paa Ondverdarnæs under Snefiældsnæs-Jøkelen bleve de kun ubetydelig bemærkede (5). Aaret 1715 var Foraaret meget koldt, Græsvæxten ringe om Sommeren, og Høsten desuden fordærvet mange Steder paa Nordlandet. Altinget blev den Gang besøgt af et usædvanlig ringe Antal Bønder formedelst det daarlige Veirlig (6). Aaret 1716 indfaldt de to sidste Dage i Juni Maaned saa heftigt Snefog, at Køerne maatte indtages paa Foder; Faar og Stude bleve ind-

Anm. (4) Alt dette indtraf paa samme Maade Aaret 1784, og er sædvanligt i store Jordskjælv.

Anm. (5) Odd Eriksens Annal.

Anm. (6) Præsten Benedikt paa Hests Annal.

sneede oppe paa Fjælde og Afretter *); en hel Uge gik hen, inden denne Sne blev optøet, endog af de Bygderne nærmest liggende Fjælde. Græsset paa Hjemmemarkerne blev saaledes nedslaaet, at hverken dette kom sig eiheller Kvæget kom til sin Melk igien den Sommer (7). Efter de Jordilde, som udbrøde dette og følgende Aar (8), vare der haarde Vintre 1718 (9) og 1722, efter

Anm. (7) Odd Erikſens Annal.

Anm. (8) 1716 var Ildsudbrud i Grimsvandene, og 1717 i Øster-Jokelerne, saaledes at den 17de September faldt Sand i saadan Mængde i Tingø Sysſel, med Mørke og en stör Knagen, at den naaede gaaende Folk midt op til Knæerne. Denne Sand-Oversvømmelse strakte sig til Øfjorden, og forraarsagede der den næste Vinter en stor Hestedød. Odd Erikſens Annal.

Anm. (9) Annalerne kalde vel denne Vinter haard, men tydeligst er den beskreven af Biskoppen Magiſter John Vidalin i hans Beskrivelse til Pavl Vidalin dat. 27de Apr. 1718. „Vinteren her har været en blandt de strængeste fra Juletider og lige til Sommerens Begyndelse; de Kreaturer, der sædvanligen ikke pleje at tages paa Staldfodring, ere

*) Afrettr kaldes en fra Bygden afsondret i Fjældegnene beliggende Græsgang, sælles for flere — ja endog hele Herreders Beboere — hvorhen de om Sommeren drive deres Kreaturer, undtagen de malkende, for at fedes.

Udbruddet af Katlegjar, men især 1728 (10). Aaret 1735 fandtes paa Østerlandet skadelige

mange Steder reent gaaede til Grunde; mange Bønder have desuden sig til stort Tab slagtet deres Hornqvæg, og de efterlevende ere meget magre og slet medtagne; Saltvandsfiskeriet har til nærværende Tid været ubetydeligt." I et andet Brev til den Samme, dateret 21de Maj s. A. siger han: „Siden før Jul har Vinteren været meget haard og mange Steder en stor Kvægdød. Fiskeriet har været meget slet lige fra Garden og til Kjælevnæsset, saa at mange paa de indre Næsse bosatte Folk har maattet forlade Hus og Hjem, deres paabehøede Gaarde ere derfor blevne satte øde, og Kvilderne *) ere mange Steder uddøde; dette samme har, skjønt ikke saa betydeligen, yttret sig i dette Syssel.

Anm.(10) Svarfadedals Annalen siger, at gamle Folk, som kunde erindre sig længst op i Ti-

*) Kvilde (Kvilde) er den Besætning af Kreaturer, sædvanligst Kjør eller Malkefaar, som Lejlændingen er pligtig at antage tillige med den af Jorddrotten tilbygslede Gaard. Hvert Kvilde bestaar af 1 Ko eller 6 Malkefaar, undertiden ogsaa Heste eller Hopper efter det Forhold, som foreskriven i Jonsbogens Kjøbebalk 7 Kap. Antallet paa de Kvilder, som følge med hans Gaard, retter sig efter Gaardens Øvrhed d: Størrelse og Bonitet, hvilken bestemmes efter Maalestokken. Hundrede og Ulendele bero paa Overenskomst, eller ogsaa Jorddrottens Vilkaarlighed, men den lovbestemte Leje efter hvert Kvilde er om Aaret 20 Pd. Smør eller lige Valuta i andre Landsøre eller Penge.

Græsorme; ligeledes Aaret 1737 vare i somme Sogne lige fra Vinterens Begyndelse, men dog især fra Slutningen af November Maaned, Kreaturerne formedelst Sne og Is betagne deres Næring af Jorden. Dette vedblev saaledes lige til Korsmesse (midt i Maj Maaned) og paa Nordlandet til Fardage (i Begyndelsen af Juni Maaned), ligesom der paa det sidstmældte Sted om Sommeren var nogen Misvæxt paa Græs; den Gang omkom mange Heste og andet Kvæg. Aaret 1738 var Vinteren noget mildere, men begyndte dog ved Allehelgensdag, og vedblev Jordens Utilgængelighed til Græsning for Kreaturerne lige til Midten af Vinteren, og indtil samme Tid var ogsaa Lejligheden til at drive Fiskeri afskaaret. Aaret 1739 var atter haardt Vejrlig baade paa Vester- og Nord-Landet, det tog sin Begyndelse ved Nyaar, og Foraarsgroden mærkedes først efter Fardage; der var nogen Kvægdød, og Køer

den har sat Foraaret 1728 paa næste Trin efter det haarde Foraar, som i Aaret 1674 saa meget trykkede Landet. Provsten Torlak Torarensen har uden Tvivl Hensyn til dette haarde Vejrlig i hans Digt betitlet Tavshedsmaal (Thagnarmál). Se Ljódmæli (Digtesamling), udgiven paa Holum 1780, S. 263.

døde endog somme Steder af blot Magerhed. Aaret 1740 faldt paa Nordlandet megen Sne allerede i den 12te Sommeruge (11). 1741 var der stor Misvært paa Græs. og Driviſen blev liggende ved Landet; der faldt ſlet ingen Regn fra Korsmesse lige til St. Hansdag, saa at hvor der var haard Jordbund, der henvisnede Græsset somme Steder af Hjemmemarkerne. Paa Østerlandet var en haard Tid baade til Lands og til Vands, saa at paa de Gaarde, hvor der i Middelaar kunde holdes 8 á 9 Stykker Hornkvæg, kunde man nu kun fodre 3 eller 4 Stykker. Aaret 1742 var Frosten saa ſtræng, at man paa Is kunde gaa over Bredesund og imellem alle Øerne paa Bredefjord. Fra Fiskepladsen Hjallesand kunde man ikke ro paa Fiskeri formedelst Søens Islag, som strakte sig saa langt ud paa Søen, som Øiet kunde række; man erindrede ikke, at have haft saa stærk Frost i de sidste 40 Aar. Vejrliget blev mildere hen ad Midgoe (Slutningen af Februar), og den paafølgende Sommer var meget god. I Østfjordene og Øfjorden indtraf Heste- og Faare-

Anm. (11) Se Provsten Torlak Torarensens Vise, som han kalder Vertídarannál 1740 i Ljódmælum 2det Oplag S. 288.

død (12). Aaret 1743 var mange Steder Kvægdød. 1645 var der stor Misvæxt paa Græs, og Driviſen laa næſten helt omkring Landet (13), og Froſten var i Jordens Indre ikke optøet ved Johannis Halshuggelsesdag (Høfuddagr). Ligeledes var i Aaret 1747 Vinteren ledſaget med megen Froſt, haardt Veirlig og mislykket Fiſkeri. Paa Akranæs døde den Gang 4 eller 5 Mennesker af Elendighed og Nød (14). Men ſkjønt deslige enkelte haarde Vintre i dette Tidsrum have indtruffet, blev dog Aaaret aldrig almindeligt og endnu mindre mærkedes ſtor Aftagelſe i Folkemængden; tværtimod tiltog Velſtanden blandt Folk efterhaanden, ſkjønt det ene Aar mere end det

Anm.(12) Provſten Torſtein Ketilſen paa Hrafnegil har i ſin Optegnelſe over mærkværdige Tildragelſer i hans Tid ſkrevet, at den Gang har en almindelig Heſtedød fundet Sted, at 60 Heſte ere døde i Tiſtilfjorden (og at de Tilbageblevende ere fodrede ved Tømmer, hovlet i Spaaner) og lige mange ere omkomne i Hofs Sogn, 80 paa Vollum og 100 i Fljotsdalen, ſamt at dengang mange Boſatte have formedelſt Kvægdøden forladt Hus og Hjem.

Anm.(13) Se (Jon Torkelſens) Tilgift til Anderſons Efterretninger om Island S. 307.

Anm.(14) Jon Olavſens Annal Hdſkr.

andet (15), og naar man undtager de 2 Aar 1739 og 1740, i hvilke der grasserede Sygdomme i Landet, samt Aaret 1742, da Kopperne grasserede (som ere os her uvedkommende), saa var Folkemængdens Forøgelse i de 14 Aar fra Aaret 1725 til Aaret 1751 noget over 6000, eller 500 Mand aarligen (16).

§ 22.

Med Aaret 1751 begyndte de Aaar, hvis Ødelæggelse 1757 stege til det høieste, og i denne Tid havde udbredt sig over hele Landet, samt i Sidstningen havde de skadeligste Følger, da Kræfterne, hvormed man skulde modvirke dem, vare blevne saa svækkede (1). Omkring Langenæs foraarsagede de en stor Ødelæggelse, og mange Bønder der forlode Aaret 1751 deres Hus og Hiem, saa at 40

Anm. (15) Se foran § 12 Anm. 7.

Anm. (16) Se det Isl. Litteratur-Selsk. Skr. 6 B. S. 264.

Anm. (1) Provsten Torstein Ketilsen fortæller anf. St. at i de sidste foregaaende Aar har paa Nord- og Østerlandet været meget besværlig Tid, saa at man har alt tabt de Kreaturer, af hvilke de havde kunnet drage nogen Nytte til deres Underholdning. Den samme Forfatter beretter, at Aaret 1750, paa Langenæs-Stranke, i Vapnefjord, og den vestlige Del af Fljotsdalsherredet ere 44 Mennesker ved Hunger omkomne og 40 Gaarde blevne satte øde.

Fjorde bleve satte øde, og mange Mennesker ved Hunger og Nød bragte af Dage. Aaret 1752 var Aaar mange Steder (2), megen Sygelighed herskede der baade om Sommeren og Efteraaret, hvoraf mest gamle Folk og Børn døde. Ligeledes skede der et stort Skaar i Folkemængden ved uventede Ulykkestilfælde, 15 Fiskeskibe forliste; desuden indtraf i Borgerfjorden stor Faaredød, som i Myre Syssel alene menes at have ødelagt 2000 Stykker (3); 1753 begyndte Aaaret at tiltage især i Dfjords og Tingø Sysseler. I Hunevands Syssel laa Høet paa Markerne uindbjærget indtil i Oktober Maaned formedelst Fugtighed og Snefog (4). Aaret 1754 varede et paakommet

Anm. (2) Til Bevis paa den da værende strænge Frost er det, at Egger Olavsen i sin Rejse i Island S. 645 fortæller at have paa Rejsen fra Nordlandet til Sønderlandet fundet i Græsdalene Vintersprækker over 40 Favne i Længden.

Anm. (3) John Olavsens Annal. Først i dette Aarhundrede var Faarenes Antal i dette Syssel 18434; Aaret 1760, (kort efter Aaaret 1757) 14660; Aaret 1770 efter Faarepesten, 2508; Aaret 1783 af den nye Fremkomst 7771; men i Aaret 1784 efter Aaaret kun 751, og saaledes var da tilbage af den forstnævnte Stamme 1 af 24.

Anm. (4) Provsten Torstein Ketilsen anf. St.

hæftigt Uvejr i 18 Uger; somme Steder var Jorden ganske tildækket af Sne indtil henved Sommerens-Begyndelse (5). Aaret 1755 var et slemt Uaar foraarsaget, saavel ved de foregaaende haarde Aaringer, som ved de da indtrufne Snefog og Uvejr, hvortil kom daarligt Fiskeri. Mange nødtes formiedelst Uaaret til at forlade Hus og Hjem. De Fattiges Omflakken, som nu saa meget tog

Anm. (5) John Olavsen anf. St. beretter, at paa Nordlandet ere den Gang omkomne 50,000 Faar og 4000 Heste. Den fortjente Provst Gudlog Svendsen paa Vandfjord har skrevet en Annal fra Aaret 1751, som han endnu fortsætter og som her kaldes den senere Vandfjords-Annal. Han fortæller der blandt andet: „Fra ny Aar 1754 og lige ud paa Foraaret var der en forskrækkelig haard Vinter, i hvilken mange, især paa Nordlandet mistede en stor Deel af deres Kreaturer, hertil kom en stor Misvæxt paa Græsset og Mangel paa Torvejr næsten overalt, men især paa Øster-, Sønder- og Vesterlandet, hvor for Hø-Indbjergningen meget mislykkedes. Efteraaret og Vinteren indtil ny-Aar vare ligeledes ledsagede af saa hæftige Snefog, at man ikke kunde mindes sligt et Aar, Fiskeriet var allevegne det sletteste." Den Gang aade de levende Heste de døde med Hud og Haar; de gnavede Tømmeret i Staldene, samt Jordsvær og alt hvad dem forekom. E. Olavsens Rejse i Island S. 645.

Overhaand foraarsagede Tyveri og andet Onde; (6) den Gang var der Ildsudbrud af Kattagiaa (7). Drivisen ved Nordlandet hin.[illegible]ede 2 Handelsskibe fra at komme ind paa de bestemte Havne, og den forlod ikke Landet førend den 3die September (8). Aaret 1756 tiltog Dyrtiden meget, især paa Nordlandet (9) og i Borgerfjorden, hvorover mange Mennesker døde af Mangel. Vinteren var lige fra Nyaar og til dens Udgang ledsaget af Snefog, skarp Frost og meget ustadigt Vejrlig, og blev afløst af et meget koldt og ustadigt Foraarsvejr. Sommeren medbragte vedholdende Fugtighed, som

Anm. (6) Den senere Vatnsfjords-Annal.

Anm. (7) Derved bleve 5 Gaarde satte øde, hvilke dog igjen bleve bebyggede. E. Olavsens og Paulsens Rejse udi Island S. 756 ff. I intet af disse Aar oversteg en Lod af den af et Skib under Snefjældsnæs Jokel gjorte Fangst 100 Stykker Fisk. Jon Olavsens Annal.

Anm. (8) Se Eriksen i Vidalin om Islands Opkomst S. 15 f., den senere Vandfjords-Annal.

Anm. (9) Af det i Fljote Distrikt beliggende Bispestolsgods (Fljóta Umbodi) burde svares 227 Rbd. men det blev ved et optaget Tingsvidne godtgjort, at deraf ikke kunde svares mere end lidet over 20 Rbd. Værdi, og af det herværende Bispestolen tilhørende Jordegods bleve over 20 Gaarde satte øde.

vedblev om Efteraaret afvexlende med Snefog lige til Nyaar, men baade Vinter- og Foraarsfiskeriet var temmelig godt (10). Tyveri var meget almindeligt over hele Landet, og Hestekjødsspisen var mange Steder meget brugelig. En forfærdelig Misvæxt paa Græs, og derpaa følgende Mangel paa Torvejr fandt Sted om Sommeren. Det indbjergede Hjemmemarkshø fandtes derfor om Efteraaret saaledes tilfrosset i faste Klumper, at det om Sommeren opstakkede maatte som ubrugbart til Foder bortsmides; den grønlandske Is drev ind paa Nordlandet i en usædvanlig Mængde (11). Paa Nordlandet indfaldt der tidt i Juli og Avguſt Maaned meget skarp Frost og Snefog, og 26 Juli vare Snedriverne 1 Alen dybe; man maatte derfor formedelst Sneen udsætte Høslættens Begyndelse indtil 25 Avguſt, da Drivisen gik bort fra Landet (12). Aaret 1757 var Vinteren selv ikke saa meget streng, men Udfaldet blev desto ufordelagtigere (13), hvortil det foregaaende Ildsud-

Anm. (10) Den senere Vandfjords-Annal.
Anm. (11) John Olavsens Annal.
Anm. (12) E. Olavsens Rejse gjennem Island S. 945.
Anm. (13) Foraars-Vejrliget var baade strængt og langvarigt, saa at paa Skagestrand var i Fardage først i Junio Jorden endnu ikke

brud af Kattegjaa meget bidrog, ligesom ogsaa Folkets Velmagt meget var svækket ved de forrige, forømtalte, formedelst mislykket Fiskeri og Høavling trykkende Aaringer. Man siger at Mangelen paa Levnetsmidler da var saa følgerig, at i Skalholts Stift er det Aar døet 2500 Mennesker af Hunger og derved opkomne Sygdomme; men i det Tidsrum fra 1752 til Foraaret 1759 var i bemeldte Stift Antallet paa de der flere bortdøde end fødte Mennesker 4395, men i Hole Stift var Differentsen 1828 mellem de flere Døde end Fødte tilsammen 6224 Mennesker (14). Anslaar man nu i Almindelighed Middeltallet paa de flere Fødte end Døde i et Aar at være 440 (15), da kan dog de

bleven grøn; den Gang frøs det stærkt ved Middagstider, endskjønt Solen skinnede klart. Anf. St. S. 644.

Anm. (14) Den Gang fortæller John Olavsens Annal at i Brejdevigs Rep ere af Elendighed omkomne 134 Mennesker; i Næs-Rep 93. Aaret 1785 fødtes der i Brejdevigs Rep 15 Mennesker, men 154 døde, og i Næsrep fødtes 18 Mennesker, 190 døde.

Anm. (15) Se Justitsraad Hammelevs Mandtal over Fødte og Døde i Island fra 1734 til 1770 i det Isl. Litt. Selsk. Skr. 6 B. S. 264. Dog er Aaret ikke ene Skyld i bemeldte Folkedød, da 1752 grasserede en farlig Omgangssyge, som vi nylig fortalte, ligesom ogsaa de mange i dette Tidsrum nem-

ved Uaaret og sammes Følger Bortdødes Antal i Aarene fra 1852 til 1759 ikke overstige 9744, og

lig i dette Aar 15; 1757, 11; og igjen 1758 den 30 Februar indtrufne Fiskebaades Forlis have foraarsaget mange Menneskers Død; Disse sidstnævnte 9 Baade hørte hjemme paa Søndernæssene, og af Mandskabet paa samme tilsatte 44 Mennesker Livet, desuden forliste 3 Baade dette Aar i Eyrarsvejten. John Olavsens Annal. Ved Hjælp af dette her sagte kan man da rette det, som findes skrevet i P. Vidalin om Islands Opkomst S. 29, at ved denne Dyrtid 12000 Mennesker ere bragte af Dage, og i Philosophische Schilderung der gegenwärtigen Verfassung von Island S. 16, at dengang 10000 Mennesker ere omkomne af Hunger; desuden har Forfatteren af samme Skrift ikke haft paalidelige Efterretninger at støtte sig paa, i det han siger at ¼ af hele Landets Indbyggere ere døde i disse Dyrtids-Aaringer; thi da ville Folke-Antallet over hele Landet for disse Uaar kun have beløbet sig til 25000, eller efter hans Beregning i det høieste til 40,000, da dog Aaret 1750 Folkemængden i Skalholts Stift udgjorde 36,800 og i Hole Stift 13,900, tilsammen 50,700, saa at i alle de foran nævnte Aar, er lidt mere end ⅕ Del flere døde end fødte af alle dem der levede ved Uaarets Begyndelse; derimod dersom ¼ Del af Indbyggerne da vare døde, da havde de Dødes Antal været 12,540, altsaa mere end det dobbelte

endog ikke regnes saa højt; thi i bemeldte Aar blev Folkets Død, som nylig er omtalt, for en Del fremkaldt ved Omgangssyge (Landforsótt) og Fiskebaades Forlis (16).

§ 23.

Fra 1758 til 1777 vare der ingen Uaar, hvilket ses deraf, at endskjønt baade Kopperne den

mod deres Antal, som ved Hunger, Sygdomme og Skibsforlis ere bragte af Dage.

Anm. (16) Dette beregnes saaledes, at Middeltallet af 36 Aar tages med 23, se Justitsraad Hammelevs Mandtal over Fødte og Døde i Island. Isl. Litteratur-Selsk. Skr. 6. B. S. 264 f. thi de 13 Aar, i hvilke Kopperne og Uaarene grasserede, tages ikke med i Beregningen. Jeg vil ikke lægge Skjul paa at af de 3 Aar 1747—49 mangler der 2 Aars Mandtal i Skalholts Stift, hvilke efter rimelig Formodning ere satte lige med det ene af de 3 Aars Mandtal der haves. De næst foregaaende og efterfølgende Aars Mandtal bestyrker ogsaa denne min Gisning; dog havde det været ligesaagodt, at den Bemærkning var bleven tilsat, for hvilket af disse tre Aar Mandtallet var angivet. At det har været Aaret 1747, derom tvivler jeg, fordi Jon Olavsens Annal siger, at dengang har grasseret en farlig Sygdom almindelig kaldet Flekkusótt (febris petechialis, miliaris purpuralis.

Gang grasserede i Landet, og Pest blandt Kreaturerne bortrykkede den vigtigste Underholdningsstøtte i de største Landets Fjerdinger, saa vare der dog i disse Aar næsten 7,300 flere Fødte end Døde, saa at Folkemængden var større end før de haarde Aar 1757—58 (§ 22) og lig den, som fandtes 1703, men langt større end den nogensinde har været siden den store Koppesyge 1707. Dog vare der enkelte haarde Aar i dette Tidsrum, som heller ikke er at undres over, paa en saa nær Søhavet liggende Ø, men de bleve ikke til Uaar og foraarsagede ikke Folkedød. Saaledes vedbleve Aaret 1764 fra Nyaar og noget ud paa Foraaret afvexlende Snefog og Regnvejr; om Sommeren var Vejrliget og Græsvæxten ubetydelig, men Høindbjergningen især uheldig; thi Udmarkshøet var de fleste Steder ved Mikkelsdag endnu ikke hjembragt, ja endog Hjemmemarkshøet var somme Steder til den Tid ikke indstakket. Om Efteraaret og i Vinterens første Halvdel var Vejrliget meget ustadigt med afvexlende heftige Snefog. Fra Nyaar 1765 medbragte Vinteren hyppige og voldsomme Snefog, som ikke ophørte førend noget ud paa Foraaret. Sommervejrliget var fugtigt og Høavlingen derfor mindre fordelagtig. Efteraaret meget ustadigt, og Vinteren lige

fra dens Begyndelse indtil Nytaar medførte heftige Snefog og store Snedriver, saa at i November mange Steder Faar og Heste bleve indsneede og dræbte baade under de dybe Snedynger og ved sneblandede Vandstyrtninger, hvilket tegnede til et forfærdeligt Uaar. 1766 var et saa stort Ildsudbrud af Hekla, at før Altingstider vare allerede 10 Gaarde blevne ode (1). Fra den Tid Udbruddet skede var den første Halvdel af Sommeren meget kold med Frost og Uvejr (2), hvilket den Drivis foraarsagede, som i de sidste Vintermaaneder alt tildækkede Kystlavet, og ved at drive Norden om Landet omsluttede tilsidst hele det Stykke, der ligger mellem Látrabjerget og Rejkenæs, hvorved der opstod en stor Kvægdød hos dem, som havde noget at miste; men den Del deraf, som blev ilive, afgav næsten ingen Nytte, og Sommeren var da ogsaa meget fugtig lige til Johannis Halsbuggelses Dag. Det af Hekla udsprudede Sand gjorde især megen Skade paa Nordlandet, hvor det i Hunevands og Skagefjords Sysseler forvoldte en almindelig Kvægdød (3), saa det var nærved at flere

Anm. (1) Den nyere Vandfjords-Annal.
Anm. (2) Hans Finsens Tildragelser ved Bjerget Hekla i Island.
Anm. (3) Den nyere Vandfjords-Annal.

Reppes Bebyelse vilde ophøre (4). I Oktober indtraf en saa høj Søgang med en rivende Storm og Havbrusen at ingen erindrede slligt, og Brændingerne gik 6 à 10 Alen højere end nogensinde før (5). 1767 indtraf der 2 Gange om Vinteren Fiskebaades Forlis, hvorved 80 Mennesker paa Sønderlandet tilsatte Livet. Aaret 1770 var en haard Vinter snart med Bloter, snart med heftige Snefog og Frost, hvorved foraarsagedes andre Ubehageligheder, den at Jordgræsset blev formedelst Tildækning af Sne og Is utilgængeligt for Kreaturerne; om Sommeren var det ideligt Regnvejr, og derfor, uagtet Høavlingen med Hensyn til Kvantiteten var meget fordelagtig, hørtes dog almindeligvis Klager over fordærvet Hø. Fra Vinterens Begyndelse og lige til Nyaar var Vejrliget ustadigt med stærk Frost og Islag (6).

Anm. (4) Altingsbogen for Aaret 1766 No. 16.

Anm. (5) De Berlingske Kjøbenhavnske Tidender 1767 No. 85. Der omtales ogsaa i No. 84 den Folkedød, som indtraf paa Island efter Udbruddet af Hekla. Vel véd jeg at deslige Tidenders Efterrettelighed ofte kan drages i Tvivl, men jeg er tillige overbevist om, at hvad der paa begge de anførte Steder er fortalt, er kommet fra en paalidelig Mand.

Anm. (6) Den nyere Vandfjords-Annal. Maaske

som vedblev fra Aarets Begyndelse 1771 lige til Fardage. Sommerveirliget var ligedan, og især henad Slutningen ledsaget af hyppige Snefog og Frost, som tiltog jo mere Vinteren og dens korteste Dage nærmede sig, hvisaarsag, dels ogsaa formedelst fordærvet og kraftløst Foder, Kreaturerne bleve meget slunkne, og begyndte henad Foraaret at dø af Magerhed, og Mange, især paa Østerlandet, slagtede dem. Høavlingen om Sommeren var formedelst Snefog og Frost i høieste Grad ubetydelig, i Særdeleshed henad Foraaret, hvilket foraarsagede megen Besværlighed; da grasserede paa Nordlandet og maaske flere Steder Kighoste blandt Børn og Gigtfeber blandt Voxne, hvoraf 30 Mennesker døde i dette Aar, men i det næstfølgende Aar 1723, 23. Vinteren fra Nyaar og lige til Enden var meget ustadig, med stærk

denne Dyrtid har foraarsaget, at man nu usædvanlig tidlig kom til at flytte til de ved Søsiden liggende Torreboder, samt at mange af Hjælejerne bleve nedlagte og Gaarde satte øde, se Altingsbogen for Aaret 1770 No. 27 § 1, hvor det anføres som Exempel, at alene paa Seltjarnar og Alptanæssene vare over 80 Familier i Torreboder, uagtet over 200 Jorde i Guldbringe Sysel vare den Gang øde. Denne Gang fandt ogsaa baade Heste- og Kvægdød Sted. Anf. S. § 11.

Frost henad Slutningen. Foraaret og Sommeren var overalt meget kold, med Slud og imellem afvexlende med Snefog, saa at i de østligste og nordligste Sysseler Afgrøden laa uindhøstet tildækket af Sne sidst i September Maaned. Paa Vesterlandet var det lidet bedre, hvorfor Indbyggernes Tilstand var meget ufordelagtig, og blev endnu om Foraaret forværret ved den da indtrufne Kvægdød. Desuden finder man omtalt Hungersdød blandt Mennesker baade i dette og det næstforrige Aar paa Nordlandet. Aaret 1774 var Vejrliget om Vinteren fra Nyaar til Sommerens Begyndelse temmelig godt, derimod Foraarsvejrliget koldt og af og til indtil Pindse ledsaget af Snefog; Kreaturerne vare derfor mange Steder meget magre. Den Gang var et saa forfærdeligt Aaar i Mule Sysfel, at Hungeren bragte mange Mennesker af Dage. Sommeren var kold næsten uden Regn især paa Vesterlandet, med stærk Nattefrost og fludagtige Snefog fra i August Maaned og til midt i September (7). Alt dette viser, at Tilstanden i Island i disse 20 Aar ikke har været meget blomstrende, at det er desto forunderligere, at Folkemængden i samme saa meget er tiltagen, hvilket dog ikke kan omtvivles, naar

Anm. (7) Den nyere Vandfjords-Annal.

man henser saavel til Antallet paa de aarlige Fødte og Døde (8), som og til Folke-Antallet overhovedet (9).

Anm. (8) Isl. Litteratur-Selsk. Skr. 6te og 7de Bind.

Anm. (9) Hvilket senere hen i denne Afhandling vil blive godtgjort. Men for ved et Exempel at vise, hvorledes Folkemængden i dette Aarhundrede snart er aftaget, snart tiltaget, og at Folketallet i dette Land er en meget passende og nøjagtig Maalestok for Almuens Velmagt, vil jeg anføre Mandtallet i Arnæs Sysel.

Aar.	Mandtal.	Gaarde.	Folketallet paa hver Gaard.
1703 (a)	5179	720	7, 29
1729 (b)	4625	798	5, 80
1744 (c)	—	734	" "
1753 (d)	—	502	" "
1756 (e)	4905	—	" "
1761 (f)	4762	—	" "
1762 (g)	4862	—	" "
1769 (h)	4828	—	" "
1772 (i)	—	734	" "
1778 (k)	5283	790	6, 43
1786 (l)	3753	568	6, 60
1788 (m)	3377	—	" "
1790 (n)	3721	588	6, 15
1792 (o)	3937	608	6, 47

(a) For den store Koppe-Sygdom efter Mandtal taget af de Kongelige Commis-

farier Assessor Arne Magnusen og Lavmand Paul Vidalin, endskjønt der i de senere Tider har været større Folkemængde i Landet, har der dog aldrig været flere Mennesker paa en Gaard, hvoraf man kan se, at der ikke fandt nogen Folkemangel Sted.

(b) Efter det Mandtal, som Sysselmand Sivert Sivertsen den ældre ifølge Amtmand Fuhrmanns Foranstaltning lod tage. Anledningen dertil var, at nogle Bønderfamilier skulde fra Island oversendes til Grønland for der at tage sig Bopæl. Endskjønt dette Mandtal er taget 28 Aar efter den store Koppesygdom, var dog Folkemængden i Sysselet ikke stegen meget over den Højde, som fandt Sted efter Aarene 1758, hvilket viser hvor langsomt Folkemængden der tiltog efter bemeldte Kopper. Gaarde-Bopælenes Antal regnes her med Hensyn til Husfædrenes Antal, men dersom Husmænd fraregnes, blive Jordbrugerne 691 og 7; 69 Mennesker udgjøre da hver Familie, og det var et utilstrækkeligt Antal med Hensyn til en Gaards Drift. I Oplandet kan ikke nægtes, Folkemængden viser sig ogsaa, naar man seer hen til Fattiglemmernes (Umagernes) Antal (se § 28 Anm. 4); thi der regnes 90aarige Mennesker og Børn paa 6 Aar blandt Tjenestetyender, som uden al Tvivl, dersom Folkemængden var større, havde været henregnede til Umagernes Klasse, mange Ægtefolk findes der ogsaa henregnede til Tjenestetyendernes Tal.

(c) Efter Sysselmand Brynjolv Sivertsens Mandtalsbog.

(d) Er et meget ringe Antal af Bønder, og saa ringe, at jeg meget tvivler om dets Rigtighed; det er taget af Tabellen, som findes i det isl. Litteratur-Selsk. Skr. 6 Bind S. 86. Aaret 1753 havde Dyrtiden endnu ikke indfundet sig i Arnæs Syssel, ligesaalidet som nogen usædvanlig Folkedød. Dersom man nu jævnforer dette Husfædres Antal 1753 med Mandtallet 1756, som efter al Rimelighed dog neppe var større end det, som fandt Sted 1753, da vilde hver Familie komme til at bestaa af 9, 77, eller næsten 10 hele, hvilket neppe er troligt; bemeldte min Formodning er saa meget visere, som jeg af Sysselmand Brynjolv Sivertsens Mandtalsbøger har erfaret, at i Aaret 1750 vare der 750 Familier i Arnæs Syssel, saavel af gejstlig som verdslig Stand; men 1755 vare der i samme Syssel 707 Familier af verdslig og 21 Familier af gejstlig Stand.

(e) I Følge Præsternes Fortegnelser i Begyndelsen af de haarde Aar 1754—7.

(f) Ifølge det Mandtal, som da var taget over hele Stiftet, se Isl. Litt. Selsk. Skr. 5 B. S. 137. I dette Aar, som var det 4de efter den indtrufne haarde Aars Række, var dog Folkemængden i Sysselet større end i Aaret 1729, som var det 22de efter de store Kopper (se b).

(g) Ifølge Præsternes Fortegnelser.

(h) Ifølge det Mandtal, som efter Rentekammerets Foranstaltning var taget, se

Kammersekretær O. Olavii økonomiske Reise i Island S. 658. Aarsagen til Folkemængdens Aftagelse i næstforegaaende 7 Aar var de heftige Sygdomme, især Kopperne, som grasserede 1763 – 4, og den Sygdom som, fulgte efter Udbruddet af Hekla (se § 23 Anm. 5).

(i) Efter Sysselmand Stendor Finsens Mandtalsbog. Det er mærkeligt, Husfædrenes Antal var Aaret 1744, 12 Aar før den første Folkedød, lige med det, som fandt Sted 1772, eller 12 Aar før den sidste Folkedød, som foraarsagedes ved Uaarene i dette Aarhundrede.

(k) Efter Præsternes Fortegnelser har næsten aldrig Antallet af Mennesker i dette Syssel været saa stort som denne Gang, og skjønt Familiernes Antal var mindre end Aaret 1729, da ere dog 1779 Husmænd ikke regnede blandt Familiefædre, hvilket derimod var Tilfældet 1703 og 1729.

(l) Efter de Samme; da den ved Uaarene foraarsagede Folkedød var forbi.

(m) Efter de til Rentekammeret indsendte Tabeller over Sysselernes økonomiske Tilstand. Dette er det mindste Mandtal, der siden de store Kopper 1707 har fundet Sted, og det er forsaavidt mindre end det, som dog havde overstaaet Uaarene, som Kopperne Aaret 1786 bortrykkede i dette Syssel 155 Mennesker, foruden dem, som samme Sygdom berøvede Livet mod Slutningen af det foregaaende Aar.

(n) Efter de samme Fortegnelser. Den Gang var hver Families Antal det mindste og Folkemangelen størst; thi endskjønt

den Antals-Formindskelse, som de store Kopper foraarsagede, var gjenvunden, saa bestod dog den nye Tilvæxt af spæde Børn; ogsaa vare der nogle flere Ægteviede, hvorved Folket deltes i flere Familier. Uagtet det synes som om de enkelte Familier Aaret 1729 ikke vare saa talrige paa Individer, er det i Grunden ikke saaledes, fordi der egentlig fandtes i Sysselet 107 Husmænd, men Aaret 1787 næsten ingen (se foran b).

(o) Efter de samme Optegnelser i næstafvigte Aar er Folketallet i Sysselet saaledes forøget 380 Mennesker og Familiefædrenes over 40.

Tegnelser.

a) Mellem min afdøde Ven Prams Papirer har jeg fundet følgende Fragment af et mig aldeles ukiændt Poem, der synes at have været fuldbragt, men det ene Blad af Manuskriptet ved en eller anden Hændelse forkommet. Efter Haanden, Blækket og flere deslige udvortes Criteria har jeg Føye at antage det ældre end Kiøbenhavns Ildebrand, hvor maaskee i Flytningen det manglende, med meget Andet, er forgaaet, hvilket jeg saameget mere anseer det for Pligt at anmærke, da jeg tilstaaer, naar jeg ikke selv troede i ovenstaaende udvor-

tes Kiændetegn, at have Visheb for det modsatte, adskillige Stæder i Digtet selv meget lettelig kunde friste mig til, at anseе det for et Foster fra hans Udlændigheds Tid midt i den rusende Sværm. At Bekiendtgiørelsen af dette Fragment skulde enten forhielpe mig til Opdagelsen af de manglende 52 Linier med Titel, eller Oplysning desangaaende, vover jeg efter det ringe Held, jeg med mine Forespørgseler om vor Ven H. C. Snedorfs poetiske Efterladenskaber har havt, ikke at giøre mig noget Haab om; det eneste jeg altsaa kan smigre mig med, er, at hindre, at Fragmentet selv ikke skal aldeles ukiendt og ubemærket forgaae.

— — — Dog endnu dig, vort Kions Velgiørerske, yndige Venskab!
Skiondt ubegeistret og svag, hædrende nævne min Sang!
Thi den skal ei vorde svag, naar dig den nævner, Gudinde!
Du, hvis velgiørende Haand ofte selv her gav mig Trost!
Dig, som forsoder saa tit, saa blid, de forfølgende Plager
I min Landflygtigheds Egn midt i den rusende Sværm.

Ei er du lig din lade, din lumskkoldhiertede Abe,
Som vanhelliger her dit det tilbedede Navn,
Hun som i flanende Pynt, og under malede Maske,
Skiuler sin Grimheds og sin ublu Nedrigheds Træk.
Sande Satyr det er, naar Maske og Dække borttives,
Vellystgraadig som den, lumsk og vanartig som den.
Nei! dit Aasyn er Cynthias, naar hun blid og bekymret
Speider Bjergenes Egn, kun for sin elskte at see,
Kun see ham slumrende, kun nedsmile qvægende Drømme
Over den Elskedes Blund, saa ubemærkt ile hen,
Uegennyttig igien hver Nat beskue hans Slummer
Hyllende sig i Sorg, dersom hun finder ham ei.
Hellige Guddom, du, som mild Elysium sendte
Støvets Sønner til Trøst, aldrig forlad du min Barm,
Og er Din Guddom end bespottet, miskiendt, upaaskionnet
Af den flygtige Sværm, Daarernes talrige Hær,

O saa beskytte du dog en evig trofast Tilbeder,
Aldrig forlade dit Værk, Baandet, du knyttede selv,
Hint det hellige Baand, det eneste Baand, som dog binder
End til sorgfulde Egn ellers ulænkede Siel.
Og naar engang din Søster, Gudinden, Urania Cypris
Ganske forlader min Bo — halv bortflygtet den er,
O! da fuldende du, hvad selv hun ei kan opfylde,
Træd i Gudindens Sted, ædel, olympisk som hun;
Ene i al sin Guddom, hun er ei mere paa Jorden,
Blændværk er det, og Ruus, troe vi at see hende her.
Naar sig det kolde Gespenst, hvis Navn er Mode, fremslæber,
Slæbende med sig i Favn steenhugne kolde Popands,
Naar da med Flitter og Bielder behængt den viser Popandsen,
Lyver den Yndighed paa, giver den Kiærligheds Navn,
Egennytte og Frygt da besnære utænksomme Pige,

Vellysten slynger sig da om Ynglingens fyrige Barm.
O de Spøgelsers Hær i Nattens Egn! o hvor skummel,
O hvor rædsom og fort er iblandt disse den Nat!
Stolthed, Vildskab, og Pral, og Gierrighed, Vellyst og Mode,
Disse omtumle os grumt; vi ere Bolde for dem.
Kom de i sande Gestalt, o da! da kunde vi flye dem,
Men under Dybers Navn gaae de formummede frem,
Angst ledsager hvert Skridt, kun dorske Feighed os bringer
Frem i den Spøgelsebands, rasende Drømmelivs Sværm.
Trøstefuld, styrkende blid, du før besøgte min Bolig
Tit med Harpen i Haand, venlige Fader Apoll:
O hvi flyer du mig nu? o hør mit Raab, kom tilbage!
Byd Harmoniernes Flod strømme giennem min Siæl!
Mægtig Begeistring ved den fra Nattens Egn mig opsvinge,

Hvirvle den med sig høit op fra den ræbsomme
Mulm!
Er denne Sværm da selv endog blot en Drom
her i Natten,
O saa lad dog en Drom vise mig Dagningens
Skiær.

Pram.

b) Curiosa af Aviser.

1) Det geistlige Blad, l'Apostolique, sagde strax efter den nye franske Ministerialudnævnelse i en Artikel Følgende: Den i Taarer svømmende, i 40 Aar forfulgte Religion forlangte med stort Skrig en Forandring i Tingene. I 40 Aar har alle Frankrigs Regieringer og alle Ministre forfulgt Religionen isteden for at beskytte den. Det sidste Ministerium i Særdeleshed drager sig tilbage med Gudsforbandelse. Hvo kan nægte, at al Ulykkes Kilde ligge i et ulyksaligt og atheistisk Charte, som i de tusinde Reglementer og Love, der ere smeddede af Vantroende uden Religion? Retfærdighed og Gud selv forlanger, at alle de infame Lovbøger tilintetgjøres, som Helvede selv har udspyet over Frankerig. Kongen af Sardinien, og Kongen Don Miguel have opstillet et Mønster paa en god, ja paa den bedste Regiering. Lykke-

lige ere de Konger og Regieringer, der følge deres Exempel."

Dagsmoniteuren anmælder, at Eieren og Trykkeren af l'Apostolique ere for denne Artikels Artikels Skyld indstævnede for Politiretten. Br. Z. No. 237.

2) Som bekiendt er Creeksnationen for kort siden af General Jackson skrivtlig opfordret at forlade sit nærværende Opholdssted, og nedsætte sig hin Side Missippifloden. Om Modtagelsen af denne Præsidentens Skrivelse fra Creekernes Side, læser man nu følgende i Savannah Mercury: „I en Forsamling af Creeknationens Overhoveder, Anførere og Krigere blev Præsidentens Skrivelse forelæst af hans Agent. Efter en dyb Taushed, der varede adskillige Minuter, reiste sig en gammel Kriger, ved Navn Speckled Snake (broget Slange) hvis Hoved hundrede Vintres Kulde havde dækket med Snee, og holdt, støttende sig paa tvende Ynglinges Skuldre, følgende Tale:

„ „Brødre! Vi have hørt, hvad vor store Fader siger; han er meget god; han siger, han elsker sine røde Børn. Brødre! Jeg har alt ofte

hørt vor store Fader tale. Da han først kom over det store Vand, var han kun en lille Mand, og gik i en rød Kiole. Vore Høvdinge tog imod ham ved Savannahstrømmens Bredder, og røgte Fredspiben med ham." "

„ „Han var meget liden. Han sad i sin Baad, med Benene sammentrukne, og bad om lidt Land at giøre sig Ild paa. Han sagde, han kom over det store Vand, at lære Indvaanerne nye Ting, og giøre dem lykkelige. Han sagde, han elskede sine røde Brødre. Han var meget god. Muscogeerne gav den hvide Mand Land, og giorde ham Ild paa, at han kunde varme sig; og da hans Fiender, de blege Ansigter fra Syden, hiemsøgte ham med Krig, da drog de unge Mennesker deres Tomahawck, og beskiermede ham mod Scalpeerknivene.

„ „Men da den hvide Mand havde varmet sig ved Indianernes Ild, og taget deres Næringsmidler til sig, blev han meget stor. Med eet Trin skred han over Biergene, og hans Fod dækkede Sletterne og Dalene. Hans Hænder greb de i Østen og Vesten liggende Søer, og hans Hoved berørte Maanen. Da blev han vor store Fa-

der *). Han elskede sine røde Børn, og sagde: Gaaer noget længer tilside, eller jeg træder Eder. Med een Fod stødte han de røde Folk ud over Ocone, og med den anden nedtraadte han deres Fædres Grave, og de Skove, hvor han saa længe havde jaget deres Vildt. Men endnu stedse elskede vor store Fader sine røde Børn, og snart sagde han igien til dem: Gaaer lidt længer bort; I ere mig for nær. Men der var alt den Tid, ligesom nu, nogle slette Folk blandt Muscogeerne. De smægtede omkring deres Forfædres Grave, indtil de udmattede nærmede dem vor store Faders tunge Fod; deres Tænder trængte ind i hans Fod, og han blev vreed. Endnu vedblev han at elske sine røde Brødre, og da han fandt, at de bevægede dem for langsomt, skikkede han sine store Kanoner for sig, for at giøre sig Veien fri." "

„„Jeg har meget ofte hørt vor store Fader tale, men han endte altid med de Ord: Gaa lidt længer bort, I ere mig for nær. Brødre! vor store Fader siger: Vore hvide Brødre havde fra Arilds Tid giort Fordring paa det Land, hvor vi nu ere.

*) Saaledes kaldte Indianerne i tidligere Dage Kongen af England, nu Præsidenten for de forenede Stater.

Men den Tid, han kom over det store Vand, da han endnu var lille, og stod for Overhovedet af Yamacra Bluffs Raad, sagde han: Giv mig noget Land, som I kan undvære, jeg vil betale Eder derfor. Brødre! da vor store Fader ved en tidligere Leilighed talte til os, og sagde: Gaaer noget længer bort, gaaer over Oconee, over Omulgee, der er deiligt Land! da sagde han: Det er Ebers for stedse." "

" „Jeg har hørt, hvad han i Dag siger til os; han siger: Det Land, hvor I nu leve, er ikke Ebers! gaaer over Missisippi, der er Vildt, og der kunne I blive, saalænge Græs groer, og Vand rinder." Brødre! vil vor store Fader ikke ogsaa komme derhen? Han elsker sine røde Børn; han taler med oprigtig Tunge, og vil ikke lyve. Brødre! vor store Fader siger, at vore slette Mennesker have bragt hans Hierte til at bløde ved et Mord paa eet af hans hvide Børn. Dog, hvor ere de røde Børn, som han elsker, og der forbum vare saa talrige, som Skovens Blade? hvor mange bleve ihielslagne af hans Krigere? Hvor mange søndertraadde han med sine egne Fied? Brødre! vor store Fader siger, vi maa gaae over

Missisippi. Vi skulle der erfare hans Godhed. Han er meget god. Vi have alt tidligere følt det. Brødre! jeg er til Ende." " Br. Z. 238.

K. R.

Historisk Udsigt

over de nyeste Begivenheder.

Af de store Gaader, der ved sidste Hæftes Slutning spændte Almeenopmærksomheden, er den ene tilsyneladende opløst; Statsslaget i Frankrig er skeet, Ministeriet aftakket, og et nyt, aldeles i Ultra-partiets og Congregationens Aand, med Polignac i Spidsen, indsat, som imidlertid endnu, da dette skrives, ikke er fuldstændigt, da adskillige, som dertil vare udnævnte, deels, som Admiral Rigny, have vægret dem at modtage Udnævnelsen, deels ikke erklæret dem endnu, ligesom man og vil vide, at selv mellem de indtraadde ikke herskер fuldkommen Meningseenhed, og som man overalt paa Grund af den overordenlige Misnøye, der fra forskiellige Sider, og paa forskiellige Maader tilkiendegiver sig, kun spaaer det liden Varighed; medens andre mene, som Sieyes om Consularconstitutionen, at det er endnu ikke det rette, men kun Forspil derfor, og at vi snart ville see Hr. Villele paa sin gamle Plads.

Alt nogle Maaneder — hedder det i en Art. fra Paris af 9 August i H. N. Z. — forudsatte man, at det nye Ministerium, vi, efter det villeleske var styrtet, glædede os ved, neppe vilde holde sig, fordi det egenlig tilhørte Centrum — saa kalde vi de Patrioter, der sidde midt imellem de do-

minerende Ultrapatrioter, den saakaldte gamle (Eidevants) og den nye (Revolutions) Tid. Ved Hielp af et Hofparti er dette agtværdige Ministerium, der udentvivl havde hele Frankrigs sande Vel for Øie, styrtet. Til at forklare dette tiener Følgende: To Meninger herske nu og fremdeles i Frankrig; den ene lever i tidligere Dages Erindring, den anden er i Livskraft, og seer fuld af Forventning og Fordring ud i Fremtiden. Saaledes tør vel paa den ene Side Alderdomssvaghed, paa den anden Indbildskhed vise sig; een Faction stemmer for at bevare det Bestaaende, den anden for Erobring ... Det Ministerium, vi nu skulle savne, har søgt at holde Middelveien, men da Hr. de Villele i syv Forvaltningsaar har indproppet de gamle Ideer, fandt det liberale Parti, da det var lykket det at styrte hans Ministerium, sig ikke tilfredsstillet ved, hvad det nye Ministerium, Martignac og Pasquier (Portalis?) udrettede, saa meget mere, som Hr. Martignac ikke var den høire Side fremmed, og saaledes indtraf det ulykkelige Tilfælde, at, i de Deputeredes Kammer den venstre Side selv lod gode Love falde, da Ministeriet endnu ikke fyldestgiorde den, og da den, som regnede for stærkt paa sine Talere, mellem hvilke, som senere fandtes, ikke engang herskede Enighed, troede ganske af sit Parti at kunne danne et Ministerium."

„Uden at ville forudsige, om Dupins nye Tid alt virkelig var kommen til Mands Aar og Alder, synes det dog, som om et Ministerium, som man i Dag nævner det i de første Circler, og der blot skal mangle Kongens Underskrift, ikke Landets Stormænds og det høie Clereſies Bifald, og om hvis Bekræftelse den næste Moniteur vil nævne os det nærmere, turde været sammensat

paa en Maade til at føre Frankrig ad en anden Bane."

Uden at miskiende det meget Gode, det hidtilværende Ministerium, især saa længe det havde den ædle La Ferronnaye i Spidsen, har virket og villet, er det dog vel ikke at miskiende, at det — efter hans Udtrædelse — vel meget har villet sidde paa to Stole, og derfor — som Ordsproget siger — er kommet til at sidde midt imellem dem.

Herpaa mælder samme Blad under 11 August: „det nærværende Ministerium er blevet overrumplet ved de hemmelige Forhandlinger paa St. Cloud, som styrtede det; det tænkte ikke paa, at blive opløst, og fik den første Underretning derom ved en Skrivelse fra Kongen til Hr. Portalis. Ministrene, Hr. Roy undtagen, der ikke var faldet i Unaade med, men hvem Hofpartiet ønskede at beholde som Finantsminister, besluttede ikke at tage Afskeed, men forlangte at afsættes, hvilket da ogsaa er skeet; men Hr. Roy, der ikke var tilbøielig at træde ind i den nye Forvaltning, maatte begiære sin Afskeed. Enhver — foyes der til — er forbauset over denne pludselige Forandring; men Hofpartiet jubler. Politikerne spørge hinanden, hvad Følgerne af denne Omvæltning vil være, og see tunge Uvæirsskyer optaarne sig."

Journal de Commerce siger: „den offentlige Mening og Sandsynligheden stemme deri overeens, at Englands Politik har styrtet vort hidtilværende Cabinet, som dog intet Ondt var at sige paa, og i det Sted sat en Alliance mellem Wellington og Polignac mod Rusland. De Efterretninger, vi have faaet, stadfæstet denne Forestilling, og at i Tilfælde Tyrkiet skulde lide for store Tab, hvis Følger torde føre Russerne til Constantinopel, vilde England erklære Rusland

Krig, og beskytte Constantinopel fra Søsiden. Udsigterne for vor Politik ere i dette Øieblik meget mørke; imidlertid har Nationen lært at kiende sin Styrke."

En forskiellig Fortolkning af denne Ministerialrevolution var følgende: „Man erindre sig den alvorlige og grundige Undersøgelse af Krigsbudgettet i de Deputeredes Kammer, og de talrige Reformer, Hr. de Caux i Monarkens Navn maatte love, selv af Generalstaberne, og de privilegerede Corps; man forsikrer, at et Arbeid, der, saa vel i Følge den alt befalede Udstrygning i Udgifterne, som for at opfylde de Forbindtligheder, man havde indgaaet mod Lovgivningen, indeholdt en fuldkommen Omstøbning af Gardens og Livgardens Organisation, havde været den første Steen, hvorpaa Ministeriet temmelig haardt havde stødt an. Dette Arbeide, som, det hedder, Hofindflydelsen fuldkommen havde forkastet, blev givet Hr. de Caux uantaget tilbage. Nogle Forslag af Hr. Martignac angaaende Fordelingen af Pengene til det hemmelige Politi (!) hvis Budget af Kammeret ligeledes var blevet formindsket, havde fundet ligesaa levende Modstand."

En ganske anden Forklaring gav rigtig nok Erkebispen af Paris, da han i Tiltalen til Kongen ved Processionen paa Ludvig den trettendes Mindefest sagde: Frugterne af det paa 14 Dage høitideligholdte Jubilæum havde overgaaet alle Forventninger." Muligt var det imidlertid, at H. H. havde været mere Sandsiger, end man ved første Øiekast torde troe, saafremt det i øvrigt skulde have sin Rigtighed, at de Vanskeligheder, det afgaaede Ministerium havde giort i Henseende til det pavelige Breve, som det ikke vilde finde saa ganske let at forene med den gallicanske Kirkes

Rettigheder og Friheder, havde været en Hovedanledning til dets uventede Afgang.

At flere sammenstødende Aarsager have samvirket, lader sig vel ikke kalde i Tvivl, og at, da Vognen engang hældede, der ikke har manglet paa Mennesker, der vare redebonne at skyde til, er begribeligt; synderligt er det imidlertid, at det desuagtet er faldet saa vanskeligt, at faae de af dem forladte Pladser besatte, og at man endnu i det nærværende Øieblik neppe synes med Vished at kunne sige, om Ministeriet er definitiv organiseret, da det baade forsikres, at der ere de, der i selve Tiltrædelsens Øieblik have faaet aldeles nok af deres Portefeuille, og ere rede at afgive den, og at der er andre, mod hvilke Indsigelser skee, og ventes, som det torde være vanskeligt at lade blive upaaagtede. Hvorvidt det vil lykkes Hoffet ved Hielp af dette nye Ministerium at give Tingenes Gang en mere monarkisk — rettere absolutistisk — Retning, vil Erfaring vise, saameget mere, som man efter den Divergents, der allerede mellem Polignacs Blad Gazetten, og Bourdonnayes Qvotidienne bebuder sig, har Grund til at formode, at Vedkommende selv ikke endnu ere i det rene om Grændserne for det rette Ultra.

En almindelig Misnøye har imidlertid denne Ministerialforandring vakt, der allerede har bebudet sig ved talrige Udtrædelser, tildeels af meget udmærkede og anseete Mænd, fra deres Poster — hvoriblandt man især beklager Politipræfecten, Belleyme, der imidlertid for en Sikkerheds Skyld endnu maatte fungere ved Processionen — og der vedblive at følges af mange flere, hvoriblandt Chateaubriand; ogsaa har den, hvis ellers den gamle Biskop af Senezs Ord: Folkets Tausheb er Kongers Lære, endnu staaer ved

Magt, givet sig tilkiende ved den ovenomtalte Processions, hvor den dybeste Taushed bevaredes, nogle faa enkelte Jubelraab, der paa Pontneuf døde i Fødselen ene undtagne; men allertydeligst udtaler den sig i de offentlige Blade, hvoraf nogle drive deres Ubesindighed, for ikke at sige, deres Uforskammenhed, saa vidt, at man kunde være fristet til at troe, de vare Redskaber i Modpartiets Haand, for at vække Had mod den Sag, der ved slige Vaaben forsvaredes, hvis man ikke betænkte, at et saadant Fremfærd var et gammelt Huusraad for at forskaffe et Flyveblad en Betydenhed, hvortil det ellers ikke let vidste at erhverve sig Adkomst.

Ogsaa veed Gazetten saavel, hvad Fordeel der af saadant Vederpartens Ufærd er at drage, at den aabenlyst har erklæret: „Ministeriet har hverken Censur eller Statsslag behov. Udnævnt til det Hiemeed, at underkue Pressens Tøileløshed, uddrage Regieringens Valgcollegier af en Factions Hænder, og modsætte sig en Opposition mod Thronen, vil Ministeriet hos Domstolene finde den fornødne Understøttelse til at holde Skribenterne inden Lovens Grændse; det vil i de Deputeredes Kammer finde en tilstrækkelig Majoritet for at befrie Frankrig fra den dirigerende Committees Aag, og i Justitsfaget hengivne Personer nok, som det kan betroe Forvaltningsposterne, og som vide at hæmme Sammensværgelser; Regieringen forbytter ikke Nationen og Factionen; den veed, at Frankrig maa være i Nydelsen af den Frihed, som dens Konger gierne tilstaae; men den kiænder og Revolutionens og de hundrede Dages Sprog, som ønskede at undergrave Thronen. Naar Ministeriet tilstæder, at Tidenderne i en stor Stad som Paris daglig vække Lidenskaberne, saa er det

og nødvendigt at begribe, at dette ikke er et Tegn paa Svaghed men paa Styrke; det er fremdeles nødvendigt, at enhver finder Pladserne vedbørlig besatte. At vi i øvrigt ikke anse Pressens til høi Indignation gaaende Infamier som farlige, bevises deraf, at vi selv daglig uddrage og meddele deres høieste Udsvævelser til almindelig Bedømmelse. Men vi mene, at et Ministerium, der under slige Omstændigheder respecterer Pressefriheden, just derved bedst giendriver de Bagvaskelser, der udspredes ved Pressen."

Hvad der imidlertid, næst nogle af de nye Ministres, særdeles Krigsministeren Bourmonts og Indenrigsministeren Bourdonnayes tidligere Forhold, fornemmelig vækker en ugunstig Stemning mod dette Ministerium, er udentvivl, at det ansees for engelskfindet, og er det ikke at nægte, at de engelske Blade, særdeles the Times, saavel ved den Iver, som de Grunde, hvormed de tale til dets Forsvar og Roes, ikke lidet bidrage til at holde denne forudfattede Mening vedlige. Torde det vel end ikke være andet, end et løst Rygte, at tvende store Magters Principalministre skulde have underhandlet med den nærværende franske om en Triplealliance, især med Hensyn paa Anliggenderne i Orient, lader det sig dog ikke nægte, at de nærværende Ministerialblade have yttret aldeles østerrigbrittiske Anskuelser, saavel hvad Tyrkiet og Grækenland, som hvad Portugal angaaer. At imidlertid den Vending, Begivenhederne tage, i høi Grad ville faae Indflydelse paa Politikens Beslutninger, og naturligviis endnu mere paa Udførelsen af disse, behøver, under en Crisis som nærværende, mindre, end nogensinde, at kaldes i Erindring.

Uden at anſee den hidtil omhandlede Gaade, ſom opløſt tilfulde, og med det udtrykkelige Forbehold, inden vi ſlutte Artiklen, at vende tilbage dertil, ville vi gaae over til, hvad vi i forrige Hæfte kalde den ſtore oſterlandſke Gaade, hvis gordiſke Knude, i ſamme Øieblik, ſom den ved ovenomtalte Miniſterialforandring ſyntes at ſtrammes mere end nogenſinde, med uforudſeet Hurtighed ſeer det Alexanders Sværd overhængende, hvis kraftfulde Hug ſaare lettelig torde give den en høiſt uformodet Opløsning.

Naturligviis er der altfor mange ſtørre og mindre Intereſſer, fra Cabinetternes af, indtil Stockjobberiets, der paa forſkiellige Maader giøre det høiſt vanſkeligt ſaavel at erholde paalidelige Efterretninger fra hint fierne Krigstheater, ſom og at ſkielne, hvad Grad af Tiltro, der er at ſætte til de Efterretninger, ſom meddeles derfra. Ogſaa have vi herpaa i det her omhandlede Tidsrum havt et øienſynligt Beviis, angaaende et Hovedſlag, General Diebitſch paa ny ſkulde have vundet over Storviziren ved Kirkliſſi; medens man paa den anden Side vilde vide, at den tyrkiſke Magt i de Egne var alt for utilſtrækkelig til at kunne leveret et ſaadant Slag. Saameget er imidlertid nu til Umodſigelighed afgiort, at den ruſſiſke Armee er gaaet over Balkanbierget, der hidtil bebudedes os, ſom en aldeles uoverſtigelig Formuur, hvilket og Ruslands ædle Keiſer paa landsfaderlig Maade ſynes erkiendtlig at have bevidnet i det han for denne Bedrift har hædret ſin ſeierkronede Hærfører med Navnet Sabalkanſki (Balkans Overſtiger); og ere end Beretningerne om Heltens paafølgende Fremſkridt uſtadige og uovereensſtemmende, ſynes de dog ſamtlig enige deri, at han ingen eftertrykkelig Modſtand har mødt,

og ingen synes at have i Vente; ogsaa mældte allerede Tidenderne, at Sultanen vilde forlægge sin Residents til Brussa i Asien, ligesom der og ymtedes om, at Janitscharernes gamle Venner vare i stor Bevægelse, og bearbeidede Mængden, der under slige Omstændigheder neppe er vanskelig at opægge.

Videre mælde i Følge heraf de nyere Tidender, at General Diebitschs Fremrykken til Kirkilissi, hvor Veiene til Adrianopel og Constantinopel dele sig, og et russisk Corpses Landgang ved Iniada baade paa det tyrkiske Ministerium og paa Hovedstadens Indvaanere have giort et saadant Indtryk, at en Crisis havde været at frygte, hvis Sultanen var vedblevet at vægre sig at antage de fremmede Gesandters Forslag, og byde Haanden til mindeligt Forliig; men at Sultanen synes at kiende sin Stilling og skal have forpligtet sig at giøre Alt til Fredens Gienbringelse og Folkets Beroligelse. Nu skulde vel Hovedstaden være roligere, men i Provindserne skal Stemningen være høist mislig, da mange Tilhængere af de fordums Janitscharer leve der, ligesom og Efterretningerne fra Asien lyde meget sørgelige. „Det seer derfor, siger den Avis, vi her have for os, meget misligt ud for Porten, der nu ene ved en Forandring i det hidtil fulgte System kan haabe Frelse. Freden er vis, dersom ikke fremmede Interesser hindre Porten, at indrømme Ruslands Fordringer."

Ustridig give disse faa sidste Ord Anledning til saa mange og mangehaande Spørgsmaal, der ved Begivenhedernes fremdeles Udvikling endnu i det uendelige kunne forøges, at vel intet desligt Øie kan formaste sig at skimte Opløsningen: hvad vil, og hvad maa Rusland fordre? hvad vil, og hvad kan Sultanen indrømme? hvilke ere de

fremmede Interesser, der kunde befrygtes at lægge Hindringer i Veien derfor? af hvad Natur og Betydning ville disse Hindringer være? hvorvidt torde Overstigeren af Balkan være istand til at bortrødde dem, eller maaskee tildeels alt have giort det? Vi ville indskrænke os til at fortælle Begivenhederne, som de komme til vor Kundskab.

Den tredie af de Gaader, forrige Hæfte berørte, en mulig Ministerialforandring i London, synes ikke at være kommet sin Opløsning nærmere, uagtet det nærværende Ministeriums Hovedmodstander, Hertugen af Cumberland, synes at have taget sit faste Opholdssted i England, da han har ladet sin Gemalinde og Søn komme derhen fra Berlin. At Uroligheberne i Irland, der siges at tage en meget alvorlig Vending, og der udelukkende tilskrives Orangisterne, og det Medhold, de have, just skulde begunstige en Forandring i dette Parties Aand, synes ikke at formode. Imidlertid siges Don Miguels Indflydelse i England at stige til den Grad, at Tidenderne endog have ymtet om, at den betydelige Skat Juveler, hans Fader havde efterladt, og der ikke er skiftet efter hans Død, skulde være gaaet til England, og hos indflydende Personer have talt til hans Fordeel. Den unge Dronning Maria da Gloria har nu forladt Engelland, og reiser med sin tilkommende Stedmoder, en Princesse af Leuchtenberg, til Brasilien; det engelske Blad the Globe paastaaer, at hun, saa ung hun er, er ganske gjennemtrængt af Følelse af Erkiendtlighed og Taknemmelighed over den hende fra første Øieblik viste Deeltagelse, især af Monarken, der til Afskeed kyste hende adskillige Gange, og udtalte sig paa en meget hiertelig Maade imod hende. Lige saa deeltagende (?) skulle ogsaa Ministrene

have opført sig. „Vi ere derfor — tilføyer Bladet — ogsaa overbeviste, at hun ikke er afreist fra England, fordi her under hendes Ophold er foresaldet noget hende ubehageligt, eller fordi der maaskee var en Forholdsregel i Vente, der kunde giøre hende det ønskeligt at være borte. Vi høre meget mere, at inden faa Dage noget authentisk skal komme ud, og vil man, som vi fornemme, deraf tydelig see, at ved Dronningens Afreise et Forliig med hendes Onkel Don Miguel endnu mere undgaaes, end om hun residerte længere paa Laleham.“ I Forventning af, at da saaledes denne Gaade skal blive os authentisk løst, ville vi blot tilføye, at Marquis Barbacena paa Dampskibet Superb fra Ostende har geleidet Brasiliens tilkommende Keiserinde over til Portsmouth, hvorfra hun i Følge med sin Steddatter er gaaet ombord paa en brasiliansk Fregat, der skal bringe dem til Rio Janeiro.

Paa en saare synderlig Tidspunkt indtræffer den betydelige Seir, som Helten Greb Villaflor har vundet over Migueliterne, der forsøgte et Angreb paa Terceira, den eneste loiale Jordplet, som hylder den unge Dronning, og hvorved de mistede 800 Mand døde, og 500 Fanger, hvorpaa den miguellitiske Flotille kappede Ankre, og stak i Søen.

Denne glimrende Vaabendaad — siger the Times — vil, maa man haabe, endnu giøre sin Virkning i Portugal, skiøndt en partiel Fordeel nu langt mindre, end for nogen Tid siden vilde været Tilfældet, torde kunne virke for den almene Sag.“

Høist sørgeligt vilde det imidlertid være, hvis den rimeligste Virkning, man af denne Seir kunde

vente sig, var at forsyne Portugals Fængsler og Retterstæder med nye talrige Slagtoffre af dets ædleste og retsindigste Sønner, hvilket for menneskelige Øine at domme, maatte og vilde blive Følgen af enhver ny Opstand paa en Tid, da det engelske og franske Ministerium er for Miguel, Spanien i nøyeste Venskabs Forstaaelse med ham, og Cleresiet og Pøbelen i Landet saa erklæret paa hans Side, at han — efter en tydsk Tidendes Yttring — kunde fristes til den Overtydning, at han var Folkets Mand.

Midt under dette maa man, som et synderligt Phænomen nævne den Mærkelighed, at hans Moder Enkedronningen synes at reise Altar mod Altar, og opkaste sig ikke blot, til hans Medregentinde, men til hans Øvrighed. For ikke længe siden havde Don Miguel efter en stor udenlandsk politisk Indflydelse afskediget den terroristiske Over-Politiintendant Barata, og givet hans Post til Hr. Veiga, en retskaffen Mand, hvem imidlertid en Desembargador Belfort, Privatintendant hos Dronningen, sattes ved Siden. Da nu Veiga satte mange uskyldigfængslede i Frihed, udfærdigedes efter Dronningens Privatinstructioner Befalinger til Øvrigheden, at bringe de royalistiske Frivillige i Oprør, for at modsætte dem disse Løsladelser. Hr. Veiga udarbeidede da en Forordning, at de, der modsatte dem Lovenes Fuldbyrdelse, og opæggede de Frivillige, skulde fængsles. Herom blev Keiserinde Dronningen underrettet, og skrev til Overpolitiintendanten: Underrettet, at ved en Forordning, der skal udkomme, Alterets Fiender gives den Magt, at fængsle dem, der efter deres Tanker torde krænke disse, mælder jeg Dem, at Alt, hvad De vil tiltage Dem mod deres Caracter, der ere de eneste ægte Royalister.

vil paadrage Dem min Vrede, og at De har min Hævn at befrygte. Keiserinde Dronningen."

Hr. de Veiga viste Don Miguel dette Brev, og han sagde: nu! saa tør vi ikke modsætte os min elskede Moders Ønsker." Hr. de Veiga har derpaa holdt inde med at frikiende og løslade Fanger, samt ladet den nedsatte dømmende Commission holde inde dermed, da de ere langt sikkrere i Fængslerne, end i Frihed, hvor de ere udsatte for de Fribilliges gruelige anarchiske Forfølgelser.

Hvad endnu giør mere Opsigt i samme Henseende, er, at bemældte Keiserinde Dronning har behaget egenmægtig, og paa en Maade, Don Miguel tiltrods, at stifte en Orden. Han havde efter sin Hiemkomst tilladt enhver, som forlangte det, at bære en Orden med hans Portrait; men de, der under Chaves havde været udvandrede til Spanien, vare ikke fornøiede dermed, men fordrede et eget Ordensbaand, som blev dem nægtet. De truede med at ville bære det ligefuldt, hvorpaa Keiserinde Dronningen besluttede at give sine Tilhængere en egen Orden med sit Portrait, som hun tildeler alle, der ønske eet Baand mere i Knaphullet; og mælder Lissabons Hoftidende, at H. k. k. M. allerede har begyndt naadigst at uddele denne. Ogsaa er der udkommet trykte Proclamationer, hvori hun lofter til Skyerne, og Don Miguel anklages, som Frimurer; Alt for at skræmme ham til at forlade Politiintendanten Veigas og Ministeren Mattos moderate System. Tillige hedder det, at Christusordenens Storprior, Keiserindedronningens første Yndling, har faaet Befaling at forlade Portugal, fordi han ophidsede Pøbelen mod Hertug Pires, Don Miguels bekiendte Yndling og Barbeer.

Imidlertid har Marquis Barbacena fra Fregatten, hvorpaa den unge Dronning med sin tilkommende Stedmoder gaaer til Rio Janeiro, udstædet en Proclamation, hvori hun erklærer Donna Marias Hiemreise for en nødvendig Virkning af den Kamp, der ulykkeligviis bestaaer mellem Legitimiteten og Usurpationen, og forsikkrer, at Keiseren hendes Fader, langt fra, at opgive sin elskede Datters Sag, vedbliver den uforanderlige Beslutning, at beskytte hende, og aldrig indlade sig i Forliig med Usurpator."

Skulde man troe portugisiske Efterretninger i engelske Blade, drog der sig paa Grændserne en spansk Armee sammen, hvis Hovedquarteer skulde være Badajoz, og der, i Følge en mellem Spanien og Portugal afsluttet hemmelig Tractat, skulde være bestemt til en militair Occupation af Portugal. Andre Tidender mene imidlertid, at dette dog maaskee torde være mere, end selv det nærværende engelske Cabinet torde give sit Minde til.

I øvrigt synes i Madrid selv en betydelig Forandring at foresthae, i det der skal have været en meget alvorlig Samtale mellem Infanten Don Carlos og Kongen, hvori denne drev paa, at Infanten skulde bortfierne adskillige af sine Omgivelser, der under Skin af at være Monarkister par excellence, gik idelig paa Rævekløer imod Monarken selv. Hermed forbinder man det Maadehold og den Mildhed, der begynder at vise sig mod de hidtil saa uforsonlig forfulgte Constitutionelle, medens paa den anden Side de Apostoliskes Hoveder mere og mere tabe af deres Almagt. Om den mod Mexiko sendte spanske Flaade og dens Fremgang har man hidtil kun upaalidelige og modsigende Beretninger.

Endnu stedse hviler Opmærksomheden fremfor Alt, ja næsten kan man sige, saa godt som udelukkende, paa Begivenhederne i Osten; men jo mere de nærmes, eller synes at nærmes deres Maal, jo ugjennemtrængeligere synes Taagesløret at blive, der dækker os dette, og selv de Skyggebilleder, der gjennem det vise sig, eller vises for os, ere saa upaalidelige og ustadige af Udseende, at vi lidet eller intet kunne dømme derom, mindre lide derpaa. Saare beleilig kommer da just med Dagsposten det her oftere anførte Maanedsoverblik i Br. Z. os for August Maaned tilhænde, og ville vi deraf meddele følgende Udtog. med Forbehold at tilføye, hvad senere Tidender mulig maatte bringe.

„Krigstheatret er ved beundringsværdige Bedrifter henført paa Steder, som man i lang Tid, ja i Aarhundreder, har troet uopnaaelige for europæiske Magter. Næsten som hensunket halv i Drømme fornam Europa de store Tidender, og ganske vakt deraf maa det tilstaae, at for de disciplinerede Russer, ledede af deres Beherskers Commando, ligesom for de af Enthusiasmus bevægede Franske, neppe endnu noget bliver umuligt, der af Armeer kan udføres. Mere gjorde saa Feldtherrer, end de russiske i kort Tid have gjort.

Den blotte Beslutning af General Diebitsch, at gaae over Balkan, fra hvilken alt tvende russiske Armeer under erfarne Feldtherrer ere vendte om, har Caracter af en overordenlig Dristighed. Hvor vanskelig er ikke af Reisende (senest af Engelskmanden Walsh) Overgangen for enkelte Selskaber over disse Bierge, og gjennem disse Biergpasser, skildret? Hvilke Hindringer vare at vente af en fiendtlig Magt der forsvarede saadanne Desileer? Men det er ikke blevet ved Besluttningen, og det

dristige Vovestykke er — efter en russisk Officiers Ord — fuldbragt som et Underværk."

„General Diebitsch staaer i Spidsen for en Armee af 60000 Mand. Han har ved de besatte Havne fri Samfærsel med Fædrelandet, og kan altsaa faae al Slags Tilførsel. Man kan følgelig gjøre sig de største Forventninger om hans videre Fremskridt, især, da man stedse maa tabe Troen paa en tyrkisk Armee, der gjør Modstand, skiøndt det nu lader, som der, da det er for silde, gjøres store Forsvarsanstalter fra tyrkisk Side."

„Vil Russerne nu komme til Constantinopel? Det er det almindelige Spørgsmaal. Saavidt man ved krigerske Operationer kan beregne den tit skuffende Sandsynlighed, er her stor Sandsynlighed, ja neppe endnu Tvivl tilbage, at General Diebitsch vil ikke lade den glimrende Leilighed, at føre de russiske Vaabens Ære lige ind i Seraillet, gaae unyttet forbi. En Armee staaer ikke mere imod ham. Med irregulaire Hobe vil han snart blive færdig, og de russiske Tropper, der i Europa og Asien have indtaget de vanskeligste Stillinger, ville og vide at indtage dem, de endnu have at giennembrage. En seirende Armee gjør stedse halve Underværker."

„Man har talt om Fred; men hvor skal den i dette Øieblik komme fra? Hvad skal dens Basis være? At foreskrive den i Fiendens Hovedstad var til alle Tider Feldtherrens høieste Hædersmaal. Og skulde det nu være anderledes?"

Vi udelade Slutningsbetragtningerne, om de Mine, hvormed Tingenes nærværende Stilling af Europas øvrige store Magter vil, og maa betragtes, for at anmærke, at General Diebitsch har uden Sværdslag besat Adrianopel, og siges, ikke ved de bebudede Underhandlinger at lade sig standse

i sin Fremgang, skiondt Porten har erklæret at ville tiltræde Tractaten af 6 Julii, Grækenland angaaende, samt at ville opfylde Hovedbetingelserne i det russiske Manifest af April 1828. De, der kiende noget til den tyrkiske Politik, ere imidlertid af den Mening, at begge Gienstande sikkrest i Constantinopel selv og med væbnet Haand lade dem forhandle, og ønske Helten Sabalkanski fremdeles Lykke til, her til Christenhedens Fremtarv, Menneskehedens Triumph, og Grækenlands virkelige og værdige Gienreisning at fuldbringe, hvad han saa herlig har begyndt.

Den 13 Sept.

Meget mærkeligt er det vist nok at see, hvorledes Tidenderne ved disse Helten Sabalkanskis uventede Fremskridt have forandret Tone, hvorledes de f. Ex. anføre en Yttring af Wellington, at Tyrken fik at føle, naar han vilde blive haardnakket; hvorledes de nu forarge dem over Tyrkernes Indbildning, at de ved at antage, hvad dem forelagdes, som Basis for Underhandlingerne, havde affundet dem med alle de Fordringer, der vare at gisre; hvorledes det nu erkiendes, at der ikke længer kan være Tale om at underhandle med de overvundne Tyrker, men med de seirende Russer om Fredsbetingelserne, og at det nu bliver Cabinetternes Sag at afgiøre, hvorledes Orienten skal organiseres. Med alt dette synes man endnu ikke vedbørlig at have taget Hensyn paa, at Enden langt fra ikke er endda, og at i Følge Russernes seirrige Fremskridt kan og vil skee adskilligt, som intet dødeligt Die kan forudsee, end sige, beregne Følgerne af; samt at disse Følger paa ingen Maade have behov at indskrænke dem til Krigstheatret allene, eller til Storsultanens Stater, men, om

end ikke paa Europas Almeenfred, som man tvertimod mener, ved dette Lykkehiulets uventede Sving at være betrygget, dog paa saare meget i den hele europæiske Politik kan og tør faae en aldeles uforudseet Indflydelse, og maaskee aldeles bringe adskillige neppe engang tilfulde ordnede politiske Combinationer i Ulave.

Mærkeligt er det saaledes, at det engelske — sandelig ikke antiministerielle — Blad the Times selv vedgaaer, at den Dag er, eller i det mindste synes forbi, da den engelske Regiering med Kraft vilde kunnet træde ind i de østerlandske Anliggender, og Journal des Debats siger med rene og tydelige Ord i Anledning af Beretningerne om Sultanens Tiltrædelse til Londonstractaten: Vi ere saa vante til Omvexlinger i Portens Luner, at vi af disse Efterretninger endnu ikke kunne drage det grundede Haab om en Indledning til en fast og varig Fred" Endnu ruller Tærningen, og saa afgiort det synes, at intet for Porten lykkeligt Kast kan ventes at komme i Væiret, saavist er det, at intet dødeligt Øie kan forudsee, hvor uheldigt for denne Magt det endelige Udslag tør blive.

De allersidste Avisefterretninger bebude endnu, at uagtet Grev Diebitschs bestandige Fremskridt, og de nye Farer, hvormed den seierrige russiske Armee i Asien siges ved sin Fremmarch at true Tyrkestatens Hierte, Porten bestandig synes at forhærde sig i Forslag, saavel om Grækenlands Grændser, som Tyrkiets øvrige Integritet, m. v. der under nærværende Tingenes Stilling neppe torde være, og sandsynligen daglig alt mindre blive antagelige.

Ligeledes vedblive de at forsikre, at der i det nye franske Ministerium er fuldkommen Splid, og at Fyrst Polignac, der har Kongens særdeles Tillid,

bor forlangt La Bourdonnayes og Bourmonts Afskeed, hvilket naturligviis vilde være et Hovedskridt til Forandring i det Hele, hvis Vending det imidlertid selv da torde være vanskeligt at forudsige.

Vort Fædrelands Historie i det her omhandlede Tidsrum har dets Yndlingsdigter i Korthed beskrevet, da han i Anledning af Skioldungeættens nyeste Kierlighedsfest mellem tvende femte Fredriks almeenelskede Ætlinge, sang:

See! Det Baand, som sammenbandt
Folk og Fyrste her i Norden,
Intet, intet Steds paa Jorden
Man saa fast og varigt fandt,
Hvor Aarhundreder saa godt
Styrked Kongeslægt og Rige
Der vil og i Fasthed stige
Tillid mellem Folk og Drot.
Drot og Dronning! Held og Fred!
Glad beskuer Danas Die
Baandene, som sammenføye
Eders Børn i Kiærlighed.
Trindt om Kongeslægten drage
Folkets Hierter Troskabs Baand;
Danmarks Bon for Eders Dage
Veies i Alfaders Haand.

Held det lykkelige Land, hvor Kongehusets Glæde er Folkets Almeenfryd, ligesom dettes inderlige hiertelige Deeltagelse er den skionneste Juveel i Høitidens Krone.

Den 17 Septbr. 1829.

K. R.

Eritogenia.

September 1829.

De görtziske Anlægs Undergang ved Carl den 12tes Fald og Görtzes egen paafølgende Forfølgelse og Død.

Udaf Friedrich des vierten glorwürd. Leben durch A. Høyer.

Den tørre Vinter mellem 1717 og 18 tiente de norske til en fortreflig Barriere mod Kong Carl, og giorde de ved Grændsen værende mange Strømme, og Snevrer ufremkommelige. Imidlertid havde Kong Carl ligevel besluttet at drage sin Magt fra Ruslands Side (hvor han, som sagt, intet videre havde at frygte) ad den norske Grændse, og saa vel fra Nord- som Syd-kanten bryde ind i dette Rige. Han havde til den Ende alt 1717 indrettet sin Landmagt i Sverrig saa formidabel, at virkelig 72000 Mand vare paa

Benene, og to Gange saa mange enrollerede til Reserve. Af de ældste Tropper samlede han i Sommeren ved Svinesund en Armee paa 30000 Mand, og da han hverken var Mester af Søen, eller kunde komme over Strømmene, forsøgte han i Idefiord, som ligger ovenfor Spaanevigen og Svinesund ved Frederikshald, og hvor intet Fartøi kunde komme fra Søen for den Bro, han havde ved Sundsborg, at oprette en Flotille, for ved Hielp af den at bringe sin Armee og sit Artillerie over Vandet til Frederikshaldssiden. Han lod altsaa et godt Antal Galeyer, dobbelte Chalouper, og Skiærbaade fra Marstrand af slæbe tree norske Mile over Land til Idefiord; hvorimod vore satte en anden af Byen Frederikshalds Skibe tømret Flotille af et Par Pramme og nogle Skiærbaade, som og nogle fra Rornæs af en Miil over Land slæbte dobbelte Chalouper under Commandeur Poulsen, hvilke tvende Flotiller oftere, men især den 17de og 22de, vare i skarp Fægtning med hverandre og til Fordeel for vore.

Armfelds Indbrud mod Trondhiem.

Da nu alt Haab om at bryde ind denne Vei var forsvundet, besluttede Gud en i Menneskeminde uhørt Hede og Tørke, hvorved alle Morad-

ser og Bække udtørredes, og de ellers ganske utilgiængelige Veie blev fremkommelige overalt. Denne Fordeel betiente den svenske Generallieutenant Armfeld sig af, og trængte i September med sine i Jemteland samlede 10000 Mand over den uveisomme Biergstrækning ind i det trondhiemske, erobrede Steen- og Skog-næs-Skandse, og lagde sig endelig for Trondhiem, i det Haab at tage denne i sig selv aabne Stad, uagtet alle af Borgerskabet og Generalmajor Budde giorte Anstalter, bort paa Isen. Nu blev Budde vel Søndenfields fra i October forstærket med Succurs af 2000 Mand, ogsaa et Krigsskib og et Par Fregatter ligeledes sendte til Trondhiem for at hielpe at forsvare Staden paa Søsiden. Men den gode Stad vilde dog neppe have holdt sig i Længden, naar Kong Carls Hovedforetagende mod Frederikshald var løbet lykkelig af, og Foreningen af hans Hovedarmee med det armfeldske Corps efter de Svenskes Forhaabninger var endelig paafulgt.

Kong Carl angriber Frederikshald, bliver skudt.

Kong Carl selv trængte tillige med Arveprindsen af Hessen, og General Grev Mørner, med 30000 Mand den 8 og 9 November over Bak-

Lesund ind i Eningdalen, og forcerede Posteringen ved Strømsfossen, hvorpaa General-Lieutenant Sponeck trak sig med sin Commando tilbage, for ikke at blive afskaaret. To Dage før, den 14de November, havde den svenske Flottille forsøgt, at bryde igiennem til Svinesund, men var efter tree Timers Fægtning jaget tilbage af Vore. Men efter det fiendtlige Indbrud lod Poulsen alle Fartøier ved Frederiksund bore i Grund, og biergede Mandskabet, hvorpaa Fienderne den 18 Nov. fuldkommen indsluttede, og formelig belejrede Frederikshald, erobrede Fort Gyldenløwe den 7 December med Storm, og saaledes trængte ind paa Hovedfæstningen Frederiksteen, at man daglig ventede en Hovedstorm. Kong Carl selv var næsten altid i Approcherne, og paadrev Belejringen med ugemeen Iver, men maatte den 11 Dec. om Aftenen efter 9 ved et Skud giennem Hovedet pludselig opgive sin heltemodige Aand.

Af hvem?

Det Skud, der fældte denne store Fyrste, var gaaet ind over hans høire Øie, og ud igien paa venstre Side henimod Halsen i den venstre Skulder, og i Begyndelsen tvivlte ingen paa, det enten havde været en Musketkugle fra Fæstningen,

eller en Carteschkugle, der havde ramt dette kronede Hoved. Men siden har der reist sig allehaande Formodninger, at denne Monark snarere maatte være skudt af indenlands Hensigter, og af nogen, der havde staaet ham meget nærmere, eller vel endog ved Siden af ham i Trencheerne. De, som tro af af denne Mening, anføre følgende Grunde: 1) At en Musketkugle fra Fæstningen ikke kunde naae saa langt og tillige have den Kraft, at trænge gjennem Hoved og Arm. 2) At Aabningen i Hierneskallen ikke havde været større end en stor Pistolkugle, men for lille til en Musketkugle. 3) At man i Saaret fandt Forladningen, der umulig kunde flyve uden et Par Skridt. 4) At man havde fundet Kongen med halvdragen Kaarde, til Tegn, at han vilde værge sig mod sin Morder. 5) At Omstændighederne ved hans Død, og hvo derved havde været, lyde saa forskiellige, at man nok begreb, der maatte stikke en Hemmelighed under. 6) At siden en bekiendt Generaladjutant der ustridig den Gang var i Approcherne og om Kongens Person, i sin (som han siger) af Samvittighedsangst komne Vanvittighed har givet sig selv skyldig i dette Kongemord.

Hvorvidt disse Formodninger virkelig tør være grundige, maa paa dette Sted staae derhen.

som da ogsaa nogle andre Raisonnements med Flid forbigaaes, hvormed denne Mening, af de paafulgte, og, som det torde synes, forberedede Forandringer, understøttes, ved nogle især det russiske og kielske Hofs Statskyndige.

Denne tappre Konges Beskrivelse.

Men Skuddet være kommet, hvorfra det vil, saa behagede det Gud, derved af Verden i hans 37te Aar at bortrive Kong Carl den tolvte, der var Danmarks farligste Fiende, men ellers en ustridig stor og hæderfuld Monark. Man finder hans Portrait til Legem og Sind beskrevet paa saamange Stæder, at blot følgende Omstændigheder her tør anføres. 1) Af Legemsstatur var H. M. velvoxen og, af et regelret kongeligt Ansigt, som tilkiændegav en behiertet Fermetet, men ellers intet stort. 2) I den polske Krig vante han sig til at skiære sit Haar meget kort af, og bestandig stryge det op i Veiret med Hænderne, hvorover det ved sin naturlige Stivhed endelig stod opret af sig selv. Men i de sidste Aar havde han en stor nøgen Plet, og torde vel blevet ganske skaldet, havde han levet. 3) De lange Krigsstrabadser afvante ham næsten ganske fra al Propretet. Han laae undertiden hos Musketererne paa deres Brixe,

spiste med af deres Commisbrød, og var bestandig til Hest; gav sig heller ikke Tid til at vaske sig ofte, og det var altsaa intet Under, han blev noget brun. 4) Hans Klædedragt var en slet blaa Klædning med forgyldte Knapper, Vest og Buxer af læderfarvet Klæde, og et Par Støvler. Hans største Pragt bestod deri, at han hver ottende Dag lod sig give en ganske ny Klædning, hvorvel han kun skal have iagttaget dette ved sit Opholt i Skaane fra 1716 til 18. Af kostbar Klædning var han en Fiende, og da General Ducker 1715 havde ladt Kongen i Stralsund sye en Klædning med massive Guldknapper, forærede han den bort, saasnart han fik at vide, Knapperne vare af Guld. 5) Hans Halsklud var et sort Flor, som han skiftede saa tit, som han tog reent Linned paa. 6) Fra hans Indbrud i Polen, indtil hans Død, drak han intet andet end Vand, og holdt kun af fast Føde, hvoriblandt Oxemarv var hans største Delicatesse, som daglig maatte sættes for ham. Han holdt ogsaa efter Slaget ved Pultava kun Taffel eengang om Dagen, og nød hverken Frokost eller Aftensmad. 7) Han sov lidet, og sjælden over 3 Timer, men var derimod overalt, endog i Kirken, og i sit Cancellie, strax søvnig, saasnart han ikke var i Bevægelse. Fra hans Afreise

fra Tyrkiet var hans Leie bestandig kun et Knippe Halm, hvorpaa han lagde sig i sine Klæder, undtagen Støvler og Kiole, med bart Hoved, og svøbte sig i sin Kappe. Hans Afholdenhed og Continence fortiente ikke blot at stilles alle store, men og alle fornuftige Folk til Mønster, hvorvel han næsten gik alt for vidt, og man bestandig næsten kunde mærke mere Ringeagt end Høiagtelse for Fruentimrene hos ham. I hans sidste Aar, da han saae, hvormeget Nationen var hans Søster hengiven, og hvorlidet Hertug Carl Fredrik var skikket til store Foretagender, begyndte han ligevel at tænke paa sin Formæling, og efter svenske Efterretninger skal en vis svensk Frøken ved sin Skiønhed og Modestie saaledes have behaget ham, at hun torde være blevet valgt til hans tilkommende Gemalinde, ifald Hans Majestæt endnu nogen Tid var blevet i Live. 9) Denne store Fyrstes Opdragelse havde just ikke været den fuldkomneste; som han da ikke gierne talte andet end svensk og tydsk, men kun heel vanskelig var at bringe til at tale latin, og aldeles ikke til fransk, skiøndt han forstod begge Sprog ret vel. Af Øvelser elskede han at ride; men i Stats og Regieringskonsten, de europæiske Magters Forfatning og sande Interesse, den ægte Politik, den Viden-

skab at kiende Mennesker, og den rette Kundskab om hans eget Rige, havde man ikke i Ungdommen bibragt ham noget grundigt, hvorudover hans Regiering ogsaa til hans eget og hans Folks Fordærv overmaade meget har stødt an mod alle Statsklogskabens Regler. 10) For sig havde han derimod en særdeles dygtig Forstand, og en ualmindelig Hukommelse (som han da efter mange Aar kunde kiende sine Soldater af Ansigt og ved Navn) og et ubøielig fast Mod, der var istand til de allerpriseligste Foretagender, og kun deri ulykkeligt, at det var forbundet med en uforsonlig Hævngierrighed mod hans Fiender, og følesløst mod hans Lands Ruin, og hans Undersaatters Elendighed. Han besad derved en Følesløshed for Gierrighed, som han og ikke agtede Penge, men derhos troede, at hans Undersaatter ikke agtede dem, og med fuldeste Tilfredshed vilde give den sidste Skiev. Hans Hovedlidenskab tilligemed Hævngierrigheden var den saakaldte belle gloire, der har forblindet saa mange store Helte i Verden, og virkelig giort dem ved deres umaadelige Krigssyge, og Opofrelse af saamange tusinde Mennesker næsten til Fiender af Menneskeslægten. Han var i øvrigt en Fiende af alt Smigreri, og viste sig ikke koldsindigere mod nogen, end mod dem, der

meente at indtage ham ved store Berømmelser. 11) Hans Bøntimer holdt han Aften og Morgen meget ordenlig, og hans hele Armee maatte i dette Stykke følge hans Exempel; som man da har lagt Mærke til, at det ved hans Leyr kun er forsømt en eneste Gang, nemlig den Morgen, da det ulykkelige Slag ved Pultava begyndte. Imidlertid er det ikke at nægte, at denne blot udvortes Gudstieneste endnu langt fra ikke udgiorde sand Gudsfrygt. I de sidste Aar skal han have agtet meget paa visse Fanatikers Indfald, og efter deres i Verden bekiændte Drømmerier sat sig i Hovedet, at han var udseet af Gud til store Forandringer i Christenheden, og var den rette Løve fra Midnat, som Propheterne omtale. I øvrigt er det unægteligt, at han har troet en absolut Prædestination og Uundgiængelighed af Skiæbnen, og svart sine Generaler, der vilde holde ham fra Brechen i Stralsund: naar en Kugle skulde ramme ham, var den alt numereert og udseet dertil, hvilken Vildfarelse han havde tilfælles med Czaren og de fleste Krigere. 12) Iøvrigt var han utrættet i Fatiguer, reed om Dagen bestandig omkring i Galop tit 16 til 20 Mile uden at skye Frost, Hede eller Uvæir, som han da 1716 i Lund i Skaane, af blot Curio-

sitet vilde forsøge, hvorlænge et Menneske uden Mad og Drikke kunde blive ved Magt, og til den Ende hele sex Dage under bestandige Strabadser ikke nød det ringeste, og vilde vedblevet nogle Dage endnu, naar ikke deels Søvnen derved var udebleven, deels ogsaa General Lieven og en Kammerherre, som den Tid havde Opvartningen hos ham, havde forlangt deres Afsked, saafremt H. M. ikke holdt op med denne ufornødne Svækkelse af sin Helbred. Med eet Ord, han var en standhaftig Ven, og en stor Soldat, og vilde været ligesaa stor en Konge, naar han af Naturen havde havt nogen mere Mildhed, og i sin Ungdom bedre havde været anført til Regierings- og Statsforretninger, følgelig i Stand, at føre sine Underhandlinger ligesaa godt, som sin Kaarde. Men saa tør man ikke nægte, at han ikke alene tit koldsindig opofrede sine Folk, ja endog sine kiæreste Yndlinger, uden Aarsag og Hensigt i allehaande Krigsactioner, men ogsaa i sine Straffe, i Særdeleshed ved Patkuls og Paykuls Henrettelser har viist en ganske uhørt Grusomhed. Fra hvilken Tid af Gud igien lod denne altfor strænge Konge igien falde fra een Ulykke i en anden, og endelig ham selv bortrive i sin blomstrende Alder.

De Svenske forlade Norge.

Men for at blive ligefrem inden Historiens Skranker, blev det kongelige Lig strax tildækket af Generaladjutant Siqvier med hans Paryk, indsvøbt i hans Kappe, og derpaa nogle Soldater beordrede, at bære det under Navn af en død Oberstlieutenants til Leiren. Siqvier ilte selv i Forveien at aabenbare Arveprindsen denne allervigtigste Begivenhed; og foranstaltede denne da alle nødvendig anseete Forholdsregler, saavel i Krigs- som Stats-anliggender, og i Henseende til Krigen strax besluttede at lade det norske Tog standse. Altsaa blev Artilleriet bragt bort, og følgende Dag forlod de Svenske Beleiringen, og inden to Dage hele det sydlige Norge, efter at de ved dette korte, neppe sex Ugers, Feldtog havde tilsat over 3000 Mand, og en stor Mængde Heste, og ladt en Deel af deres Artillerie og Feldtmateriale af Mangel paa Heste, og formedelst de slemme Veie i Stikken.

Armfelds Corps fryser ihiel.

Generallieutenant Armfelds Corps maatte efter sin Konges Død ligeledes være betænkt paa sin Retirade, som han ved Hielp af den stærke Vinter endelig i Januar 1719 tog over Kobber-

værket Røraas, og Tydefield, men underveis deels ved Hunger, men deels og fornemmelig ved den ganske usædvanlig strænge Frost, og skrækkelige Snee, mistede største Delen af sit Mandskab, ja efter Forlydende sin egen Næse, og af sit hele Corps neppe bragte 500 Mand friske Folk tilbage; som da paa Bokhammer ene i een Nat 2 til 300 Mand frøs ihiel, og endskiondt af Mangel paa Brændsel de arme Mennesker havde tændt Ild paa deres Musketskæfter, bleve de dog siden fundne Geleed- og Rodeviis faldne om i Sneen, eller qvalte af Frost.

Aarlig Takkefest i Norge den 23 Januar, og Monument paa det Sted, hvor Kong Carl falbt.

Saaledes frelste Gud ved en ganske uventet Hiælp Kongeriget Norge udaf svensk Magt, hvorfor Kong Frederik befalede en Takkefest til evige Tider at holdes i Norge, og sin hele Levetid erkiændte, at ogsaa denne Gang var ene Gud hans Hielper. Paa det Sted, hvor Kongen af Sverrig var skudt, satte Commandanten i Frederikshald et Tegn; men siden oprettede nogle Borgere i Frederikshald paa deres Bekostning der paa Stedet en Marmorpyramide med en latinsk

og dansk Indskrift, men der 1731 paa vor allerdaadigste nuregierende Konges (Christian den VItes) Befaling, er borttaget. Da Pyramiden med sin Indskrift er slukket i Kaaber, er der unødvendt, at indrykke den her.

Factioner i Sverrig.

Efter denne Kong Carl den tolvtes pludselige dødelige Afgang, forandredes Skuepladsen i Sverrig med eet. Der fandtes først intet Testament efter Kongen, og staaer der derhen, hvis der endog var fundet noget, om de svenske Herrer vilde have efterlevet det. I Riget vare tree store Factioner, hvoraf den ene vilde tilvende Hertug Carl Frederik af Holsteen, men den anden Arveprindsesse Ulrica Eleonora Sceptret, den tredie endelig afskaffe den hidtilværende Arvesouverainitet, og af Sverrig oprette en Republik (?). Den sidste Faction bestod af de store svenske Familier og de fleste af Rigsraadet, der allerede siden Kong Gustav Adolphs Død havde næret deslige Anslag, men nu havde saameget dristigere indladt sig deri, da de heel vel vidste, at Kong Carl den tolvte var de fleste af dem saare ugunstig. For Hertugen af Holsteen var saare faa indfødte Svenske, hvoriblandt General Reenschild og Grev Welling vel

vare de fornemste. Derimod havde Kong Carl selv altid anseet ham som sin præsumtive Arving, og tilsidst vare Hertugens Ministre, Görtz og v. d. Nath næsten ene Kongens Yndlinger og hemmelige Raadgivere, der da vistnok giorde Hertugen vigtige Tieneste, og, da de i Særdeleshed forvaltede alle kongelige Indtægter, kunde skaffe ham Penge og Venner; som da efter den holsteenske Grev Rewentlaus Tilstaaelse over en Million Rigsdaler i Guld alt var samlet, for, i fornødne Tilfælde, at vinde Generalerne og hele Armeen for denne Prinds. Derimod var han saalidet yndet af menige Mand, som af Armeen; af Almuen fordi de ansaae hans Familie som Ophav til denne 19 Aars Krig, og hans Ministre Görtz og v. d. Nath, som Aarsager til de nærværende Trængsler; men af Armeen, fordi han var ingen Soldat, og lod lidet krigerisk mærke hos sig. Derimod var Prindsesse Ulrica for hendes egen Person almindelig særdeles elsket, og skiondt hendes Gemal, Arveprindsen af Hessen, for sin Religions Skyld ikke saa fuldkommen kunde vinde Folkets Hierte, var han dog vel anseet ved Armeen, og havde de fleste Generaler til Venner, saa at altsaa hans Gemalindes Parti let kunde holde det holsteenske Stangen.

Paafulgte Forandringer.

Kort før Kongens Død havde Hertugens Tilhængere bragt det saavidt hos Kong Carl, at han endnu i Norge skulde erklæres til tilkommende eventuel Thronfølger, og derved Grunden lægges til den foreslagne Mariage med den czariske Prindsesse, men Arveprindsen af Hessen under et andet Paaskud bortfiernes fra Armeen, hvor Hertug Carl Frederik nu skulde have Commando, og under Rhenschild anføres til Krigsvidenskaben. Baron Görtz var ogsaa med de hertil fornødne Projecter og Midler alt avanceret til Stromstad, nogle Mile fra Frederikshald, og vilde efter al Sandsynlighed meget snart have bragt saavel de czariske som hertuglig holsteenske Anliggender istand, saafremt han blot kunde have opholdt sig et Par Dage hos Kongen. Men her kom Kongens Død, saa at sige i det yderste Øieblik, imellem, da Hertugen var fraværende; og Arveprindsen af Hessen betiente sig af sin Fordeel med Tid og Omstændigheder paa det allerfuldkomneste. Krigscassen, hvori fandtes 40000 Rbd. i Sølvmynt, var tilstrækkelig til at bringe Generalitetet og Armeen paa Prindsessens Side, og da man vel vidste, at Görtz og v. d. Nath vare høist forhadte, og tillige Ihændehavere af Kongens og Hertugens Penge,

blev samme Nat ved Oberst Baumgarten giort Anstalt til at hæfte Görtz underveis ikke langt fra Strømstad, men v. d. Nath i Stokholm ved Grev Bondes Taffel, inden Kongens Død blev bekiendt. Foruden dem blev adskillige fyrstelige fyrstelige Betiente, især Secretairen i Commercecollegio Ecklef, bragt i Forvaring, og for Alting Pengene opsøgte, som den Gang kom heel vel tilpas.

Prindsesse Ulrica bliver Dronning.

Saasnart Armeen var kommen tilbage paa svensk Grund, blev Prindsesse Ulrica af den erkiendt for Dronning, og skiondt Hertugen af Holsteen tilligemed Rhenschild i Forveien havde i største Hast begivet sig til Stokholm, for at giøre sin Ret til Kronen giældende, var dog Generaladjütant Siqvier alt d. $\frac{15}{27}$ ankommet hos Prindsessen med fornødne Instructioner fra hendes Gemal, og blev hun ligeledes af de fleste Store antaget som nuværende Dronning. Hertil hialp ikke blot det hos Grev v. d. Nath fundne Forraad af 400000 Ducater, men fornemmelig Prindsessens Erklæring, at hun vilde afskaffe Souveraineteten for evig, og tilbagegive Senatet

dets gamle Autoritet, ved hvilket Tilbud hun drog hele de gamle Familiers Faction til sig.

Herpaa blev alle Havne spærrede, en Rigsdag udskreven af Dronning Ulrica til $\frac{31}{11}$ Jan. Febr. 1719, og Ordre affendt til Aland, at anholde Secretair Stambke med alle hans Papirer. Dog han havde lugtet Lunten, og følgelig brugt den Forsigtighed, at retirere sig til Russerne i Abo, hvor han blev meget vel modtaget, og i fuldkommen Frihed dimitteret over til Tydskland til Hertugen af Hollsteen.

Svenske Regieringsbeslutninger og forandret Regieringsform.

Rigsdagen i Stokholm aabnedes den bestemte Dag, og blev Pehr Ribbing valgt til Landmarschal. Men det vil ikke være utienligt her for Sammenhængens Skyld at anføre de fornemste Beslutninger. 1) For alle Ting blev Dronningens Successionsret her undersøgt, da fra hertugeligholsteensk Side var fremkommen een og anden Deduction af hans formeente nærmere Ret; men paa den anden Side Dronningens Arvefølgeret, ligeledes blev paastaaet, ogsaa af hende selv ved Rigsdagens Sammenkaldelse udtrykkelig var mældt, at Kronen i Kraft af Arvesuccessionsretten

var tilfaldet hende. For nu at udelukke Hertug Carl Frederik, producerede Landmarchal Ribbing den norkiøbingske Rigsdagsbeslutning af 1604, Carl den ellevtes Testament af 1683, og endelig en af ham 1697 forfærdiget Successionsorden, om hvilken imidlertid andre svenske forsikre, at denne vel var fundet i den høisalig Kong Carl XI Chatol, men blot, som en af fremmed Haand skreven Concept, uden kongelig Underskrift. I det mindste er det klart, at disse tree Documenter næsten aldeles ikke omtale det nærværende Tilfælde.

Herpaa besluttede den hele Forsamling, ikke at tilstaae Dronningen selv nogen Arveret, hvorved Arveforeningen af 1627 maatte tiene til Paaskud, da deri blot omtaltes de kongelige — NB uformælede — Prindsesser. De forlangte altsaa af Dronningen den skriftlige Erklæring: at hun blot af Kiærlighed for Almeenvellet havde ad interim antaget Kronen for at forebygge al Uroligheid, og erkiændte forresten, at hun ikke anderledes, end ved Stændernes Valg, kunde erholde den. Og da denne den $\frac{3}{14}$ Februar, som Dronningens Geburtsdag, indleveredes til Rigsforsamlingen, saa erklærede samme først Thronen ledig efter Kong Carls Død, Kongehusets Arverettighed

aldeles udslukket, og ingen efter Rigsloven dertil berettiget; men valgte derpaa in Instanti Prindsesse Ulrica til Dronning, og hendes mandlige Descendenter, i Følge Rigsdagsbeslutningen af 1650, til Arvinger af den svenske Throne: men i Tilfælde, Dronningen afgik uden mandlige Arvinger, erklæredes Sverrig for et Valgrige, og blev derhos alvorlig forbudet, saalænge saadan Casus ikke virkelig existerede, at handle eller minde om den tilkommende Successsion eller Valg.

2) Souverainiteten blev ligeledes for evig afskaffet, og skulde den, der igien vilde indføre samme, ansees som en Fædrelands Fiende og Forræder, som disse to Punkter i den derover forfattede Rigsdagsbeslutning af 21 Febr., den nye Regieringsform, og af Dronningen udstillede Forskrivning af samme Dato indeholdes. Fremdeles blev 3) alle Reserver, saavel som tree og fem Mands Regimenterne aftakkede, (hvilke sidste alt var over 20000 Mand) Mandskabet stukket under andre Regimenter, og Officererne forlovede, uden at betale dem deres tildeels anseelige Arrerages.

4) Den store Mængde Mynttegn og Myntsædler blev paa eengang afskaffet, og hver Mark lybsk reduceret til 2 lybsk Skilling, men derhos endnu givet Indehaverne Kronobligationer til

21 Sk. C. for hver Rigsdaler, men hvorfor kun silde var at haabe Betaling. Herved blev mange tusind Undersaatter, som tilforn endnu havde beholdt noget tilovers, tiggefærdige, og et Offer for det almindelige Had mod den afdøde Konge og Baron Görtz. Thi denne Lidenskab ene hindrede Stændernes Utskott, at gribe et eller andet taaleligt Middel til, lidt efter lidt at indfrie Myntsegnene, hvilket ellers af Handelsforstandige var blevet dem foreslaaet.

Baron Görtzes Proces og Død.

Men ingen maatte saa fuldkommen erfare Virkningerne af dette Nag, som Baron Görtz, der ved sin Stolthed, sin Besørelse af de gamle Raadsherrer, og særdeles Haardhed, havde giort sig forhadt hos Høie og Lave.

Saasnart han var hæftet, forsikkrede man sig hans Papirer, og bragte ham selv til Örebro, og endelig til Stokholm, hvor han blev sat i Forvaring paa Raadhuset. Her blev nu snart forordnet en Criminalret over ham, hvori Landmarchal Pehr Ribbing var Præsident, og Assessorerne toges af Stændernes engere Utskott. Hans Anklager var Thomas Fehmann, senere kongelig svensk Justiz-

canzler, der ikke fremførte mindre end 400 Anklagepunkter mod Görtz.

Det er troligt, at den Anklagede vilde have fralagt sig mange deriblandt, naar hans Brevskaber ikke havde været ham fratagne. Men han skulde eengang være Slagtofferet for det almene Had, og Gud vilde paa denne hovmodige Mand udøve et Exempel paa sin Retfærdighed, og lade ham selv virkelig udstaae den Straf, han fem Aar tilforn uden Lov og Dom havde tiltænkt Geheimeraad Wedderkop. Altsaa blev han af Commissionen som en ond Raadgiver og Landsfordærver dømt, at halshugges med Øxe, og nedgraves paa Retterstedet.

Efter modtaget Dom, forlangte han Udsættelse, for at aflægge Regnskab for sin førte Financeadministration. Skiøndt man af Dommen tydelig nok seer, at han blot for samme Administration og de alandske Tractater var dømt, forlangte Rigsstænderne dog ingenlunde dette Regnskab, som nødvendig vilde have udfordret megen Tid, men Executionen gik d. $\frac{25}{26}$ Martii for sig paa det sædvanlige Rettersted udenfor Stokholm. Hans Skriftefader var Præsten ved den tydske Menighed, Conradi, der tilforn havde talt ivrigst imod ham, og nu havde den Lykke at bringe

denne ulykkelige Mand til en aabenhiertig Bekiendelse og alvorlig Fortrydelse af sit forrige Atheisteri, men derhos ogsaa ved den Tillid, Baron Görtz satte til ham, paabrog sig en svar Forfølgelse i Sverrig, indtil han 1721 blev kaldet til Hofpræst ved det kongl. danske Hof.

Baronens afsielede Legem blev begravet 30 Skridt fra Galgen, men siden af Pøbelen opgravet, og skal hans Hoved senere hemmelig være ført til Tydskland. Man siger, han har sat sig selv denne Gravskrivt:

Mors regis, fides in regem, mors mea.

og efter hans Død fandt man følgende Linier skrevne paa hans Bord:

A la veille de conclure un grand traité de paix
Mon heros perit;
Et avec lui sa Royanté
Dieu veuille, qu'il n'en arrive pis.
Je meurs aussi,
C'est une magnifique compagnie
De mourir avec un Roi, et une Royanté.

I Begyndelsen bekiendtgiorde de Svenske, at de vilde lade trykke hans Proces. Men siden betænkte de dem anderledes. Hans Midler, som ved hans Død beløb dem over tree Tønder Guld, blev vel ikke confiskerede i Sverrig, imidlertid ere

de, indtil denne Time, dog ikke komne hans to ogsaa af andre Aarsager ulykkelige Døttre tilgode; og da samme ved krumme Streger ere udpinte af de holsteenske Undersaatter, saa stadsæste de ogsaa nu det gamle Ordsprog: at ilde erhvervet Gods ikke kommer til tredie Arving.

K. R.

Pitts og Polignacs Ministerium, satte i Parallele.

(Udaf Br. Z.)

Den Stilling, hvori det nye franske Ministerium befinder sig, er af det Slags, at man nødvendig maa vente noget overordenligt, hvorved det bebuder sin Tilværelse, og angiver, som den Bane, hvorved det — i det mindste maa haabe at komme til afgiort Autoritet. En utallig Mængde fiendske Blades Skraal, de daglige Beskyldninger, hvormed disse angribe selve Ministrenes Privatcaracteer, den Mangel paa Kundskab og den Udygtighed i Embedsførelse, der uafladelig forekastes dem; den Uvillie, hvormed selv de fra høirojalistiske Synspunkter udgaaende Statsmænd see paa dette Cabinet, den Foragt, der paa Caffehusene og paa

Gaden offenlig yttres; endelig den bittre Spot. Vittighedsjægerne udgyde: alle disse betydende Tegn paa Misbilligelse ere af den Art, at de ogsaa kunde rokke det fasteste Sind. Men den vigtigste af alle Punkter ligger endnu i Baggrunden, og det er det Stemmetal, som Ministrene ved Kammernes ikke meer fierne Aabning kunne regne paa; en Omstændighed, der efter den nu bestaaende Indretning maa afgiøre, i Henseende til Ministeriets Tilværelse. Hvorledes kunne Ministrene forvisse dem Majoriteten? det er det vigtige Spørgsmaal, der enten maa løses eller overspringes.

Ministeriet var knap 24 Timer gammelt, inden alle liberale Blade cathegorisk erklærede: denne Samstilling kunde aldrig regne paa en Majoritet. Begge de ministeriale Tidender, Gazetten, og Qvotidienne forsikkrede ligesaa cathegorisk det Modsatte. Verlingen af Anskuelser varte henved tree Uger, hvorved dog ikke lod sig miskiende, at de liberale støttede dem mere paa naturlige, de ministerielle mere paa antagne og kunstige Argumenter. Uventet forandre de sidste paa kort Tid Tonen i den Grad, at de tildeels pege hen paa Categorier af fiern Lighed med det nuværende Ministeriums Stilling, tildeels endog paa Forholdsregler, der i Tilfælde af Minoritet torde søges i

Autoritetens Fylde. Om de første underholder Gazetten, om de sidste Quotidienne sit Publikum, og begge komme derved, tilligemed Ministeriet selv i Mistanke, for at tvivle selv paa deres Forventnings Held.

Gazetten har alt søgt at sætte det polignacske Ministeriums Begyndende og store Vanskeligheder i Parallele med det pittske Ministeriums Begyndende og de den Tid næsten uovervindeligladende Vanskeligheder. Man har deraf sluttet, og med Ret tordet slutte, at det franske Ministerium gik frugtsommeligt med de samme Forholdsregler, som Pitt virkelig greb med stor Dristighed — Opløsningen af de Deputeredes Kammer — o: en Appel til hele det franske Folk, at kiende mellem Kongen, som Cabinettets Skaber, og dettes Modstandere.

Denne Gazettens Sammenligning mellem tilsyneladende lignende Situationer antager, formedelst de deraf mulig flydende Følger, en Grad af Vigtighed. Det er Umagen værdt historisk at undersøge, hvorvidt den holder Stand.

Indtil Undertegningen af Freden med de forenede Stater var ikke to større Modstandere at finde, end Lord North, de kongelige Forrettigheds Forsægter, og James Fox, Folkets Repræ-

sentant. Neppe var Freden sluttet, før begge forenede dem, og sluttede den saakaldte monstrøse Coalition. De styrtede i Forening det shelburnske Ministerium, der afløstes af det portlandske, hvori de begge bleve ansatte som Statssecretairer. Pitt var den Gang med Oppositionen. Hr. Foxes bekiendt Indiabill giorde snart en Ende paa dette Ministerium, og William Pitt optraadte den 19 Dec. 1783, som Premierminister. Lord North og James Fox, begge i Spidsen for meget vigtige Partier, bleve ikke blot hans politiske, men hans personlige Fiender. Den Opgave, Pitt havde at løse, var stor; neppe vil den nyere Historie vise en lignende. Landets meest erfarne og første Talere traadde op imod ham; hele Underhuset dannede en Opposition mod ham; alle Kronens hidtilværende Tienere uden Forskiel tog deres Afsked, og Pitt var endnu ikke 25 Aar.

Faa Dage efter hans Udnævnelse blev i Underhuset andraget paa at vælge et andet Parlamentslem i den nye Ministers Sted. En almindelig lydelig Latter paafulgte over Pitts Dristighed, virkelig at betragte sig som Minister. Da han i sin nye Værdighed første Gang mødte i Underhuset, modtog en ny Latter ham. Han maatte

prøve, at fem Motioner, deriblandt to om Adresser til Kongen at afsætte Pitt igien, blev antagne mod hans Villie. 2 Februar 1784 giorde Hr. Coke det Forslag, at Huset formelig skulde modsætte sig Vedvarenheden af Hr. Pitts Ministerium, og det blev i Ministerens Nærværelse antaget med 223 Stemmer mod 204. Den 11te s. M. giorde Hertugen af Portland et lignende Forslag i Overhuset. Mod begge satte Pitt den Erklæring, at intet skulde formaae ham til at nedlægge sin Post, da han ene vilde kunne redde England af dets dengang saa dybt nedstyrtede Stilling.

Denne høie Fasthed erhvervede ham, den store Chatams Søn, allerede en Mængde Beundrere i Nationen, der alt flere Gange havde hørt ham med stor Iver forsvare Folkets Rettigheder, og derfor ikke satte nogen Tvivl til hans rene Tænkemaade; men i Underhuset blev den uden Virkning. Fiorten af ham giorte Forslag forkastedes. Alt beviiste, at her blot Personlighed havde faaet Overhaand over hvert andet Hensyn.

En saadan Tingenes Stilling kunde ikke vare. Kongen sluttede den 24 Martii 1784 Parlamentet med den Erklæring, at han var Forfatningen og Landet skyldig at erfare sit Folks Sindelag af

et nyt Parlament, og følgende Dag udgik den Anordning, som befalede nyt Valg af Underhusets Lemmer.

En vigtigere Tidspunkt, end denne, vidste den brittiske Forfatnings Historie ikke at opvise. Sagen var gaaet saa vidt, at Georg den tredie, ligesaa fast og standhaftig som hans Minister, erklærede, naar denne skulde falde, vilde han selv forlægge Regieringens Sæde til en anden Deel af Riget.

Paa ingen Tid anvendtes flere, ja de yderligste Midler for blot at bringe Opponenter paa Valg. Men Nationens rolige Sands seirede. Næsten en tredie Deel af de gamle Oppositionsmedlemmer blev ikke gjenvalgt, og da Parlamentet den 18 Maj atter blev sammenkaldt, talte Pitt en Majoritet paa 76 Stemmer.

Saaledes endtes i England det rigtig nok meget vigtige Vovestykke med en Parlamentsopløsning, og dette Resultat opstilles nu de franske som et muligt Exempel, der vel var at følge.

En Mængde Foreſtillinger paatrænge dem ved denne Sætning den rolige og kolde Betragtning. Den engelske Opposition var vendt mod een Mand, den franske er mod hver Mand i Ca-

binettet. Den største Strid, der nogensinde blev ført om Statsrettens vigtigste Punkter, fandt sin Paakiendelse hos det alvorlige brittiske Folk, nu skal en lignende, som vel er at vente, afgiøres af det let æggede, let til Lidenskabelighed henrevne franske Folk. Storbritannien tvivlede ikke paa Pitts sande Fædrelandskierlighed, en stor Deel af Frankrig seer kun Undertrykkere i Ministrene. At opretholde Constitutionen laae hver Engelskmand paa Hierte; i Frankrig gad ethvert Parti giøre Forandringer deri. — Dynastiet blev i England ophøiet over alle Angreb; i Frankrig har Dynastiet hyppig været udsat for slige Angreb. Den engelske Ministers Navn og Familie indskiød allerede Tillid; i Frankrig er det kommet saavidt, at ingen af Ministrene nævnes uden Haan og Spot. — I England vilde man kun udvide Folkets Rettigheder; i Frankrig vilde uendelig mange, som Forsvarere af Folkerettighederne, rive hele Magten til sig. — I England var Valgretten ikke stridig; i Frankrig vækker den blotte Frygt for dens Tab en Legion misfornøiede. — I England blev Loven uangrebet; i Frankrig gad tusind undergravet den.

Er det ved en saadan Tingenes Stilling at vente, at den franske Regiering vil gaae derfra

med en saadan Triumph, som den engelske, naar den opkalder Folket til Voldgiftsmand?

K. R.

Hans Finsen,
om
Folkemængdens Formindskelse ved Uaar i Island.
Fordanskет og med Anmærkninger forøget
af
Hr. Candidat Einarsen.
(S. f. H.)

§ 24.

Aaret 1777 var ligesom Forbud paa de forfærdelige Uaar, som siden indtraf. Foraaret var koldt og haardt og Sommerens første Halvdel meget tør, som foraarsagede en stor Misvæxt paa Græs; derimod henad Midten af Høslætstiden indtraf det fugtige Vejrlig med Pladskregn og længere henad Sommeren Snefog, hvisaarsag Høavlingen mislykkedes. Efteraaret og Vinteren lige til Nyaar var stormfuld med heftige Snefog, som havde Græsgangenes Tildækning til Følge, saa at de bleve utilgiængelige for de udegaaende Kreaturer. Aa-

ret 1778 var Vinteren lige til Sommerens Begyndelse ledsaget af Regn og Afreder samt hyppige Snefog. Den følgende Sommer var Vejrliget meget ustadigt, især i Begyndelsen med Frost og sludagtige Snefog, og siden med megen Regn. Den 23 Sept. indtraf et heftigt Snefog, saa at Faarene mange Steder bleve indsneede, og de Folk, der befandt dem paa øde Marker for at samle den saakaldte islandske Mos, havde ondt ved at naae deres Hiem, og 2 Mennesker omkom underveis. Efteraaret var ligeledes meget ustadigt og Høbjergningen høist uheldig, og det indstakkede Hø blev bedærvet. Alt dette bevirkede, at man formedelst Fodermangel i dette Efteraar nødtes til at slagte en usædvanlig stor Mængde af sine Kreaturer, og om Foraaret var Ødelæggelsen blandt Heste og Faar meget stor (1). I Hole Stift skriver man at 4 Mennesker ere omkomne af Hunger. Aaret 1779 var Vinteren fra Nyaar temmelig ustadig, men der var aldrig streng Frost og bestandig gode Græsgange; dog følges formedelst den foregaaende Sommers fugtige Veirlig og bedærvet Hø, mange Steder saadan Fodermangel, at de fra forrige Aars Slagt-

Anm. (1) Se den nyere Vandfjords Annal.

ning levnede Kreaturer bleve bortrykkede. Da gik Søen ved Hrebakke saa højt op paa Landet Aske Onsdag at Gaarden Storehraun blev omflydt, og en tæt ved Husene staaende Baad var nærved at borttages af Søen, og da Vandet faldt igien, fandt man en af samme efterladt Brosme (Keila) i en Kaalhave, der ligger bag Gaardsbygningerne. Mange Gaarde toge megen Skade ved denne høje Søgang. Den Gang formente Vejrliget Folk at søge Søen, hvorfor Fiskeriet blev meget ubetydeligt. Foraaret medførte af og til pludselige Uvejrsanfald; saaledes bleve den 4de Mandag efter Paaske 11 Heste indsneede paa Rangarvalle, ligesom ogsaa Faarene flere Steder paa denne Maade fandt sin Undergang (paa nogle Gaarde endog 30 til 60 Stykker). Hømangelen fra forrige Aar var, som før omtalt, saa stor, at man maatte lade Køerne om Foraaret gaa paa Græsning, uagtet det var Frost og Stormvejr. Ovenpaa dette indtraf megen Regn den næste Sommer, hvorfor Høindbiergningen blev meget mislig og Høet kraftløst og muggent, og somme Steder blev det fortæret ved Ild. Fiskeriet var allevegne meget ringe, alt dette samvirkede til Sygdom og Folke-

død (2). Blandt Børn grasserede denne Gang en heftig Sygdom, som bortrykkede to Trediedele af dem som fødtes. Fattiges Omflakken tog betydeligt til, og nogle faa Mennesker omkom af Hunger paa Myre og andre Steder.

§ 25.

Aaret 1780 fandt der, formedelst de foregaaende slette Aaringer, større Mangel paa Levnetsmidler Sted, end man i lang Tid før havde haft, fordi Hornkvæget gjorde kun liden Nytte, og Faarene vare alt slagtede formedelst den før grasserende Faaresyge (1). Endog de Bønder,

Anm. (2) I Hole Stift grasserede den Gang en saa heftig Gigtfeber, at næsten ligesaa mange Mennesker døde som der fødtes, og i et Sysselen døde 34. I Skalholts Stift døde der 139 flere end der fødtes.

Anm. (1) I mange Sysseler fandtes der Bosatte som havde mistet deres Faar, som desaarsag nu med megen Anstrængelse anskaffede sig andre for at udfylde det saaledes lidte Skaar. — Denne anførte Besværlighed trykkede dem saaledes fra to Sider, deels fordi at de fleste af deres faa tilværende Kreaturer vare unge og ikke jordvante, og derfor ikke godt kunde udholde Vinterens Haardhed, deels fordi det for de kjøbte Kreaturer erlagte Vederlag havde formindsket Kjøbernes Formue.

som i de før omtalte syre Aar efter 1750 vare formuende og i Stand til at hjelpe Andre, havde nu ondt ved at komme ud af det, og endskiønt Vinteren ingenlunde kunde kaldes strænge af Frost, afløste Vaaren den med saa afvexlende Regn og Frost, at somme Steder paa Nordlandet Sneen ikke af Hjemmemarkerne var optøet ved St. Hansdagstider, Tab af Kreaturer var almindeligt, og en tung Sygdom blandt Folk rasede især om Efteraaret. Nogle Mennesker døde om Foraaret af Hunger og Magerhed baade i den Egn under Øfjeldene og flere Steder. Det om Sommeren herskende fugtige Vejrlig var saa vedholdende, at endnu efter Mikkelsdag laae Hiemmemarkernes Hø uindbjerget paa Tunene baade i Øfjords og Tingø Syssel. Som Følge heraf blev det indhøstede Hø kraftløst til Foder, og det stakkede saa fordærvet, at en betydelig Del deraf maatte henad Vinteren bortkastes. Manglen paa Levnetsmidler blev om Vinteren 1781 overalt trykkende (2) og

Anm. (2) I Sverrig var der ogsaa strængt Foraar 1781, da Vandranunkelen (Engeblommen eller Smørurten) blomstrede der den 16de Maj. Kongl. Swensk. Wetensk. Acad. nya Handl. 1782 S. 163. I Vester Gotland var derimod Foraaret meget mildt og bemeldte Urt blomstrede der den

den herskende Elendighed og Nød giorde at Hestekjødsspisen saaledes tiltog, at den siden Landet blev kristnet aldrig har fundet Sted i saa høi en Grad, som den Gang (3). Omgangssyge i Følge

28de April som var usædvanlig tidlig. Anf. St. 1786 S. 53.

Anm. (3) I Hedenskabets Tid var Hestekjød hos vore Forfædre ligesom alle andre Folkeslag i den nordostlige Del af Verden en meget almindelig Spise og udgiorde en betydelig Næringskilde, men Winfred eller Bonifacius, der siden forekommer under Benævnelse af Germanernes Apostel, indprentede som Hovedpunkterne i den kristelige Tro som han forkyndte, at man skulde døbes, korse sig og afholde sig fra Hestekjøds-Spisen. Hans Ven Pave Gregorius den tredje paalagde ham ogsaa at forbyde, ja endog med Magt afholde de Tydske fra at spise Krager, Storke, Heste og Harer, da disse Dyr i Mose Lov regnedes til de urene. Bonifacius's Exempel heri, blev ogsaa fulgt af alle dem som i de nordlige Lande siden forkyndte den kristne Tro, saa at Hestekjøds-Spisen blev anseet som den største Fornedrelse af den kristne Tro og det visseste Tegn paa Afguderi. Heimskringla 1 D. S. 143, 272; 2 D. S. 61). Den første kristelige Anordning her i Landet indskrænkede sine Bud til, at Enhver skulde døbes og Afgudstempler være afskaffede; de tre fra Hedenskabets Tid levnede Forbrydelser: Offringer (Blót) eller Afgudsdyrkelse,

med Mavepine blandt Børn og gamle Folk grasserede om Foraaret, og blev desto farligere, som

(Skúrgoðadyrkan), Børns Bortlæggelse og Hestekjøds-Spisen, bleve nu ansete som de største Ugjerninger og satte ved Siden af hinanden, men i Førstningen agtedes strafbare naar de aabenbarligen og i Vidners Nærværelse bleve udøvede. Disse tre Misgjerninger indbefatter Olav Tryggvasens Saga under den ene Benævnelse: Hedenskab. Derfor fastsatte den ældre Kristenret Kap. 32 S. 134 foruden at Hestekjødsspisen skulde straffes med den mindre Fredløshed (Fjørbaugsgardi *),

*) Denne Fredløshed der kunde kaldes indskrænket Fredløshed, fordi den var bunden til visse Tider og Steder, kaldtes Fjørbaugsgardur; Sagen som medførte den Fjørbaugs Sag og den Skyldige Fjørbaugsmand. Det Begreb man efter Graagaasens paa flere Steder forekommende Anordningerkan gjøre sig om denne Straf, er at den Skyldige, forinden den egentlige Landsforvisning, som varede i 3 Aar, begyndte, af Retten paa en høitidlig Maade tilsagtes en meget indskrænket Opholdsfrihed paa 3, ikke langt fra hinanden, liggende Steder i Landet, og Sikkerhed for Liv og Lemmer i 3 Aar, dog under den Betingelse, at der af hans Boe eller Venner, foruden hans Kreditorers Fordringer, Sagsøgerens Skadegield ɔc. endnu skulde svares til den Herredshøfding som forestod Retten, en vis Løsepenge for hans Liv (Fjørbaugur) som beløb sig til en Mark lovlig Ørr. Dersom denne Betin-

Melk og anden sund Føde ikke havdes; men kun grovt malet Byg med meget Straa i, hvilken

dersom et Svin havde ædet Hestekjød, saa skulde det giøres magert i 3 Maaneder;

---

gelse ikke blev opfyldt, eller hvis han ikke var ude af Landet ved Frihedsaarenes Ende, eller endelig lod sig finde i samme forinden Landsforvisningstiden var omme, blev han fuldkommen fredløs (alsekur Skogarmadur) med den Virkning at ingen maatte holde ham i Kost og han faldt ugild for hver Mand; se Arnesens Jöl. Rettergang S. 624 flg. Benævnelsen Fjorbaugsgardur have Nogle troet sammensat af Fjor Liv, Baugur Guldring, (fordi i gamle Tider, førend Penge bleve indførte, brugtes smeddet Guld eller Sølv, især Guldringe, til at betale Bøder med) og Gardur Gjærde eller Grændsestjel, og saaledes kommer Ordet Fjorbaugsgardur, der brugtes om Fredløsheden selv, efter denne Forklaring egentlig til at betegne en Opholdsfrihed og Sikkerhed for Liv, (paa visse Steder inden de bestemte Grændser), som uddirkedes ved Løsepengenes Betaling.

Andre som have forklaret Ordet Fjorbaugsgardur antage Fredløsheden, der skulde have sin Oprindelse fra den hedenske Religion, at betegne en Slags Banlættelse efter Hedningernes Skik, bestaaende i Udelukkelse fra deres Offringer og øvrige Afgudstjeneste, der igjen havde tilfølge Udelukkelse fra andre Borgerrettigheder, men at Ordet derimod efter Kristendommens Indførelse alene findes brugt i verdslig Forstand eller om Tabet af borgerlig Sikkerhed og Fred. Stamordene og deres Betydning antages saaledes: Adverbiet fjarr eller

som den billigste Kornsort, især blev kjøbt af de Fattige, kogt i Saltvand, og nogle Steder først

og saa fedes igjen i andre 3 Maaneder; anf. St. Cap. 31 S. 130. Det samme var anordnet i den nye Kristenret dersom Svin havde ædet Hestekjød, men med Hensyn til Hestekjødsspisen vistes der den Skaansel, at den Skyldige skulde kun mulcteres med 3 Mark og staae Skrifte, Cap. 32. Efter Reformationen ansaaes Hestekjødsspisen ligesaa straffværdig, uagtet man da begyndte at indsee, at Adgangen til Guds Rige ikke beroede paa hvad man spiste eller drak, dog var 1596 med Høvedsmanden Boostrup Geddes Raad affattet en Altings Vedtægt, at dersom nogen unødvendigen spiste Hestekjød skulde det afsones med 3 Marks Mulkt, og desuden skulde han miste sin Hud og Bøderne skulde tilfalde Reppens Fattige. Som Exempel

---

fjærri langtfra i Lighed med andre Ords Forandring, omsat til Fjør; baugur en Ring, især den Ring der laae paa Afgudernes Skammel som et Redskab indviet til disses offentlige Tjeneste; samt den Ring, som Øvrigheden skulde bære i Retten for at hellige den; Fjarri baugur eller Fjærbaugnr, er altsaa: langt fra den hellige Ring, og betegner den Fraskillelse fra Gudsdyrkelsens og Rettergangens Samfund, som denne Fredløshed medførte, og Fjørbaugsgardur det Grændseskiæl som der var sat for denne Fraskillelse, indenfor hvilket ingen saadan Skyldig maatte nærme sig enten til et Tempel eller til en Ret.

Haafisk og raa Sukkertang (Blodtare Søl), udgjorde Folkenes fornemste Spise ved Søkanten,

paa hvor strængt vore Forfædre have anset, endog den blotte Behandling af Hestekjød er det, at Præsten Olav Bødvarsen paa Saurbæ paa Hvalfjordsstranden blev anklaget blot fordi han, ved at bruge Hestekjød som Lokkemad til sine Revejern, havde med Hænderne taget fat paa samme. En Kone af hans Menighed, der nedstammede fra en fornem Familie, men som ellers var temmelig opfarende, ved Navn Sesilia Arnedatter, boende paa Gaarden Kalestader, havde paa Foraarstinget ladet Sysselmand Henrik Gislesen skriftlig optegne denne sin Anke imod Præsten, paa Grund af hvilken hun endog nægtede at benytte sig af hans præstlige Forretninger. Strax naar Biskoppen Mag. Brynjolv Svendsen blev dette var, uagtet Konen hverken havde tilkiendegivet det for ham eller Provsten, holdt han i den Anledning den 27de Aug. 1646 et Præstemøde paa Mele i Borgerfjorden; men da hverken Pastor Olav mødte, og Biskoppen syntes ikke at have saa mange Meddomsmænd (han havde 9 Præste foruden Herredsprovsten, men 12 Meddomsmænd ansaaes nødvendige i de Sager som gjeldte Embedets Tab) som der udfordredes til at afsige en lovlig Dom i saa stor og forargelig en Sag, saa resolverede de at Præsten skulde afholde sig fra alle Embedsforretninger, men Sagen selv

fordi Fiskeriet iøvrigt var meget misligt. En ødelæggende Faaresyge fandt Sted om Foraaret,

afgjøres ved endelig Dom, som Biskoppen og Høvedsmanden skulde afsige paa et almindeligt Præstemøde paa Tingvalle. Dette viser hvilken Ugjerning vore Forfædre ansaae det for at spise Hestekjød. Det blev ogsaa lige til vore Tider uden Tvivl straffet med aabenbare Skrifte, eller offentlig Irretesættelse i Overværelse af Menighedens Lemmer, samt Udelukkelse fra ethvert hæderligt Sæde i Kirken, dersom den Skyldige for tilkom saadant. I Aaret 1756 og derefter, da nogle efter gammel Skik vilde anvende aabenbar Skrifte strax første Gang for Hestekjødsspisen, ja med endog tilføjet Pidskning af Ris, saa modsatte den kloge og billigtænkende Biskop Doctor Finn Johnsen sig dette, og ved en paa Provstemøde antaget Vedtægt, befalede Præsterne, først at erindre Folket om denne Uskik, og hvis man dog blev ved slig anstødelig Fremfærd, da skulde de bruge en offentlig Irretesættelse, men dersom saadant alligevel ikke blev agtet, saa skulde Straf af Gabestok anvendes. Derefter udkom de lærde Mænd, Provst Gunner Paulsens og Sysselmand Magnus Ketilsens Afhandlinger, som have oplyst Almuen om, at unødvendig Hestekjødsspisen i sig selv ikke er nogen Ugjerning, men dog efter de sædelige Nationers Vedtægt upassende Føde, som best lader sig affane med Gabestok eller anden saadan Landhus-

som man troede havde sin Grund i den Usundhed som Driviſen ſkulde have medbragt. Den næſte Onsdag før Kriſti Himmelfartsdag indtraf saa heftigt Snefog, at det alene paa de Gaarde, som ligge langs med Varmaaen midt i Reppen Elves, foraarſagede 19 Koers Undergang, ligeſom der flere Steder bleve dræbte Mange ved det. Nu begyndte Jorderne i Oplandet i en uſædvanlig Mængde at blive ledige og deres Beboere, som havde miſtet deres Kreaturer, flyttede til Soen, hvor de til Beboelſe antoge Tørreboder, og hvor Uaaret gjorde Ende paa deres Liv, efter at de havde fortæret alle deres Levnetsmidler og tilſat hele deres Formue. Dette nysnævnte ſlette Aar er der ingen ſom henregner til Uaar, og ſkjønt der ikke er forløbet mere end 12 Aar ſiden ſamme, saa har man dog glemt det, men erindrer alene det ſiden indtrufne og langt føleligere Uaar, da dog hint Aar ved ſaa betydeligt at matte og ſvække Landets Kræfter har gjort det lettere for Aaret 1784—85 at tilintetgjøre ſamme. Men hvor ſkadeligt

holdnings Straf, der burde være faſtſat for enhver aabenbar og modtvillig Uſkik, ſom ikke kunde egentlig henregnes til Misgjerninger.

Aaret 1781 har været, kan man slutte deraf, (4) at der den Gang døde i Snefjeldsnæs-Sysel, (der dog for det meste er en Søegn, og fattig paa Kreaturer) 260 Køer, 4355 Faar og 334 Heste, og 43 Fiskeskibe eller Baade forliste. Dog ser man tydeligst Aaarets Virkning deraf, at i Skalholts Stift døde, fra Vinterens Begyndelse 1780 til Fardage 1781, 926 Mennesker flere end der fødtes og i Hole Stift 63 (5), og de fleste af disse befandt sig i Kystegnene (6).

§ 26.

Om Sommeren 1781 var Vejrliget høist behageligt og Høladerne vare om Efteraaret mange

Anm. (4) Mere herom har jeg for nogle Aar siden skrevet i en Afhandling om Folkemængden paa Sønderlandet og sammes Formindskelse 1781.

Anm. (5) Den Gang grasserede en saa heftig Gigtfeber i Hole Stift, at den i et Sysel bragte 45 Mennesker af Dage, og man finder optegnet at det Aar ere 10 Mennesker omkomne af Hunger og det er fortalt, at alle de følgende Aar har Hungersdød grasseret lige til Aaret 1787.

Anm. (6) Især i Guldbringe Snefjeldsnæs og Arnæs Sysseler; se Islandske Litteratur-Selskabs Skrifter 6 Bind S. 253, 255. Denne Folkedød havde for en stor Del sin Grund i den grasserende heftige Omgangssyge.

Steder ganske fulde og Indbjergningen var meget fordelagtig, uagtet Høet dog var temmelig kraftløst til Foder saa at 10 Pds. Vægt deraf ingenlunde kunde rummes i en Halvtønde. Efteraaret var temmelig ustadigt, men fordi den paafølgende Vinter ikke var haard, beholdt de fleste deres Kreaturer, og nu begyndte de at voxe i Antal. Den samme Mangel paa Levnetsmidler fandt dog Sted som før; thi formedelst Høets Kraftløshed løb Koerne ikke eller toge sig Kalve, og Fiskeriet langt ud paa Foraaret mislykkedes formedelst ugunstigt Vejrlig, af hvilken Aarsag Kystboerne alt midt om Vinteren formedelst Mangel paa Levnetsmidler begyndte at dø af Hunger: Driviisen indfandt sig ved Nord- Østkysten af Landet allerede den 16 Marts 1382, og blev liggende til langt ud paa Sommeren og medbragte som sædvanligt megen Ubehagelighed. Af denne Aarsag voxede Indbyggernes Gjeld til Handelen. Hvor der var en haard Jordbund, der var Græsmangelen meget kjendelig, og i Tings Syssel Misvæxten saa stor, at paa 8 Gaarde bleve Hjemmemarkerne (Tun) hele Sommeren ikke afslaaede. Driviisen nødte Handelsskibene til at gjøre en Vendereise, og nogle Bosatte maatte forlade Hus og Hiem. Aaret 1782—83 var over den største Del af Lan-

det middelmaadigt; om Efteraaret var Fiskeriet meget misligt, men om Sommeren derimod paa Sønder- og Vestkysten meget fordelagtigt især efter at Driviſen var borte (2). Om Vinteren 1782—83 vare der temmelig hyppige og skadelige Afreder, Bloter og Islag som foraarsagede, at Jorden blev ubrugelig til Græsning for Kreaturerne fra noget før Jul og til i April Maaned, da Vejrliget blev bedre, og forekom saaledes den overhængende almindelige Kvægdød; dog vare Kreaturerne meget magre og lidet nyttige. Paa Langenæs havde man alt i Februar slagtet og fortæret 30 Heste, og i nogle Reppe, hvor Høet ellers var mindre kraftigt som Fodermiddel tiltog Hestekjødsspisning overmaade (2).

Anm. (1) Paa Nordlandet var Sommerfiskeriet ligeledes, hvor man ikke ved Driviſen blev hindret fra at drive samme, meget fordelagtigt.

Anm. (2) Det var en almindelig Erfaring at Hestekjøds-Ederne i disse haarde Aaringer vare de første som omkom af Hunger. Den let kjendelige Grund dertil, var, at fordi dets Nydelse i Almindelighed var anset med Ringeagt, saa troede de som ernærede sig derved, og som forresten ikke vare saa ængstelig nøjagtige i deres øvrige Vandel, at de ikke heller vare pligtige til, med Hensyn til Lavningen af Hestekjød eller

Sparsommelighed i dets Nydelse, at anvende den størst muelige Anstændighed, tvertimod a) spiste nogle de af Hunger hendøde og undertiden raadne Aadsler, som saaledes vare hentærede og magre, at de, uagtet stræk og paa en ordentlig Maade behandlede, aldrig vare spiselige, men saa meget mindre naar de endog i flere Dage havde med Blod og Snaus ligget paa Marken. b) Madlavningen var, som man kan slutte sig til, ikke alle Tider saa omhyggelig, c) men Umaadelighed i saadanne Næringsmidlers Nydelse var dog det som maaske i sær foraarsagede de Flestes Død; thi de som henfaldt til denne Spise, ansaa det ikke værdt at spare det som menig Mand kaldte uspiseligt, og der gaves endog nogle ikke meget talrige Familier som til Vinterføde slagtede 20, 30 ja maaske flere unge og gamle Heste. De ombyttede baade Køer, Faar og Fisk for utæmmede opvoxende Heste, og disse kunde da faaes for billig Betaling. Af Umaadeligheden i dette Kjøds Nydelse fulgte, at naar Hestedød indtraf og disse derfor bleve uerholdelige, saa taalte de, som havde nydt slig en Føde, Hungeren værre end andre Folk, og fik en pinefuldere Dødsmaade. Jeg betvivler derfor, at Hestekjødsspisen har vedligeholdt et eneste, end sige mange Menneskers Liv. Derimod, hvis det i saadan Uaarstid blev brugt med Sparsommelighed og Renlighed, saa vilde det være til god Nytte, hvorpaa jeg vil anføre et Exempel. I Biskopstungesvejten fandtes i de sidste haarde Aaringer 50 Bosatte men

103 Umager; 4 eller 5 fattige Bønder vare deels mistænkte for, deels overbeviste om, at de spiste Hestekjød, og det var nærved at man maatte frygte for, ikke at kunde beholde sine fede Heste i Fred, naar bemeldte Fattige havde spist alle deres egne Heste op. Da udstedte Sysselmand Steindor Finsen en skriftlig (Befaling) Anordning om, hvorledes, (efter at alle Sveitens Fattiges (Umagers) Opholdstid og Sted var bestemt) man havde at forholde sig med Hestekjødsspisen i den opkomne Hungerstid, hvis vigtigste Indhold er: 1) Repstyrerne, (som best bekiendte med Enhvers Næringsmidler og Trang, skulde bestemme hvem og hvilke af Bønderne der behøvede eller maatte spise Hestekjød, alle andre skulde dets Nydelse være forment. De som ønskede og syntes virkelig at trænge til saadan Spise, skulde være tilladt at bruge den med Repstyrernes Raad og under deres Tilsyn. (Disse bleve kun 4 Bosatte, thi den 5te som af Repstyrerne blev det tilbudt, vilde ikke indlade sig derpaa). 2) Repstyrerne skulde bestemme, hvor meget enhver saadan Familie behøvede til sin Underholdning i en Vinter, og paa Sognets Bekostning anskaffe Hestene. 3) Gamle eller meget magre Heste skulde man ikke antage til Føde og allermindst de hendøde, men især unge og renligen slagtede. 4) Intet Hestekjød skulde bruges til Spise undtagen det som før var ordentligen behandlet, og til den Ende først i nogen Tid havde ligget i Salt, men siden var røget. Saltet, anskaffet

for Sognets Regning, skulde Repstyrerne selv tage i sin Forvaring, og uddele til Brugerne, samt have nøje Opsyn med at dette blev efterlevet. 5) Dette skulde ej finde Sted længer end medens Uaaret stod paa. Da et Aar var forløbet fra Uaarets Ophør fandtes der ingen i denne Rep som spiste Hestekjød, og ikke en eneste tilsatte der Livet af Hunger i alle de dyre Aaringer, og skjønt dette ikke alene kan tilskrives hin rosværdige Anordning, da har den dog upaatvivleligen meget bidraget dertil.

Tegnelser.

Mærkeligt af Aviser.

Om den russiske Politiks Forhold til Grækenland.

Den russiske Politiks Forhold til den græske Sag, ligefrem og klart i det væsenlige, er ved de politiske Stillinger og Skrifter i den græske Opstands ni Aar paa mangfoldig Maade bleven forknyttet og fordunklet. Hvorvidt Alexander Ypsilantis Foretagende hang sammen med den Monarks Vidende og Hensigter, hvis frygtede Navn han satte i Spidsen, derover hviler endnu Lønbommens Slør. Vist er det, at Ypsilanti, Høv-

ding for det ikke uden Alexanders Vidende stiftede og udbredte Hetairie, ikke meente at handle mod sin Herres Plan, da Opdagelsen af Hetairiet og dets Hensigter i Constantinopel nødde ham for Tiden at bryde ind i Moldau. Ogsaa skeede den første Udrustning af tree Skibe med Mandskab og Krigsfornødenheder ved Fyrst Cantacuzeno, der kom over Laibach, den Tid Congressstedet, i en adriatisk Havn, og blev der ikke hindret. Hans Komme til Peloponnes gav den endnu uordnede Opstand Form og Fasthed, og betryggede det første Held.

Dog hvad og Keiser Alexanders Sindelag i denne Sag var; Samtræffet af den første Bevægelse med Carbonarernes Ustyr i Neapel og Piemont gav Modstanderne Emne og Føie, at giøre en — ikke tilværende — Sammenhæng mellem begge Bevægelser trolig, og lade den hellige Alliances fromme Stifter, istedenfor Korsfanen, paa Malvasias og Missolonghis Mure see de forvirrende Tegn af hin Revolution, der havde rystet Europa i dets Inderste. Udseet, som han troede sig, til Guds Redskab at tæmme og tilintetgiøre denne, kom han med sin religieuse og politiske Overbeviisning i hin indvortes Kamp og Modsigelse, der formaaede ham, med uhørt Sindsro

at taale en afmægtig Fiendes Haan og Overmod, og førte ham selv i Tungsind og Samvittighedsuro en tidlig Død imøde, men Rige og Krone i en tvungen og uhæderlig Uvirksomheds Aar til hin indre moralske Forstyrrelse, der ved Thronverlingen brød los i den petersborgske Catastrophe.

Imidlertid blev Alexander vel afvendt fra den grædske Sag, men ved dens Modstanderes hemmelige og mægtige Bevægelser dog ikke giort til dens Fiende, og i det han knyttede sin Udeeltagelse deri til den Betingelse, at ingen christelig Magt skulde forbinde sig med Tyrkerne til Grækenlands Underkuelse, blev han mod Occidenten dens Formuur, og udvirkede, og udvirkede, at i det mindste den aabne Kamp ene førtes mellem Tyrker og Græker. Det mægtige Skiold, som han holdt for Grækerne mod Occidentens bedaarede Cabinetter, har frelst dem fra aabenbar Undergang, og givet Nationerne Mod, at holde deres Troesbrødre, der blev slagne for Korsets Skyld (?) i Været ved deres virksomme Deeltagelse. Men da, efter at den ny Hersker var befæstet paa Peter den stores Throne, hint Sammenspind af Frygt og Bedrag, man havde draget om Hovedet paa den russiske Politik, var sønderrevet, blev Rigets sande religieuspolitiske Interesser skarpt og rigtig opfattede af

den unge, ædelmodige, og virksomkraftige Monark. Snart var det enhver uforudbindtagen klart, at den nye Regierings første Opgave, hvortil den russiske Krones Kraft og Ære og med den de gamle Czarers Krones Sikkerhed var knyttet, var den umiddelbare seierrige Løsning af det grædske Spørgsmaal; og bekiendt er det, hvorledes, i Henseende til denne første og vigtigste Gienstand for sin politiske Virksomhed, Keiser Nikolaus, da af andre Magter ham snart tilbødes Deeltagelse, snart reistes Vanskeligheder, greb igiennem med den Erklæring, der aabenbarede hans lige saa vise som afgiorte Politik i denne Sag: dette grædske Spørgsmaal vilde løses enten af tree Magter, eller af to, eller af Een."

I hvad Betydning denne Løsning var meent, kan efter slige Begivenheder, og ved hin Partiernes Stilling ikke være nogen tvivlsomt. Den unge Monark er Hoved for sit Riges Kirke, og denne Kirke er den samme, om hvis Tilværelse der kiæmpedes paa Grækenlands Marker, saameget endog vor Diplomatie oversaae dette; hans Krones Glands beroer paa hin nøye Forbindelse af politiske og religieuse Interesser, der giør, at Folket i ham paa eengang ærer sin Velfærds Fremmer og sin Troes Beskiærmer, og at enhver

under de Vantroendes Aag bøiet Christen i Østerland haabe de seer op til ham, som Saadan. Hvad ham som Saadan, paaligger i den grædske Sag, føler med ham hele hans Folk, og den grædskrussiske Kirke har ved sit øverste Organ selv til Alexander eftertrykkelig udtalt det. Da denne bøiet af Bekymring over den østerlandske Christenheds Lidelser i Følge af hin Kamp, sidste Gang kom igiennem Moskov, og i den af Folket opfyldte Cathedralkirke stod paa Hoialtrets Trin for Metropoliten, der holdt Christusbilledet i sin Høire, rakte den halvfemsindstyveaarige Olding ham dette med de Ord: „Kys den Korsfæstede, der af sine Fiender trædes i Støvet, og ingen finder, der hævner det, og beskiærmer ham.“ Disse Ord, udtalte paa hint Sted og af en Olding, der knap endnu tilhørte dette Liv, syntes en Stemme fra Himlen, og dens Kraft overvældede den fromme og ulykkelige Monarks Gemyt. Han bøyede sit Hoved til Jorden, blev længe i denne Stilling, og en Strøm af Taarer blottede de Følelser, hans Hierte sønderrevet af. Kort derpaa bortkaldtes han fra Livet, inden de Overveielser, der fyldte hans Livs sidste Momenter, vare modnede til Beslutning og Daad.

Hans Efterfølgers Erklæring aabenbarede nu, hvad tilsidst havde viist sig for Alexander selv som Nødvendighed, og hvad, i Tilfælde, endog Religionens og Kirkens Stemme taug, hans Riges Vel ligesaa bydende begiærte af ham. Hvorledes den under et saadant Forhold bebudede Løsning af det grædske Spørgsmaal er at forstaae, blev meget snart saa vel af Cabinetterne som Nationerne rigtig fattet. Grækenlands Befrielse fra Tyrkerne blev stillet i Sigte. Thi hin Løsning var uden Betryggelse ikke tænkelig, men derved Uafhængigheden betinget.

Men paa det denne uden det osmannske Riges fuldkomne Forstyrrelse maatte opnaaes, kastede andre Cabinetter dem mellem Nicolaus og Mahmud. Det gialdt fra deres Side det Forsøg, ved Mægling at komme til Maalet; og Rusland kunde saameget mere føye sig efter dem, da Fordringens Bestemmelser fremstillede dem blot som en Form, uden Vaabnenes Magt at erholde af Porten, hvad til Grækenlands Uafhængighed var fornødent. Men efter at Døden havde kaldt den store brittiske Statsmand, hvis Værk Foredraget af 6te Julii var, bort fra den offenlige Skueplads, og hans politiske System, en Anomalie mellem Castlereagh og Wellington, kort derpaa var fulgt

ham i Graven, traadde Englands Politik mod Grækenland tilbage i sin tidligere Stilling, medens den russiske, befæstet paa sin naturlige Basis, blev standhaftig og sig selv tro. Saaledes blev da Verden givet det sieldne, ja mageløse Skuespil, at to store Riger til de meest modsatte Formaal fandt dem forenede til et Forbund. Thi det kan ingen være fremdeles tvivlsomt, at England holder Grækenlands Undergang, Rusland dets Uafhængighed, som Ultimatum, skiult bag Fordraget af siette Julii. Derfor modtog Grev Capodistrias, udkaaret til den græske Regierings Hoved, fra Keiser Nikolaus en Lykønskning og Forsikkring om hans Beskyttelse; medens England ansaae hans Optrædelse i hint forstyrrede Land, som mod sin Plan, og den Orden, der ved ham skulde grundes, som en Hindring heri. Derfor hilstes af Ruslands Monark Slaget ved Navarino som en for Menneskehed og Civilisation heldbringende Begivenhed, men stempledes af England som et mod dets Hensigter virkende Tilfælde.

Men da det engelske Cabinets Modstræben mod det canningske Fordrags Aand blev aabenbar bekiendt, anviistes den russiske Gesandt i London, at vedblive den oprindelige Mening, og tage de

Tilstaaelser, der af Porten skulde begiæres for Grækenland, bestandig i videste Betydning, og giøre dem gieldende. Derfor mødte den nye Stats Indskrænkning til Morea og Cycladerne den eftertrykkeligste Modstand af Rusland. En egen Gesandt blev sendt til London, at giøre Grækenlands naturlige Grændser gieldende, og det er bekiendt, at England i denne væsenlige Punkt blev nød til Eftergivenhed. Vel vidste dens Politiks Paastaaenhed at vise det Hele, blot, som et Forslag til Porten, og at knytte Grækenlands Udvidelse til Betingelser, hvorved det, ligesaalidt som ved hin Beskrænkning, kan have Bestand og Varighed; imidlertid, naar Rusland i hint Øieblik, bevæget ved Englands truende Stilling, der, efter at have beroliget Irland, kastede sin fulde Vægt i den europæiske Politiks Veiskaal, og ved de mulige Vendinger i den for Schumla og Silistria endnu ikke afgiorte haarde Kamp, nu paa sin Side, for at forebygge et Brud, lod de tvende andre Magter for Øieblikket deres Villie, blev det, foruden Omstændighederne, vel bestemt ved den Overtydning, at Sultanen ogsaa vilde fyldest tilintetgiøre Mæglingen. Kom imidlertid den russisk-grædske Kamp til en gunstig Afgiørelse, traadde istedenfor den umulig blevne Mægling,

Seirherrens Foranstaltning, og den Overvundne maatte beslutte sig til, ligesom ved andre Tilstaaelser, at tilkiøbe sig Freden ved Grækenlands Uafhængighed.

Denne Anskuelse, hvorfra aabenbar det russiske Cabinet, i hvis Indre til Slutning den europæiske Politiks Viisdom med dens sande Interesser er flygtet, i de sidste Maaneder udgik, har ved Udfaldet hiemlet sig som den ene rigtige. Sultan har trettende Gang afviist den tilbudne Mægling, og inden vi see ham i det Tilfælde fiortende Gang at begynde Spillet, ere hans Hærskarer i Bulgarien og Armenien knuste, Balkans Passer giennembrudte, Burgos og Erzerum overgivne, og Veiene, saavel til Pera, som til Scutari, Smyrna og Bagdad aabnede Fiendens seierrige Hære. Det osmannske Rige er, som Magt, ødelagt; og det vilde være Forblindelse at antage, at Rusland med Hensyn til den grædske Sag endnu bestandig fandt sig i det Forhold, hvori det ved sidste Protokol gav efter for Englands Plan med Grækerne. Hint uforligne-lignelige Actstykkes Periode var udløbet med Sultanens Vægring at antage det, og Parternes nye Stilling har medført Afgiørelsen efter nye An-

skuelser, eller rettere, stilt den tilbage paa sin oprindelige Basis for Mæglingen. Br. Z. No. 261—2.

K. R.

Historisk Udsigt

over de nyeste Begivenheder.

I en langt anden Betydning, end det oprindelig blev henskrevet, har disse seneste Hæfters Motto sandet sig: Biergene have fødet; men see! De fødde Seier og Fred! Om de mærkelige Begivenheder og Bedrifter, der have medført dette uventede Resultat, ville vi af Bremerzeitungs maanedlige Udsigt meddele følgende Udtog.

„Silistrias Fald afgiorde Gangen af Russernes dette Aars Feldtog; thi de Corps, som derved blev disponible, kunde nu, forenede med General Roth, anvendes til anden Bestemmelse. To Operationsplaner stod nu Feldtherren aabne. enten at belejre Schumla, eller efterlade et Observationscorps for denne Fæstning, og gaae over Balkan. General Diebitsch besluttede sig til den sidste."

„Man har fremstillt Overgangen over Balkan, som et overstaaet farligt Bovestykke, men Feldtherren handlede efter rigtig Beregning og Overbeviisning. Besiddelsen af Varna, og især af Sisepolis, i Ryggen af Balkan, skaffede ham de Kundskaber, hvorefter han kunde beregne Udfaldet. Tillige kunde han af de i Silistria fangne Paschaer temmelig nøye erfare, hvorledes man i

Constantinopel betragtede Krigen, og at man der ikke engang drømte om Muligheden af en Overgang, og kunde saa meget mere beregne, hvad Modstand han vilde finde, da han vidste, at Sultanen havde bortsendt alle disponible Stridskræfter til at forstærke Schumla.

Efter disse Noticer tog han sine Dispositioner. Han formerede to Hovedcolonner; 14 Bataillioner og to Cosakregimenter dannede den høire Fløi under General Rüdiger, 18 Bataillioner 16 Sqvadroner og to Cosakregimenter under General Roth den venstre Fløi, og en tredie af 22 Bataillioner, 8 Sqvadroner, og to Cosakregimenter under General Pahlen, fulgte som Reserve. General Krassowsky stod med 33 Bataillioner, 40 Sqvadroner, og 4 Cosakregimenter at dække og iagttage Schumla.

De tree Colonner gik den 19, 20 og 21 Julii over Kamtschik, og begyndte strax med saadan Driftigheb at bestige det, at General Rüdigers Avantgarde alt den 22de Julii var gaaet over, og at General Roth alt den 23de besatte Staden og Havnen Messembria. De faa tyrkiske Tropper, man havde forefundet paa Kamtschik, veeg tilbage for den russiske Linie, og trak dem ad Aidos; hvor den 24de et af Storviziren, saasnart han blev underrettet om den forehavende Overgang affendt Corps af 9 regulaire Regimenter Infanterie, et Regiment Cavallerie, 1000 Delhis til Hest, og 30 Stykker Feldtartillerie forenede sig med dem. Men de russiske Troppers March gik saa hurtig og med saadan Præcision, at de tree Colonner alt d. 24 Julii i Echelons med General Rüdigers Corps i Spidsen, viiste dem for Aidos. Meget snilde Manoeuvrer giorde Tyrkernes Dieblikks Modstand unyttig, og Staden blev indtagen under hæftige Fægtninger. Følgende Dag kunde

General Diebitsch alt forlægge sit Hovedquarteer derhen, og fik her Efterretning, at en Sidecolonne under General Nabel, efter at have forenet sig med Besætningen af Sisepolis, ogsaa havde alt indtaget den vigtige Havnstad Burgos. De tyrkiske Tropper, der vilde have dækket Burgos, drog dem tilbage i Retningen af Slivno, for ikke at tabe Communicationen med Schumla.

Saaledes var altsaa, ikke blot kun paa otte Dage Kamtschik, og Balkan, der ellers var anseet for uoverstigelig, i Ryggen paa den tyrkiske Armee i Russernes Besiddelse, men ogsaa en vigtig Strækning ved det sorte Hav med de vigtigste Havne. Disse sidste bleve hurtig benyttede, for videre at nytte de alt tilkiæmpede Fordele. Artillerie, Mandskab og Levnetsmidler indtraf næsten samtidig under russiske Skibes Beskyttelse; thi intet var blevet uberegnet, og alt kronedes af lykkeligt Udfald.

General Diebitsch udkastede i Aidos sin videre Operationsplan, som han skiulte, ved at skyde adskillige Avantgarder frem i forskiellige Retninger, men der den 28de Julii besatte Staden Karnabad, og den 2 August Staden Jambol, men fra den anden Side trængte frem i Retningen af Kirkilissi og Adrianopel.

Tyrkerne vare den Tid endnu i Besiddelse af Forbindelsen mellem Schumla og Slivno, og den russiske Armee var kommen ud af Forbindelse med General Krassowskys Corps. Storviziren kunde da med sin hele Magt kaste sig i Ryggen paa den russiske Armee og væsenlig forurolige den, medens al Sammenhæng af dets Operationer var hindret. For at afhielpe begge disse væsenlige Punkter besluttede General Diebitsch, inden nogen videre Hovedoperation, at giøre en stor Flankebe-

vægelse mod Slivno, som Fienden søgte i største Hast at befæste, og holde som en Hovedposition. Han havde Tid nok til saaledes ved Adjutanter at underrette General Krassowsky om sin Plan, at denne tillige kunde understøtte den ved forstilte og virkelige Angreb mod Schumla selv, og mod Eski-Stambul, og derved afholde Storvizíren fra at sende Slivno nogensomhelst Undsætning.

Bevægelsen begyndte den 5te August, men saa maskeret, at Tyrkerne ikke kunde gjette, om den gjeldte Adrianopel eller Slivno. Alt derved blev den tyrkiske Magt nødsaget at dele sig. Hovedcorpset indtraf d. 22te uventet for Slivno. Et almindeligt Angreb blev udført uforsøvet, og endtes med, at Staden blev taget med Storm.

Herved kom Russerne i Besiddelse af en fast Position, der betryggede dem mod ethvert Angreb fra Schumla af, og tillige var al Communication med det Indre, saavelsom al Tilførsel af Fornødenheder, Besætningen af Schumla afskaaren. De just nylig opkastede og med Artilleri besatte Værker tjente til at operere med Sikkerhed videre mod Syden.

Den 14de August brød Armeen op fra Slivno mod Adrianopel, og den 19de var den for Murene af det tyrkiske Riges anden Stad, hvis Indbyggere neppe kunde tro deres egne Øine ved et Syn, de hidindtil ikke engang havde drømt, som muligt. En samme Dag sluttet Capitulation satte den russiske Armee næstfølgende Dag i rolig Besiddelse af Staden. Overbefalingsmanden, der havde henlagt sit Hovedquarteer i Sultanens just nylig istandsatte og ny udsmykkede Pallads Eski-serai, modtog her de tyrkiske Autoriteters Hylding.

Medens disse vigtige Fordele saa hurtig som berømmelig vare tilkiæmpede, fortsatte den mod Kirkilissi udsendte Colonne sin March uhindret,

og denne Stad faldt den ligeledes d. 21 August i Hænderne. Den 20de bemestrede Admiral Greigh sig Staden og Havnen Ineada.

Den russiske Armee dannede ved disse Erobringer en lige Linie, hvis høire Hovedpunkt, Adrianopel, var 28, hvis Middelpunkt, Kirkilissa, 20, og hvis venstre Støttepunkt, Ineada, kun 15 geographiske Mile fra Constantinopel. Fra begge de første Stæder føre alfare Veie til Hovedstaden, hvilke imidlertid ikke forsvaredes af nogen Armee. Veien derhen stod Russerne aaben. Spørgsmaalet var altsaa kun nu, om de ved Constantinopel forsamlede Tropper under Storherrens egen Anførsel vilde gjøre dem Stadens Besiddelse stridig.

I Constantinopel blev den russiske Armees Overgang over Balkan bekiendt den 30 Julii. Det Indtryk, dette saa uventede Budskab frembragte, saavel hos Publikum som i Divan, egnede sig til, at indgive de fremmede Magters Gesandte tillige med den d. 4 Aug. ankomne preussiske General Muffling, nyt Haab om at bevæge Porten til at antage Tractaten af 6te Julii. Den 5 Aug. havde den engelske Gesandt en syv Timers Conference med Reis Effendi, og paa en fra Gesandten indgivet eftertrykkelig Note blev Tractaten antaget af Porten (!). De senere Efterretninger, især om Besættelsen af Adrianopel, overtydede imidlertid snart Divanet, at det maatte forstaae sig til endnu større Eftergivenhed. Det vendte sig derfor d. 23 August til Gesandterne, og anholdt om deres Mægling til at bringe Freden tilbage. Den 24de August havde Reis Effendi en stor Conference med dem, hvilken ogsaa bivaanedes af to tyrkiske Ministre, der vare udseete til at underhandle i det russiske Hovedqvarteer, og der umiddelbar med meget udstrakte Fuldmagter reiste derhen tilligemed

den preussiske Major v. Küster, og indtraf den 28de i Adrianopel. Negotiationerne tog her strax deres Begyndelse, og General Diebitsch gav alt d. 29 Befaling til at holde inde med Fiendtlighederne langs hele Linien. Den 30te indtraf General Grev Pahlen som Fredsunderhandler i Adrianopel. Præliminarierne siges alt d. 3 Sept. at have været undertegnede; men Gen. Diebitsch havde forlangt, at de til d. 13de maatte være ratificerede af Sultan, da i modsat Tilfælde Fiendtlighederne vilde begynde paa ny."

Da vi vente, saavel i Henseende til den virkelige Fuldbyrdelse af Freden, som til dens Vilkaar, inden Artiklen sluttes, at kunne meddele noget paalideligere, og omstændeligere, end vi hidindtil see Muligheden af, ville vi gaae over til andre Gienstande, der ogsaa for Øieblikket torde være af Interesse.

Saavel i England som i Frankrig er man endnu bestandig i Forventning af et Ministerskifte, som begge Steder vilde være af saamegen mere Vigtighed, hvis de seneste Tidenders Paastand var grundet, at Sir Gordon havde formaaet Porten til at ønske det græske Spørgsmaal afgiort i London — forudsat at den russiske Overgeneral skulde dertil give sit Samtykke (!) da Grækenlands af ham fordrede nye Delimination (Arta- til Volo grændsen) ligesaalidet skal være Englands og Frankrigs Gesandter, som Sultanen tilmaade. Vi ville meddele de nyeste Rygter i Anledning af hine Skifter, at den gode Sags Venner kunne skiønne, hvad Haab eller Frygt Udsigterne kunne besøge dem til.

Paa ny — siger det engelske Blad the Courier — er Talen, og det fra bedste Autoritet, om en Ministerialforandring. Hvo de nye Mi-

nistre skulle være, siges ikke, men vi høre, at hverken Hertugen af Wellington, eller Hr. Peel blive Lemmer af det nye Ministerium. Vi have en Catalog over det nye Ministeriums Forholdsregler, der lader os formode, hvo ikke bliver Ministre. Lord Eldon bliver det ikke, thi han havde Deel i Oprettelsen af Bibanker til Englands Bank, og i de 1826 anordnede ophævede eet Punds Banknoter. Han har været en af Befordrerne af Acten fra 1819, hvori Standsningen med Bankudbetalingen i Smaamynt gienkaldes. Ligeledes har han tilraadt alle de Operationer, der indskrænkede Navigationslovenes Forholdsregler, og især de saakaldte Reciprocitetstractater, paa hvilke samtlig han har trykt det store Segl. — Heller kan hverken Greven af Winchelsea, eller Lord Blandford, eller Hr. Hunt, eller Hr. Cobbet komme i det nye Ministerium; thi i alle Ministrenes Forholdsregler omtales ikke Parlamentsreformen; ligesaalidet Grev Mountcashel, da der heller ikke tales om Kirkereform i England og Irland. — Vi troe heller ikke, at Hr. Sadler vil samtykke et Paalæg af sex Pence paa Pundet af amerikanst Uld til at lette Manufacturerne i Manchester, eller en Afgift af 20 Shl. paa Qvarter fremmed Korn under alle Omstændigheder, eller et 5 Pcts Paalæg paa Landindkomst, eller en 10 Pcts Paalæg paa Fondseiere, hvad han vil holde for uforeneligt med de Forpligtelser, der i enhver Laaneact siden Revolutionen ere indgaaede. — Hertugen af Newcastle, og Grev Falmouth kunne ikke være Ministre ene; de maae have Colleger, og vi haabe, at den Tidende, der giver os Efterretning om Ministerialforandringen, ogsaa med første vil give Publikum de Oplysninger over den hele Sammenhæng, som det saa inderlig længes efter."

Torde man herpaa anvende Taciti bekiendte Ord, at de Navne fremlyse især, der ikke sees, syntes der næsten Føie til det Haab, at Navnene Holland, Landsdown, Palmerston, Huskisson, Tiernei, vel og Clarence, og Grey, ja maaskee Brougham og Mackintosh, i det nye Ministerium ikke vilde savnes.

Om Ministerskiftet i Paris lyde Ordene fra 30 Sept saaledes: Rygterne om Ministeriet holde sig, og fornyes fra Dag til Dag. Paa 10 Dage synes noget at være i Værk, som Gazetten troer at maatte afværge. De saakaldte Moderate, eller Midtveisfolkene af den richelieuske Tid, der synes at holde med alle Partier, uden dog at være noget troe, som Mounier, Portal, Pasquier, Geev Coutard o. s. fr. ere paa Dagens Orden igien. Med Hensyn til dem siger Constitutionel: Frankrig foretrækker Folk, som Labourdonnaye og Bourmont, der ingen skuffe, for hine tvetydige Politikere, hine det gamle og nye Regimes Hermophroditer, der forraade hele Verden, og kun have troet dem selv, der ikke engang have villet lade sig oplyse, som deres Venner, hvilke sidste saae sig nødsagede, at erkiende det forkerte i den Vei, de havde taget." — I Forgaars tarte man om Mortemart, Berbis, Delalot, Rigny, Belluno, Chateaubriand; i Gaar nævnte man endog ved Siden af Chateaubriand, som Minister for de udenrigs Anliggender — Humann, Hyde de Neufville, Martignac, Delalot, Ambrugeac, og Polignac, som Kongehusets Minister, hvilket kun vilde være et nyt Opkaag af det nysafgaaede Ministerium. Skiøndt Gazetten modsiger disse sidste Rygter, bider den dog paa nogle Dage saa rasende om sig, og angriber navnligen i Dag

Chateaubriand med saadan Hæftighed, at man maa slutte sig til, dens Arrighed har en hemmelig Kilde. Den beraaber sig paa en Dom af the Times, der havde Leilighed at kiende Hr. de Chateaubriand i den Tid, han var Gesandt i England, fradømmer denne glimrende Skribent alle til en Minister fornødne Egenskaber, bebreider ham Indiscretion, foranderligt Lune, Ustadighed i Grundsætninger, en regelløs Indbildningskraft, og især en grændseløs Indbildskhed, hvilken sidste forleder ham til at troe, han ene har ved sin Brochure — om Bonaparte og Bourbonerne — frembragt Revolutionen, og ingen af Bourbonnerne ham vederfaret Udmærkelse er stor nok.

Haddet mod det nuværende franske Ministerium vedbliver imidlertid i sin fulde Styrke, og udtaler sig tildeels paa heel synderlige Maader. Saaledes synes man f. Ex. hele Frankrige rundt at være kommet overeens om, at forbyde Syngespillet Paul og Virginia, blot for at have den Fornøyelse, at udpibe en deri forekommende Hr. La Bourdonnaye; og at Ministeren ikke skulde tage feil af, at det var ham man udpeeb i denne hans Navne, føiedes nogle Steder den Forsigtighed til, efter Stykket, at fremkalde Fremstilleren af Rollen, og overøse ham med Bifald; at denne deres Omsorg ikke var spildt, gav da Ministeren fra sin Side tydelig tilkiende, i det han lod Forestillingen af dette Stykke almindelig forbyde.

Da der ligeledes, i Anledning af en uden-tvivl meget tilfældig Reise af Lafayette i det sydlige Frankrig, er — især i Lyon — giort megen Hæder af denne Frihedens Førstefødde, har man været uklog nok til, ikke allene at lægge smaalige Hindringer i Veien derfor, ja

at vise mere Villie end Evne til at forbyde det; men endog at straffe dem, den ministerielle Unaade kunde naae, med Afsættelse fra deres Bestillinger; men har da og deraf høstet den sædvanlige Frugt, at Høitiden med fordoblet Begeistring er holdet; at Mairen og hans Adjoint i Vizilles, der vare blevne afsatte, fordi de havde taget Deel i disse Høitideligheder, giennem den anden Adjoints Mund offenlig modtog deres Medborgeres Taksigelse for deres Forhold, og Beklagelsen af deres Tab, at et festligt Borgergilde blev givet dem til Ære, og at den provisoriske udnævnte Maire afslog den ham tiltænkte Forfremmelse, da han, ligesom samtlige Indvaanere, havde deeltaget i de Lafayette vederfarede Æresbevisninger, og altsaa — efter Labourdonnayes Ord i hans første Embedscirculaire — maatte øve Justits mod sig selv.

Af en end mere nærgaaende Natur er en af en forhenværende Deputeret og betydelig Kiøbmand i Grenoble, Hr. Camille Tesseyre, til Kongen indgivet, af 154 af hans Medborgere underskrevet, og i Bladet Courier français indrykket Ansøgning, affattet i de kraftigste Udtryk, om de nærværende Ministres Afskeed.

Hvad endnu paa Vedkommende meentes at giøre alvorligere Indtryk, end noget af det ovennævnte, var ustridig, at af Valgene til de ledige Pladser i de Deputeredes Kammer tvende allerede ere faldne paa liberale Candidater; hvilket ikke uden Foye kunde ansees for et ondt Varsel, i Tilfælde man virkelig skulde være sindet efter Pitts Exempel at hæve det nærværende Kammer, i Haab om at faae et gunstigere. Dog ere igien tvende senere Valg faldne paa ministerielle.

En ministeriel Foranstaltning, som har gjort megen Opsigt, er, at de trende udmærkede Academikeres, Villemains, Guizots, og Cousins Forelæslæsninger ere satte under Censur; og frygter Journal des Debats, at Undervisningsministeren Montbel ikke just torde have valgt indsigtsfulde og upartiske Dommere hertil, da H. Exc. efter egen Tilstaaelse begunstiger Jesuiterne. „Man paastaaer, tilsøyer J. d. D. at her ingen Personlighed er med i Spillet. Men vi spørge: hvad da? I hade de tree Professorer, fordi det er samvittighedsfulde og talentrige Mænd; eller rettere, I forfølge Talentet og Samvittigheden i dem, som overhovedet Lærdom og Veltalenhed er Eder en Torn i Øinene. DHH. Villemains, Guizots og Cousins eneste Forbrydelse er, at al Verden stimler til deres Forelæsninger. Men Familiefædrene klage — siger man — at disse tree Herrer fordærve Ungdommens Gemyt. Hvilken urimelig Bagvaskelse. Hvo kan disse Familiefædre være andre, end de, der have fældet saamange Taarer over de tvende — antijesuitiske — Forordninger fra 16 Julii i Fior? Ingen oplyst Mand, der sender sin Søn til Paris, vil forbyde ham at høre Forelæsninger, hvis Ry har udbredt sig til de fierneste Provindser. Men — siger man Opdragelsen maa nødvendig staae i Harmonie med Statsreligionen og de moralske Principer, der ere Chartets Grundpiller. Hvad skal det betyde? spørger enhver, der har bivaanet de omtalte tree Professorers Forelæsninger, og i dem ikke opdaget det ringeste Anstød mod Statsreligionen, Monarchiet eller Chartet. Jeg skal sige Eder det: Hr. Guizot er Protestant og følgelig alle vore Fanatiker forhadt; hans strænge Upartiskhed, hans giennemtrængende Forstand fornærmer dem; just fordi

Sandheden gaaer ham over Alt, kunne de ikke lide ham, og kun alt for gierne ville de fortrænge alle hans Troesforvandte fra Lærestolen. Hvad er nu Slutningen af det hele Manifest? Intet andet, end at man skal tage Forordningerne af 16de Julii tilbage, og derpaa indrømme Jesuiterne de tree Lærestole i Historien, Philosophien og Litteraturen, som disse tree Professorer saa glimrende beklæde. Men hvad Sammenligning var der vel mellem Pater Loriquet, og Hr. Villemain? I nærværende Tilfælde kan der kun handles, om de HH. Villemain, Guizot og Cousin have forsømt deres Pligter. Men dette Spørgsmaal er længe afgiort, og kun Hr. Montbel kunde falde paa den Tanke, at overgive Læreforedrag, som mange tusinde Tilhørere have hørt, og hele Frankrig læser, endnu ydermere til Prøvelse af, Himlen veed, hvilke Censorer."

At Gazetten har leveret en tree Colonner lang Artikel for at bevise, at denne Foranstaltning er saare nødvendig, og har ene den franske Ungdoms Bedste til Formaal, troe vi i Forbigaaende at burde nævne.

Man havde foresnakket høie Vedkommende, at de liberale Bladers Skraal ikke var Frankrigs Mening. Til Beviis herpaa sammenkaldtes samtlige Departementalconseils i det Haab, at de, naar deres Arbeid var til Ende, vilde lade afgaae Complimentadresser til Regieringen. Men det blev ved to. I de allerfleeste af disse Forsamlinger vedtog man, at lade ethvert udepartementalt Spørgsmaal ubesvaret; i nogle forefaldt endog egne Særsyn; saaledes foreslog Præfecten i Calvadosdepartementet en saadan Adresse, der ved Forhandlingen syntes almindelig antaget, men, da det kom til Scrutinium, forkastedes den

med 18 Stemmer mod 5, hvilket maaskee torde være en Advarsel mod den altfor store Tillid, Magthaverne siges at sætte til Lønstemmer.

Allermeest Sensation har imidlertid den Stemning giort, der i flere Departementer har bebudet og yttret sig med Hensyn til det Tilfælde, at der skulde blive prøvet paa at hæve Afgifter, der ikke vare decreterede af Kamrene. Umiskiendeligt er det, at Spændingen er kommen til den Grad, at det umulig kan blive længe paa den nærværende Fod; aldeles usandsynligt var det imidlertid ikke, at Forandringen kunde tage en aldeles modsat Retning til, hvad man efter ovenanførte Omstændigheder skulde formode, og har man endog ymtet om, at det ingen Umulighed var, at Villele, der uagtet sin Afgang ingensinde skal have været uvirksom eller uvigtig bag Dækket, endnu eengang torde træde frem, og byde samtlige sine gamle Modstandere aabenlyst Spidsen; Hovedspørgsmaalet blev vel, om La Bourdonnaye og han var istand til at coalisere.

Vi have opholdt os saalænge ved denne Tingenes Stilling, da den, foruden sin eiendommelige Betydenhed, ogsaa med Hensyn til Europas øvrige Crisis fra saa forskiellige Sider torde komme i Betragtning. Tegner det endog, som Overstigeren af Balkan er sindet at spare Europas Cabinetter megen Uleilighed i Henseende til Afgiørelsen af de egenlig østerlandske Anliggender, siges dog det egenlig grædske Spørgsmaal i saa Henseende at være mere uafgiort. Aldeles synes derimod den portugisiske Sag for Øieblikket udsat, næsten, som om man saae ny europæisk Almeenordningscongres imøde, hvor da ogsaa denne Biting kunde komme i Betragtning.

At imidlertid Don Miguels politiske Actier, saalænge den beresford-aberdeen-wellington-polignacske Constellation culminerer, uagtet det mislykkede Angreb paa Terceira, staae høit, er saare begribeligt; og har det derfor opvakt des større Sensation, i Aviserne at læse, at hans Hellighed Paven skulde have bestemt sig til, ikke at erkiende ham.

I Spanien seer man Kongens forestaaende Formæling med megen Forventning af de Ting, der da skulde komme, imøde. Den fra Havannah mod Mexiko bestemte Expedition blev vel adsplittet ved en Storm, men skal dog senere have naaet og indtaget Tampika.

Den stortende September er Freden mellem General Diebitsch og de tyrkiske Befuldmægtigede i Adrianopel virkelig sluttet, og denne Fredsslutning i Petersborg høitidelig bekjendtgiort. Sultanens officielle Ratification synes imidlertid endnu, selv efter Dagspostens Efterretninger fra Constantinopel, at forventes.

Ved Efterretningen om Adrianopels Erobring — siger et Brev i alg. Z. — opstod i Constantinopel en ny Sammenrottelse af Janitscharer, der imidlertid blev opdaget kort før Udbruddet. Dens Hensigt siges at have været, at myrde alle Rigets Store, saavelsom alle Franker, og igien indføre den gamle Orden. Men man gik frem mod disse Mennesker med en Fasthed, der ene kan være den nærværende Regiering egen (!!!) Indtagelsen af Adrianopel tør have forøget Janitscharvennernes Mod, i den Tro, de vilde finde Understøttelse af Russerne (?) som da ogsaa Forstanderne for Laugene, der fra Arildstid stod i nøieste Forbindelse med Janitscharerne, i dette Øieblik peremtorisk vægrede dem, at lyde det Opbud, at gribe til Vaaben og samle dem om Prophetens Fane. I

denne critiske Tidspunkt begyndte Hæftelsen af Høvdingene for Janitscharsammenrottelsen, og deres Henrettelse i Daud-Pascha, hvor Seraskieren hyppig opholder sig; først da disse Høvdinge vare skaffede af Veien, skreed man til at henrette de øvrige Sammensvorne i Constantinopel; og endnu daglig finde Henrettelser Sted paa Gadehiørnerne, og de frie Pladse. Adskillige Caffehuse, hvor de Sammensvorne samlede sig, bleve nedrevne."

„Antallet af disse nyshenrettede skal være over 500. Mellem disse ere 16 af de ovenomtalte Laugsforstandere; alle de øvrige bleve afsatte fra deres Bestilling. En Græker, der skulde have spurgt en Skræder: syer du endnu saadanne Buxer? (Pantalons til det nyorganiserede Militaire) blev halshugget, og en Tyrkinde, der vilde sætte Ild paa, indsyvbt i en Sæk, og hængt. Ligenede Skiæbne havde tvende Tyrker, der omtrent 14 Dage før vilde sætte Ild paa Storherrens, først i Aar færdigbyggede Slot Zichengelkan, beliggende paa den asiatiske Side af Canalen."

Der torde være de, som kunde føle dem fristede at drage i Tvivl, hvorvidt nogle hundrede — efter andre Beretninger langt talrigere — Hoveder, afhugne, saa temmelig paa Slump, skulde være den allersikkreste Grundvold, man kunde underlægge en vaklende Throne, eller hvorvidt Nødselsfærd af dette Slags maatte være det paalideligste Middel til at udsone et fanatisk Folkefærd med en ydmygende Fred, der ydermere ikke uden alt Skin af Føye lod sig fremstille som Frugten af de Foranstaltninger, for hvilke det misfornøiede Parti var blevet Offer. At overalt Sultan Mahmuds Popularitet og Anseelse skulde i Constantinopel være i Tiltagende, paa samme

Tid, som den Nimbus, visse europæiske Avisskrivere have fundet for godt at omgive ham med, mere og mere synes at tabe sig, og han at sees i sin sande Gestalt, som en forfængelig, blodtørstig, egenraadig Tyran, er ikke saa lige at antage.

D. 16 Oct.

E. Skr. Da den Forhaabning, inden Hæftet sluttedes, at kunne levere nærmere, og fuldbestemte Efterretninger om de østerlandske Anliggenders endelige Afgiørelse, ikke synes at ville gaae i fyldestgiørende Opfyldelse, maa U. indskrænke sig til, her at meddele, hvad ham, af de forskiellige Blades just ikke alt for overeensstemmende Beretninger, synes det mærkeligste. Vi giøre da Begyndelsen med følgende, der i Allg. Z. meddeles, som en Skrivelse fra Pera af 18de Sept. med overordenlig Leilighed:

„I Gaar er den kongelig preussiske Gesandt, Hr. v. Royer kommen tilbage fra Adrianopel i Følge med to russiske Officierer. Fra der. Tid har man den Vished, at Freden er undertegnet af Commissarierne fra begge Sider, og ufortøvet skal ratificeres af Sultan. Den hele Stad — (Constantinopel selv, eller blot Forstaden Pera?) er glædedrukken derover. Gamle og Unge omfavne hinanden og tilraabe hverandre den glædelige Tidende. Kun Sultan skal ingen Glæde vise, og være forfalden i en Art Melancholie, der opfylder hans Omgivelser med Frygt. Han synes at see Fremtiden imøde med Bekymringer, der ved Rigets sørgelige Stilling kun ere alt for beføyede. ... De Underhandlinger, som Hr. v. Royer har ført med General Diebitsch, skulle især angaae de Krigscontributioner, Porten har at betale, Fiendtlighedernes

Ophør, saasnart Tractaterne vare underskrevne af de Befuldmægtigede, og Udvidelsen af Grækenlands Grændser. Porten ytrede nemlig det Ønske, at i Tractaten selv, der skulde komme til offentlig Kundskab, de Summer, Porten havde at erlægge, ikke maatte nævnes, men denne Punct affattes i almindelige Udtryk, og Overeenskomsten udtrykkes i en hemmelig Artikel. De Grunde, Reis Effendi har givet for denne Affattelse af Tractaten, vidne om Sultans Gru for den opirrede offentlige Mening; i det Folket let kunde forledes til at troe, at Porten blev formelig Rusland skatskyldig, en Tro, der vilde tiene Sultanens Fiender, som et mægtigt Baaben til at ægge Nationen endnu mere imod ham. Det hedder nu, at Hr. Royer har udvirket den Forandring i Tractatens Form, at der er opsat en hemmelig Artikel om Krigscontributionerne, der af nogle anslaaes til ti, af andre til tolv Millioner hollandske Ducater, terminviis at afbetale i ti Aar, i hvilken Tid Fyrstendømmene forblive besatte af de russiske Tropper; ligeledes er Fiendtlighedernes Ophør efter Tractatens Underskrift af de Befuldmægtigede, strax paabudet; men i Henseende til Grækenlands Begrændsning kunde den preussiske Befuldmægtigede ikke udvirke den ønskede Modification, at nemlig den definitive Afgiørelse om Grækenlands Fremtids Grændse maatte blive overladt de londonske Conferencer. General Diebitschs Instructioner skulle i denne Punkt lyde meget bestemt, og det russiske Cabinet anser den grædske Stats Udvidelse til Arta og Volo, som fornøden for Østens tilkommende Rolighed. Det tyrkiske Territoriums Rømning af de russiske Tropper vil beroe paa den nøiagtige Udbetaling af den for den russiske Han-

del stipulerede Erstatningssumma. Ved Erlæggelsen af første Trediedeel rømmes Adrianopel, ved Erlæggelsen af den Anden gaaer Armeen tilbage over Balkan, og ved den tredie over Donau. De russiske Krigsfanger ere alle satte i Frihed, og forsynes ved Forsorg af den danske Resident Baron Hübsch med det fornødne til Farten til Odessa.

Hvorvidt den i Bladet Courier françois meddeelte Skrivelse fra Salonichi, efter hvilken de tyrkiske Macedonier og de krigerske Albanesere med Pachaen af Scodra i Spidsen skulle være meget langt fra at ville nedlægge Vaabnene, maa vi lade staae derhen. I Følge Efterretninger fra Wien i tydske Blade, skal Udviklingen af det orientalske Drama ikke der have gjort det gunstigste Indtryk; og holdes det sammesteds kun for en maadelig Trøst, at Cabinetterne i Paris og London heller ikke torde finde deres Regning derved. Londonske Blade ville vide, at Englands og Frankrigs Gesandte i Constantinopel have nedlagt Protest imod nogle Punkter i Fredstractaten; at man i London havde faaet en Copie deraf, hvor nogle Artikler have vakt stor Utilfredshed, men at man ventede dem modificerede af Keiser Nicolaus; og at en Hr. Machfarlana, Forf. af et berømt Værk, Constantinopel, skal i en ny Udgave deraf yttre den den Mening, at Sultanens Kamp langt fra ikke er forbi, men at han vil faae en langt haardere Dyst med Ulemas, end med Janitscharerne selv; hvilket ikke er overeensstemmende med Efterretningerne fra Salonichi, efter hvilke man alt offentlig paa Kaffehusene skulde erklære Sultanen uværdig at beherske de sande Troende, og hans Tractater ikke forpligtende for ægte Muselmænd; medens man paa den anden Side befrygter, at efter Russernes Afmarsch, Sultan vil holde Blod-

ret i de Provindser, hvis Modstand ikke har fyldestgiort ham, og at der forestaae nye blodige Reformer. Selv fra Berlin skrives, at man erkiender, at med en Fredslutnings Navn og Form alle Vidtløftigheder i Orient langt fra ikke ere afgiorte, men at den nærværende Spænding i de politiske Forhold vel endnu tør vare en Tid ved. Frankrig har hiemkaldt sine Tropper fra Morea.

I Lissabon har det Rygte udbredt sig, at Dronning Maria da Gloria paa sin Hiemreise har giæstet Terceira, og er modtaget med megen Enthusiasme; ogsaa vil man vide, at der i Angola er skeet en Opstand til hendes Fordeel. I Portugal selv skal ved Efterretningen om Terceiratogets Misheld have viist sig megen tildeels betænkelig Giæring, medens Don Miguel og hans keiserligkongelige Moder skulle være meget misfornøyede over Pavens Vægring at erkiende en Monark, som dog det rettroende Blad, l'Apostolique, har erklæret for et Mønster paa en god, ja den den bedste Regiering.

I Følge de seneste Efterretninger over München skal Sultanen den 19de September endnu ikke have ratificeret Adrianopelsfredslutningen, og tilføyes, at han i saa Tilfælde vel endnu torde smigre sig med Haab om, at Bladet kunde vende sig, ja maaskee slaae sin Lid til Albanesernes bebudede Tog over Sophia mod Adrianopel. Et andet Blad anmærker, at Sultanen jo vel først maa giøre nogle Grimacer, inden han svælger den bittre Dosis, General Diebitsch her har foreskrevet ham. At der endnu torde være langt andre Betænkeligheder og Vanskeligheder, der med Hensyn til Almeenstemningen i det vide tyrkiske Rige, kunde vel holde Sultanens Haand tilbage, bør ikke oversees. Ogsaa mælde de seneste Efterret-

ninger, at man, med Hensyn til adskillige foresaldne Optrin, affærdiger Tilbud til alle Sider at paaskynde Fiendtlighedernes Ophør.

Hvad Grækerne, og deres værdige Præsident Capo d'Istria sige til deres Vedkom i Fredsvilkaarene, derom haves endnu ingen Efterretning. Præsidenten er overdraget et Slags Dictatur, og tillige bemyndiget at tage Deel i Underhandlingerne om Grækenlands Fremtidslod, dog saa, at intet er gyldigt, inden det har erholdt Nationens Samtykke.

K. R.